

3 ДУМКАЙ ПРА ВЕРУ

7 Добры настрой у сонечным Душанбэ Прэзідэнт Беларусі прыняў удзел у саміце кіраўнікоў краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў

36 Высокае шчасце горных дарог Як нашы калегі ў складзе турыстычнай групы з Беларусі падняліся на Эльбрус

38 Хто паспеў, той не спазніўся

42 Ніколі ўжо не вернешся, Алесья?

48 З Прудка ў космас, альбо Паяднаныя з Сусветам

52 Адметныя складнікі аднаго стылю Але ж маюць рацыю тыя крытыкі, хто сцвярджае: як бы ні жадаў сучасны мастак адгарадзіцца ад якіх-небудзь аналогій, яму не пазбегнуць рознага роду параўнанняў. І хоць параўнанні амаль заўсёды гавораць больш чым трэба, выпускаючы з-пад увагі аўтарскае і індывідуальнае, за Георгіем Скрыпнічэнкам замацавалася цвёрдае — «беларускі Сальвадор Далі».

СУПРАЦОЎНІЦТВА НАПОЎНЕНА СЭНСАМ

13 Варта клікнуць Абнавіўся сайт II Еўрапейскіх гульні-2019

24 Дыпламатыя з культурай — сябры Калі задумацца, культура Індыі — ёга, індыйская філасофія, медытацыя, балівудскае кіно, знаёмыя музычныя матывы — суправаджае нас паўсюль. Яна не патрабуе нават дадатковай рэкламы

30 «Покліч Палесся» звернуты ў будучыню Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый пашырае геаграфію ўдзельнікаў, збірае тысячы гасцей

Марат Маркаў: «ТУТ МАЁ ЖЫЦЦЁ»

Беларусь. Belarus

Грамадска-палітычны часопіс

№ 10 (1021), кастрычнік, 2018
Выдаецца з 1930 года.

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Харкоў Віктар Міхайлавіч

Адказны сакратар
Валянціна Ждановіч

Адрас рэдакцыі:
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а,
г. Мінск, Беларусь, 220013.
Тэл.: +375 (17) 287-19-19,
+375 (17) 292-66-92.
Тэл./факс: +375 (17) 287-15-26.

www.zviazda.by
E-mail: belarus.mag@mail.ru

Падпісны індэкс — 74820.

Рэгістрацыйнае пасведчанне 8,
выдадзена 16.07.2018 г.
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь.

Дызайн і вёрстка:
Таццяна Старажэнка

«Беларусь. Belarus» выходзіць
на беларускай, англійскай
і кітайскай мовах.

Часопіс распаўсюджваецца
ў 50 краінах свету.

За дакладнасць фактаў,
іх інтэрпрэтацыю адказнасць
нясуць аўтары публікацый.
Пры выкарыстанні матэрыялаў
часопіса спасылка на
«Беларусь. Belarus»
абавязковая. Рэдакцыя
не нясе адказнасці за змест
рэкламных паведамленняў.

Падпісана да друку 23.10.2018.
Фармат 60x84 1/8.
Афсетны друк.
Папера крэйдаваная.
Ум.-друк. арк. 6,51
Ул.-выд. арк.

Агульны наклад — 1652 асобнікі.
(на беларускай мове — 457).

Заказ

Таварыства з дадатковай
адказнасцю «Дзівімакс».
ЛП № 02330/53 ад 14.02.2014.
Вул. Аэрадромная, 125,
г. Мінск, Беларусь, 220007.

© Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"», 2018

Дызайн вокладкі — Таццяна Старажэнка

З ДУМКАЙ ПРА ВЕРУ

У Беларусі будуць падтрымліваць адзінства, каб захаваць мір на зямлі

Пра гэта заявіў Аляксандр Лукашэнка падчас размовы з Патрыярхам Маскоўскім і ўсёе Русі Кірылам у дзень, калі ў Мінску адбывалася яго сустрэча з членамі Свяшчэннага Сінода Рускай праваслаўнай царквы і Сінода Беларускай праваслаўнай царквы. Прэзідэнт цёпла прывітаў Патрыярха і ўспомніў яго перыяд служэння царкве, які папярэднічаў патрыяршаму сану. «У маёй памяці засталася ваша перамяшчэнне са Смаленска ў Калінінград і абавязкова праз нашу Беларусь. І напэўна, з тых часін вы ўлюбіліся ў гэтую зямлю, не чужую для вас зямлю», — сказаў Прэзідэнт.

Кіраўнік дзяржавы заявіў, што хоча, каб Патрыярх Кірыл разумеў яго пазіцыю, хоць беларускі лідар імкнецца не рабіць ніякіх заяў у гэтай сувязі.

«На жаль, наша царква вельмі часта ў гісторыі становілася заложніцай міждзяржаўных адносін. Часам нашых няправільных учынкаў, — канстатаваў Прэзідэнт. — Вы павінны ведаць нашу непахісную дзяржаўную пазіцыю: раскол — гэта заўсёды дрэнна. І гэта дрэнныя наступствы, гэта небяспечней за ўсё. Мы вельмі балюча ставімся да таго, што адбываецца сёння ў праваслаўі. Вы гэта адчуваеце не менш за мяне, а можа быць нават больш, сэрцам сваім, успрымаеце душэўна — свет змяніўся. Мала таго, што ён паскорыўся, ён змяніўся не да лепшага».

Паводле яго слоў, заложнікамі бягучага становішча стала ўсё насельніцтва планеты. Перш за ўсё, прыйшоў дрэнны настрой, а настрой, звярнуў увагу Аляксандр Лукашэнка, заўсёды быў адказнасцю царквы. «Таму гэта б'е перш за ўсё па царкве, па служыцелях», — дадаў Прэзідэнт.

Беларускі лідар пажадаў Патрыярху мудрасці і цярпення, а таксама запэўніў у тым, што прыхаджане будуць старацца падтрымліваць яднанне ўсіх працэсаў, каб захаваць мір на зямлі. «Ужо занадта блізка мы падышлі да

У дзень Вялікага асвячэння Храма-помніка ў гонар Усіх Святых у Мінску

гэтай небяспечнай рысы», — сказаў Аляксандр Лукашэнка.

Кіраўнік дзяржавы таксама адзначыў, што прыезд Патрыярха Кірыла ў Беларусь вельмі актуальны. «Ну, напэўна, так Госпадам прадвызначана, у нейкія моманты — ну не тое, што небяспечныя, — сур'ёзныя моманты — мы апынаемся ў Мінску — і палітыкі, і духавенства. Я гэта вельмі цаню, і гэта нас да многага абавязвае. І, Уладыка, мы справімся з гэтым», — запэўніў Прэзідэнт.

У сваю чаргу Патрыярх Кірыл адзначыў, што кожны раз, калі ён наведвае Беларусь, у яго добры настрой. Ён таксама пацвердзіў, што з Беларуссю ў яго звязана вялікая частка жыцця, нягледзячы на тое, што тут не жыў, а толькі перамяшчаўся транзітам. Патрыярх расказаў Прэзідэнту, што можа параўнаць Беларусь сёння і Беларусь 90-х гадоў мінулага стагоддзя. Перамены велізарныя — так лаканічна Патрыярх Кірыл апісаў тое, што адбываецца ў нашай краіне. На яго думку, гледзячы на чыстыя і прасторныя вуліцы Мінска, разумееш, што Прэзідэнт і

ўлада звяртаюць увагу на якасць жыцця людзей.

Ён таксама дадаў, што сёння вельмі шмат праблем, якія выцякаюць з тэхналагічнага развіцця. «Хочам мы ці не хочам, чалавечая цывілізацыя развіваецца так, што з-за грэшнага імкнення павялічваць спажыванне кожным чалавекам — а гэта імкненне грэшнае — вельмі моцна развіваецца прамысловасць, адсюль забруджванне асяроддзя. І многае такое, што наносіць шкоду чалавеку. Вось таму, вядома, клопат улады аб навакольным асяроддзі, культурным асяроддзі, аб духоўным асяроддзі сведчыць пра тое, што самыя галоўныя стратэгічныя мэты і задачы, ад якіх рэальна залежыць будучыня чалавецтва, знаходзяцца ва ўвазе ўлады», — адзначыў ён.

Таксама Патрыярх падзякаваў кіраўніку дзяржавы за стаўленне да Беларускай праваслаўнай царквы. Ён дадаў, што якасць жыцця чалавека і вызначае поспех дзейнасці палітыка. І гэта не толькі ўзровень зарплаты, але і ўсё тое, што акружае людзей.

Уладзіслаў Лукашэвіч

1

▶ ЗЯЛЁНЫ КАЛІДОР

Звыш 155 тысяч турыстаў наведалі Мінск дзякуючы бязвізаваму рэжыму

З пачатку 2017 года магчымасцю прыляцець у Беларусь без афармлення візы скарысталіся замежныя грамадзяне з 71 краіны. Часцей за ўсё да нас прыбываюць турысты з Германіі, Польшчы, Італіі ды Вялікабрытаніі.

Аб'ём экспарту турыстычных паслуг Мінска за студзень-ліпень гэтага года склаў 68,5 мільёнаў долараў, што на 20 % больш у параўнанне з аналагічным перыядам мінулага. 54,3 % ад агульнага ліку экспарту паслуг па краіне прыпадае на долю сталіцы. Пры гэтым усе раёны Мінска прыкладна аднолькава размеркавалі нагрузку, перавысіўшы мінулагоднія паказчыкі.

— Дзякуючы мерам па прыцягненні турыстаў і актыўнай маркетынгавай дзейнасці колькасць замежных гасцей, якія наведалі Мінск, расце. Гэтаму спрыяла і ўвядзенне 5-дзённага, а цяпер і 30-дзённага бязвізаванага рэжыму, — адзначыла дырэктар інфармацыйна-турыстычнага цэнтра «Мінск» Алена Пліс.

Нагадаем, у мінулым годзе ў Беларусі быў усталяваны пяцідзённы бязвізавы рэжым для ўезду ў краіну праз Нацыянальны аэрапорт «Мінск» для грамадзян 80 дзяржаў. У гэтым годзе тэрмін бязвізаванага знаходжання павялічыўся да 30 сутак для інашаземцаў з 40 краін.

Паводле **БелТА**

▶ ПРЫЦЯГНУЦЬ УВАГУ — МАСТАЦТВА

Беларусь мае намер маштабна прадставіць экспартны патэнцыял тавараў і паслуг на Першай міжнароднай выставе імпартных тавараў і паслуг China International Import Expo, якая пройдзе ў лістападзе ў Шанхаі

made in
BELARUS

Н а нядаўняй прэс-канферэнцыі дырэктар Нацыянальнага цэнтра маркетынгу Міністэрства замежных спраў Беларусі Валерый Садоха адзначыў, што нацыянальная экспазіцыя на выставе ў Шанхаі будзе прадстаўлена ў дзвюх тэматычных зонах. У зоне краінавых павільёнаў наведнікі змогуць азнаёміцца з гандлёва-эканамічным, інвестыцыйным, навукова-тэхнічным і гістарычна-культурным патэнцыялам Беларусі. У зоне прадпрыемстваў і бізнесу галіновыя стэнды зоймуць плошчу амаль у 700 кв.м. Там будуць дэманстравацца беларускія тавары і паслугі больш чым 80 прадпрыемстваў.

Важна адзначыць і той факт, што ўдзелу Беларусі ў выставе надаецца вялікая ўвага на ўрадавым узроўні. А беларускія экспарцёры рыхтуюцца да мерапрыемства з пункту гледжання таго, што найбольш цікава кітайскаму пакупніку.

Нацыянальны цэнтр маркетынгу МЗС выступае арганізатарам як Нацыянальнай экспазіцыі Рэспублікі Беларусь на China International Import Expo, так і беларуска-кітайскага дзелавога форуму.

Уладзімір **Веліхаў**

2

▶ ДА ЦЮРЫХА ЦЯПЕР ДАДАЛАСЯ ЛАЗАНА

Ганаровае консульства Беларусі адкрылася ў швейцарскім горадзе Лазана

П радстаўляць інтарэсы Беларусі ў кантонах Во, Вале, Жэнева, Невшатэле, Фрыбура і Юра будзе швейцарскі бізнесмен Андрэй Нажэскін.

У Швейцарыі ганаровае консульства Беларусі дзейнічае таксама ў Цюрыху.

Лазана — сталіца франкамоўнага швейцарскага кантона Во. Горад размясціўся на беразе Жэнеўскага возера. Ён таксама носіць званне «алімпійскай сталіцы» свету, паколькі там размяшчаюцца

штаб-кватэры Міжнароднага алімпійскага камітэта, шматлікіх міжнародных спартыўных федэрацый і Спартыўнага арбітражнага суда.

Дарэчы, беларуская Амбасада ў Швейцарыі знаходзіцца ў сталіцы Берне. А ганаровае консульства ў Лазане стане другім пасля ўжо існуючага прадстаўніцтва ў Цюрыху.

Дыпламатычныя адносіны былі ўсталяваны ў 1992 годзе, а беларуская Амбасада ў швейцарскай сталіцы адкрылася ўжо на наступны год.

Паводле **БелТА**

3

РЭАЛЬНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ ІНТЭГРАЦЫІ

Галоўныя мерапрыемствы V Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі прайшлі з удзелам прэзідэнтаў абедзвюх краін — Аляксандра Лукашэнкі і Уладзіміра Пуціна. Гэты факт падкрэсліў не толькі значэнне і высокі статус магілёўскага форуму, але і вялікую ролю менавіта рэгіянальнага ўзаемадзеяння дзвюх дзяржаў.

БЕЛТА

Аляксандр Лукашэнка перакананы: — Гэтае мерапрыемства стала добрай традыцыяй для прэзідэнтаў дзвюх краін, кіраўнікоў рэгіёнаў, прадстаўнікоў бізнес-супольнасці і экспертаў, пляцоўкай для абмеркавання ключавых пытанняў міждзяржаўных адносін.

Тым больш што база для развіцця гэтых адносін больш чым салідная, пацвердзіў Уладзімір Пуцін.

Знакавы момант: зносіны прэзідэнтаў ў Магілёве пачаліся з асабістай сустрэчы. Спачатку непасрэдна ў аэрапорце, куды Аляксандр Лукашэнка прыбыў сустрэць Уладзіміра Пуціна. А затым і па месцы правядзення форуму — у Палацы культуры Магілёўскай вобласці. Дарэчы, цяперашняя сустрэча Аляксандра Лукашэнкі і Уладзіміра Пуціна — ужо трэцяя за апошнія дзве дэкады. І ў бягучым годзе не апошняя: яшчэ маюць адбыцца кантакты ў ходзе міжнародных самітаў у Астане і Маскве.

Асноўны фармат двухбаковай сустрэчы лідараў дзвюх краін прысутнасці журналістаў не прадугледжваў. Зрэшты, ні для каго з прысутных не было сакрэтам, пра што ішла гаворка за зачыненымі дзвярыма. Зразумела, пра найбольш актуальныя пытанні беларуска-расійскіх адносін. А таму з асаблівым нецярпеннем ўдзельнікі форуму чакалі выступленняў кіраўнікоў дзяржаў на пленарным пасяджэнні. Тэма якога казалася сама за сябе: «Прыярытэтныя напрамкі развіцця рэгіянальнага супрацоўніцтва як ключавага фактару інтэграцыі ды саюзага будаўніцтва».

Менавіта на ключавой ролі рэгіянальнага фактару акцэнтаваў увагу ўдзельнік форуму Прэзідэнт Беларусі:

— У цяперашні час больш за восем тысяч прадпрыемстваў Беларусі і Расіі звязаны вытворчай кааперацыяй. У Беларусі каля 3000 арганізацый з

расійскім статутным капіталам. У Расіі зарэгістравана каля 50 сумесных зборачных вытворчасцяў, створана каля 160 суб'ектаў тавараправоднай сеткі з беларускім капіталам.

Гэта сотні тысяч працоўных месцаў, што ў наш час з'яўляецца немалым дасягненнем.

Пры гэтым, падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка, менавіта ў рэгіёнах дзвюх краін пачынаецца мноства вытворчых і тэхналагічных ланцужкоў па выпуску сумеснай прадукцыі. Аб узаемнай зацікаўленасці ў развіцці міжрэгіянальных сувязяў сведчыць і высокая інтэн-

праграм па імпартазамышчэнні. Тады нашы вытворчасці змогуць развівацца ў інтарэсах абедзвюх краін. На нядаўняй сустрэчы ў Сочы (з Прэзідэнтам Расіі. — Рэд.) мы дэталёва абмяркоўвалі гэтае пытанне. Спадзяюся, у бліжэйшы час прыемем рашэнні, якія здымуць усе перашкоды ў развіцці сумесных вытворчасцяў.

Складанасці ёсць, і Прэзідэнт пра іх таксама казаў:

— Нашымі галоўнымі задачамі працягваюць заставацца ліквідацыя абмежаванняў ва ўзаемным гандлі і забеспячэнне роўных умоў дзейнасці гаспадарчых суб'ектаў. І най-

Эталонным можна смела назваць цяперашні форум, аналагаў якому яшчэ не было — як па колькасці ўдзельнікаў, так і па аб'ёме заключаных на ім дамоваў. Наогул кажучы, мерапрыемства гэта набыло такі статус і такую вагу, што за права правядзення наступнага, VI Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі ўжо расце канкурэнцыя гарадоў.

сіўнасць абмену візітамі дэлегацый рознага ўзроўню:

— Падпісана парадку 80 дамоваў аб супрацоўніцтве з суб'ектамі Расійскай Федэрацыі. Асноўнымі гандлёвымі партнёрамі Беларусі застаюцца Масква і Санкт-Пецярбург, Рэспубліка Татарстан і Башкартастан, Пермскі край, а таксама Бранская, Калужская, Маскоўская, Смаленская і Цюменская вобласці. Аб'ём гандлю з дзідзенымі рэгіёнамі складае больш за 70% беларуска-расійскага тавараабароту. Гэта высокі вынік, але важна наладзіць такое ж супрацоўніцтва і з іншымі суб'ектамі Расійскай Федэрацыі. Лічу, што ў нас ёсць усе неабходныя інструменты.

Што да галіновай канкрэтыкі, то найважнейшым прыярытэтам міжрэгіянальнага ўзаемадзеяння Прэзідэнт Беларусі бачыць рэалізацыю вытворча-кааперацыйных праектаў у машынабудаванні, дрэвапрацоўцы, харчовай і лёгкай прамысловасці:

— Варта забяспечыць неабходную загрузку ўжо дзеючых прадпрыемстваў шляхам стварэння сумесных

больш адчувальнае пытанне — супрацоўніцтва ў аграпрамысловым комплексе. У многіх рэгіёнах Расіі беларусаў ведаюць як добрасумленых і надзейных партнёраў, а беларускія прадукты цэняць і любяць. На жаль, часцяком сумесная работа па павышэнні якасці экспартуемага харчавання падмяняецца абмежавальнымі мерамі.

Перспектыўным напрамкам з'яўляецца і развіццё ўзаемадзеяння ў будаўнічай сферы, нагадаў Аляксандр Лукашэнка:

— Беларускія спецыялісты могуць якасна ўзвесці любыя аб'екты сацыяльнай інфраструктуры.

Акрамя таго, у цяперашні час у Расіі ствараюцца кластары, індустрыяльныя паркі, тэрыторыі апераджальнага развіцця. Беларусь гатова актыўна ўдзельнічаць і ў гэтых праектах:

— Мы павінны эфектыўна здзейсніць велізарны навуковы, прамысловы і кадравы патэнцыял дзвюх краін для стварэння сумеснай прадукцыі.

Аднак не толькі эканоміка ляжыць у

стар. 6

стар. 5 аснове беларуска-расійскіх узаемаадносінаў. Наступныя два гады стануць знакавымі для блізкіх народаў: яны разам будуць адзначаць 75 гадоў з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 75-годдзе Вялікай Перамогі. Аляксандр Лукашэнка перакананы, што на прыкладзе падзвігу савецкіх салдат, якія абаранялі тады агульную Радзіму, павінна выходзіць новае пакаленне грамадзян Беларусі і Расіі. І тут жа была вылучана ідэя:

— Прапаную наступны Форум рэгіёнаў прысвяціць разгляду пытанняў, звязаных з маладзёжнай тэматыкай. Варта абмеркаваць розныя аспекты адукацыі, культуры, творчага развіцця, патрыятычнага выхавання і фарміравання здаровага ладу жыцця маладых людзей.

Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін праілюстраваў лічбамі глыбіню эканамічнай інтэграцыі дзвюх краін:

— Беларусь займае першае месца па аб'ёмах тавараабароту Расіі з краінамі СНД. На расійскі рынак пастаўляецца палова ўсёй беларускай экспартнай прадукцыі. У мінулым годзе тавараабарот павялічыўся амаль на чвэрць і дасягнуў 32,4 мільярда долараў. У студзені-жніўні бягучага года дадаў яшчэ 14,5% — і нам цалкам па сілах вывесці ўзаемны гандаль на ўзровень у 50 мільярдаў долараў. Для параўнання: я зусім нядаўна быў у Індыі. Краіна з насельніцтвам 1,1 мільярда чалавек. Аб'ём гандлю Расіі з Індыяй — 10 мільярдаў долараў пакуль мы не дасягнулі. А з Беларуссю ўжо 32 з лішнім. Гэта шмат пра што кажа.

Пры гэтым расійскі лідар перакананы, што хуткі ўвод у дзеянне ў Беларусі першай атамнай электрастанцыі, якая будзецца пры дапамозе Расіі, палепшыць сітуацыю з энергаабеспячэннем краіны і дасць ёй дадатковыя экспартныя магчымасці. Прадугледжана збудаванне і яшчэ аднаго знакавага аб'екта — цэнтра ядзернай навукі і тэхналогій:

— Мы не проста будзем вельмі важны прамысловы аб'ект, а ствараем у Беларусі новую галіну. Вядома, Беларусь і ў Савецкім Саюзе славілася навукоўцамі, высокім узроўнем адукацыі. Але такой асобнай галіны не было. Цяпер будзе.

Эталонным можна смела назваць цяперашні форум, аналагаў якому яшчэ не было — як па колькасці ўдзельнікаў, так і па аб'ёме заключаных на ім дамоў. Наогул кажучы, мерапрыемства гэта набыло такі статус і такую вагу, што за права правядзення наступнага, VI Форуму рэгіёнаў Беларусі і Расіі ўжо расце канкурэнцыя гарадоў. Прапануюцца розныя пляцоўкі, у тым ліку Санкт-Пецярбург. Пакуль у гэтым пытанні арганізатарамі — верхнімі палатамі парламентаў абедзвюх краін — узятая паўза. Толькі вядома, што тэма будучага форуму будзе маладзёжнай і праходзіць ён будзе на тэрыторыі Расіі. Цалкам ясна і тое, што арганізатарам давядзецца пастарацца, каб наступнае мерапрыемства аказалася не горшым за магілёўскае. Зрэшты, народы Беларусі і Расіі ды эканоміка абедзвюх краін ад гэтага апынуцца толькі ў выйгрышы.

Васіль **Харытонаў**

У НАВАКОЛЛІ ТРАФІМАВАЙ КРЫНІЦЫ

Прэзідэнты Беларусі і Расіі Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Пуцін пасля завяршэння афіцыйных мерапрыемстваў, звязаных з іх удзелам у V Форуме рэгіёнаў, некалькі гадзін мелі нефармальныя зносіны

Кіраўнік беларускай дзяржавы запрасіў расійскага лідара наведаць сваю малую радзіму ў аграгарадку Александрыя Шклоўскага раёна. Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Пуцін агледзелі дом, дзе рос будучы беларускі Прэзідэнт. Разам яны прагуляліся па вёсцы, палюбаваліся мясцовым хараством прыроды. Пабывалі і ля Трафімавай крыніцы, з якой Аляксандра Лукашэнку звязваюць не толькі цёплыя ўспаміны з дзяцінства, але і сямейная гісторыя: у свой час крыніцу ўладкаваў дзед Прэзідэнта — цясляр Трафім. Паводле яго імені людзі і сталі называць гэта месца. І сам кіраўнік дзяржавы прыклаў немалыя намаганні, каб захаваць і зрабіць яго яшчэ больш прыгожым. Спецыяльна для высокага госця Прэзідэнт правёў экскурсію па акултуранай тэрыторыі крыніцы. Разам з Уладзімірам Пуціным яны выпілі з крыніцы крышталёва чыстай вады, якая лічыцца гаючай.

Асаблівага антуражу ўспамінам і экскурсіі па малой радзіме беларускага лідара надаў і транспарт, на якім перамяшчаліся Прэзідэнты. Замест традыцыйнага для кіраўнікоў дзяржаў аўто прадстаўніцкага класа быў абраны мадэрнізаваны аўтамабіль ГАЗ-69 выпуску 60-х гадоў. Абышліся і без дапамогі вадзіцеля — Аляксандр Лукашэнка асабіста сеў за руль.

У спрадвечна беларускім стылі былі вытрыманы і прыгатаваныя для Уладзіміра Пуціна пачастункі, якія падаваліся ў родным доме Прэзідэнта Беларусі. Бліны і дранікі з печы смакавалі гарачымі. Стравы беларускай кухні былі і ў меню асноўнага абеду кіраўнікоў дзяржаў.

Аляксандр **Піменаў**

БЕЛТА

БЕЛТА

ДОБРЫ НАСТРОЙ У СОНЕЧНЫМ ДУШАНБЭ

**Прэзідэнт Беларусі прыняў удзел у саміце кіраўнікоў краін
Садружнасці Незалежных Дзяржаў**

Непасрэдна саміт праходзіў у палацы «Сомон». Кіраўнікі дзяржаў не проста падвялі вынікі дзейнасці Садружнасці за год, але і абмеркавалі планы на будучыню. Нязменны прыярытэт членства Беларусі ў СНД — умацаванне эканамічнага супрацоўніцтва. Гэта асабліва акту-

альна сёння. І Аляксандр Лукашэнка патлумачыў чаму:

— Сусветныя рынковыя адносіны ўсё больш губляюць прыкметы цывілізаванага ўзаемадзеяння паміж краінамі. Мы бачым, як з падачы Захаду безапеляцыйна, у аднабаковым парадку парушаецца ствараная дзесяцігоддзямі сістэма міжнароднага гандлю. Выкарыстанне неправавых механізмаў ператвараецца ў норму і ставіць нашы эканомікі ў сла-

бае становішча. Толькі разам мы можам супрацьстаяць новым выклікам.

Для адаптацыі Садружнасці да сучасных рэалій прынята рашэнне правесці рэвізію Канцэпцыі далейшага развіцця СНД. Аляксандр Лукашэнка прапанаваў даручыць урадам абнавіць ў ёй эканамічны блок. На думку Прэзідэнта Беларусі, узаемадзеянне ў фармаце СНД павінна быць сінхронізавана з інтэг-

стар. **8**

Чарговы саміт кіраўнікоў дзяржаў СНД выдаўся насычаным і прадуктыўным. Яго ўдзельнікі абмеркавалі каля дваццаці пытанняў, якія тычацца геапалітыкі, эканомікі, кібербяспекі, мірнага асваення космасу, гуманітарнага супрацоўніцтва. Размова атрымалася карысная і змястоўная. Пра гэта сведчыць і той факт, што ў вузкім фармаце кіраўнікі дзяржаў гутарылі ўдвая больш, чым было запланавана. Праведзеная дыскусія дапамагла расставіць кропкі над «і» ў многіх хвалюючых праблемах. Вынікам пасяджэння стала прыняцце 16 рашэнняў і важных палітычных заяваў.

стар. 7 рацыйнымі працэсамі ў «Вялікай Еўразіі», асабліва ў рамках Шанхайскай арганізацыі супрацоўніцтва. Важна вызначыць напрамкі для спалучэння магчымасцяў нашых краін з буйнымі міжнароднымі праектамі, у першую чаргу з Эканамічным поясам Шаўковага шляху. Беларусь ужо ўдзельнічае ў ім, развіваючы кітайска-беларускі індустрыяльны парк «Вялікі камень». Стабільным адносінам паміж дзяржавамі СНД будзе спрыяць дыялог Садружнасці з Еўразійскім эканамічным саюзам. Пра тое, што пытанне бяспекі таксама было адным з цэнтральных на пасяджэнні Савета кіраўнікоў дзяржаў, Аляксандр Лукашэнка расказаў у кароткім інтэрв'ю прадстаўнікам расійскага тэлебачання:

— Усе прэзідэнты пра гэта кажуць. Нават мы, здавалася б, спакойная Беларусь, пастаянна пра гэта гаворым, улічваючы яшчэ і тыя небяспекі і выклікі, якія тояць у сабе дзеянні заходніх дзяржаў і НАТА каля нашых межаў і межаў Саюзнай дзяржавы. Дарэчы, мы ў канфідэнцыйным парадку абмяркоўвалі гэтую праблему з Уладзімірам Уладзіміравічам (Пуціным. — Рэд.).

Прэзідэнт таксама адзначыў, што на сферу бяспекі ўплываюць і іншыя фактары, у тым ліку ваенныя:

— Вазьміце ў нас (у СНД. — Рэд.) — пра гэта шмат на саміце казалі — пытанні ўсходу Украіны, Прыднястроўя, Нагорнага Карабаха. Нам бы неяк сарганізавацца і рассячы гэтыя гордзіевы вузлы. І многія іншыя.

Беларусь у пытаннях бяспекі ніколі не была ў ролі пасіўнага назіральніка. Нядаўна ў Мінску прайшла антытэрарыстычная канферэнцыя АБСЕ з удзелам дэлегатаў з больш чым 40 краін, рыхтуецца сустрэча асноўнай групы Мюнхенскай канферэнцыі па бяспецы. Ну а на саміце СНД сярод прынятых дакументаў варты адзначыць міждзяржаўную праграму сумесных мер барацьбы са злачыннасцю на 2019–2023 гады, а таксама пагадненне аб супрацоўніцтве ў барацьбе са злачынствамі ў сферы інфармацыйных тэхналогій.

Паспяховае партнёрства ў эканоміцы немагчыма без паразумення па палітычных пытаннях парадку дня. У прыватнасці, кіраўнікі дзяржаў падпісалі заяву з нагоды 70-годдзя з дня прыняцця Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека ад 10 снежня 1948 года. Прэзідэнты падкрэслілі

неабходнасць развіцця канструктыўнага, раўнапраўнага і паважлівага дыялогу, адмовы ад практыкі падвойных стандартаў у галіне правоў чалавека. Удзельнікі саміту адобрылі Канвенцыю аб супрацоўніцтве ў галіне даследавання і выкарыстання касмічнай прасторы ў мірных мэтах. У ёй прарысаваны такія напрамкі супрацоўніцтва, як прыкладныя касмічныя даследаванні, дыстанцыйнае зандзіраванне Зямлі, рашэнне праблемы ўтылізацыі касмічнага смецця, прадукцыйнае астэроідна-каметнай пагрозы, падрыхтоўка і перападрыхтоўка кадраў для касмічнай галіны, пілатуемыя касмічныя палёты.

У вобласці гуманітарнага супрацоўніцтва прынята рашэнне аб падрыхтоўцы да святкавання 75-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. План асноўных мерапрыемстваў змяшчае каля 50 пазіцый. Акцэнт — на сацыяльную абарону ветэранаў (іх, дарэчы, засталася крыху больш за 100 тысяч у краінах СНД), патрыятычнае выхаванне моладзі і недапушчэнне спроб фальсіфікацыі падзей і вынікаў вайны.

На саміце вызначана культурная сталіца Садружнасці на 2021 год. Гэты статус атрымаў Душанбэ. Варта нагадаць, што ў гэтым годзе ганаровае званне культурнай сталіцы носіць армянскі горад Гарыс. У 2019-м такога гонару будзе ўдастоены беларускі горад Брэст, а ў 2020-м — казахстанскі Шымкент. У будучым годзе старшынства ў СНД прыойдзе да Туркменістану. А наступнае пасяджэнне Савета кіраўнікоў дзяржаў адбудзецца 11 кастрычніка 2019 года ў Ашхабадзе.

Робочы візіт Прэзідэнта Беларусі ў Таджыкістан працягнуўся сустрэчай з таджыкскім калегам Эмамалі Рахмонам. На ёй былі абмеркаваныя пытанні двухбаковых адносін. Кіраўнікі дзяржаў наведальні таксама зборачную вытворчасць сельгастэхнікі ў Гісары і вінаграднікі ў Гісарскай даліне. Дарэчы, прадпрыемства ў Гісары ўключана ў градад Таджыкістана ў пералік асабліва важных аб'ектаў. І за чатыры месяцы яно набрала зайздросныя тэмпы росту. Да прыезду Прэзідэнтаў запусцілі другую чаргу вытворчасці. Перспектывы радуюць.

— Практычна ўвесь мадэльны рад трактароў да 150 конскіх сіл можна збіраць на гэтай зборачнай вытвор-

часці. Адна з канвеерных ліній будзе працаваць на экспарт за межы Таджыкістана, — распавёў гендырэктар МТЗ Фёдар Дамаценка. — Адпрацоўваюцца экспартныя кантракты. У прыватнасці, першую партыю машын чакаюць у Афганістане.

Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з Прэзідэнтам Таджыкістана Эмамалі Рахмонам заявіў, што беларускі бок гатовы прыняць актыўны ўдзел у плане індустрыялізацыі Таджыкістана: «Мы гатовыя ўдзельнічаць у вашым плане мадэрнізацыі, індустрыялізацыі краіны і ўнесці той уклад, які патрэбен для Таджыкістана, выканаць тую працу, пра якую мы дамовіліся ў маі (у ходзе афіцыйнага візіту Прэзідэнта Беларусі ў Таджыкістан. — Рэд.)».

Што тычыцца сумеснай вытворчасці трактарнай тэхнікі ў горадзе Гісары, то тут Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што краіна шмат робіць, каб выканаць свае абавязкі.

Зрэшты, гэта толькі пачатак вялікага шляху. Эмамалі Рахмон заўважыў, што Таджыкістан мае патрэбу не толькі ў беларускіх трактарах:

— Камбайн збожжаўборачны трэба мацнейшы. Патрэбна тэхніка для ўборкі цыбулі, бульбы. І не толькі для нас.

Увогуле, у беларускіх вытворцаў з'явілася магчымасць рабіць і прадаваць у гэтай краіне ўсю гаму тэхнікі. Да прыкладу, ужо да наступнага сезона спецыяльна для ўмоў Таджыкістана можа быць адкрыта лінія па зборцы самаходных горных касілак. У перспектыве ў

гэтым рэгіёне павінен з'явіцца цэлы прамысловы кластар. Ён, напэўна, стане прыкладам і для іншых галін эканомікі. Тым больш што патэнцыял для росту ўзаемага гандлю велізарны. У мінулым годзе тавараабарот хоць і павялічыўся ў два разы ў параўнанні з 2016-м, тым не менш пакуль даволі сціплы — крыху больш за 40 мільёнаў долараў. Мы прадаем Таджыкістану цукар, сельгастэхніку, дываны і падлогавыя пакрыцці, будматэрыялы, лекавыя сродкі. Адтуль вязем баваўняную пражу, сухафрукты і арэхі.

Нефармальныя зносіны Прэзідэнты працягнулі на вінаградніках. Гэтая культура для таджыкаў — усё роўна што бульба для беларусаў. Аляксандр Лукашэнка і Эмамалі Рахмон наведалі вінаградныя гаспадаркі «Боги сомон» і «Ватан» у Турсунзادهўскім раёне. На тых землях вырошчваецца да дзесяці гатункаў найсмачнай сакавітай ягады. Кіраўнікі дзяржаў прадэгуставалі новы ўраджай, аглядзелі выстаўку прадукцыі. Затым разам зрэзалі ў кошык вялікія гронкі спелага вінаграда — больш чым пераканаўчы сімвал моцнага двухбаковага супрацоўніцтва. Як і рашэнне закласці гэтай восенню ў Беларусі два сады сяброўства з таджыкістанскімі плодовымі дрэвамі. Яны з'явіцца ў Брэсцкай і Гомельскай абласцях. Саджанцы падрыхтаваны ўжо, а першы ўраджай разлічваюць атрымаць праз год.

Васіль Харытонаў

**Падчас пасяджэння
Савета кіраўнікоў
дзяржаў СНД
у Душанбэ
Прэзідэнт запрасіў
замежных лідараў
наведаць
II Еўрапейскія
гульні, якія
пройдуць у Мінску
з 21 па 30 чэрвеня
2019 года.
Аляксандр
Лукашэнка
падкрэсліў, што
правядзенне такога
грандыёзнага
спартыўнага
мерапрыемства —
гэта вялікі гонар
для Беларусі.**

■ У 2017 годзе тавараабарот паміж Беларуссю і Таджыкістанам склаўся ў аб'ёме 42,9 мільёнаў долараў і ў параўнанні з 2016 годам павялічыўся больш чым у 2 разы. У тым ліку беларускі экспарт склаў 39,6 млн долараў. На таджыцкай тэрыторыі дзейнічаюць суб'екты тавараправоднай сеткі больш чым 15 беларускіх прадпрыемстваў. У лістападзе 2017 года пачала працу першая зборачная вытворчасць беларускай сельгастэхнікі ў горадзе Гісары. Паміж краінамі таксама рэалізуецца праграма эканамічнага супрацоўніцтва на перыяд да 2020 года.

Падчас наведвання зборачнай вытворчасці сельгастэхнікі ў Гісары

У СУЧАСНЫМ СТЫЛІ

Ярка, пазнавальна, сучасна, жыццярадасна, стыльна... Такія эпітэты просяцца на прамежку паміж апавядзе пра ўзоры формы для атлетаў і валанцёраў II Еўрапейскіх гульняў будучага года. Іх прадставілі Прэзідэнту ў Палацы Незалежнасці. Атрымалася сапраўды калекцыя добрага настрою. У ёй выяўлены і нацыянальныя інтанацыі, і спартыўная тэматыка, накіраванасць да рэкордаў і перамог.

Што характэрна: форму спартсменам распрацоўваюць да кожнай Алімпіяды. Але ў гэтым выпадку мы — гаспадары Гульняў, а значыць, павінны былі паклапаціцца не толькі пра сваю зборную, але і пра іншых удзельнікаў маштабнага мерапрыемства.

Дызайнер Юлія Латушкіна прыдумала касцюм для цэнтральнай фігуры дырымоніі адкрыцця Гульняў — факеланосцаў акцыі «Полюмя свету». Ужо ў сакавіку яны едуць у тур па гарадах і краінах у белай форме, сімвалізуючы свет і чысціню намераў. Іх будуць суправаджаць валанцёры ў вопратцы светла-шэрых тонаў. Сіні — колер для астатняй валанцёрскай арміі, якая будзе дапамагаць усім гасцям падчас Гульняў. Параднае адзенне беларускіх спартсменаў — таксама тварэнне Латушкінай. Яна ж прыдумала і дызайн сукенкі прыгажунь, якія будуць узнагароджваць пераможцаў спаборніцтваў. Ярка-валюшкавае лёгкае ўбранне і галаўны ўбор у выглядзе вянка. Усё ж Гульні захопяць дні Купалля, і адлюстравяць гэта ў форменным стылі, пагадзіцца, ход цікавы і сімвалічны.

Спартыўную форму для зборнай распрацавала прыватнае прадпрыемства «Сола-Пінск». Яно ж шые і мадэлі Юліі Латушкінай. Генеральны дырэктар швейнага прадпрыемства Васіль Гарагляд паведаміў, што калекцыя атрымала назву «Прасторы». Широка і ад душы! У адрас пінчукоў Аляксандр Лукашэнка выказаў толькі адно пажаданне: колеры павінны быць такімі ж яркімі і насычанымі, як у формы ўдзельнікаў акцыі «Полюмя свету»:

— Радзіцеся з дызайнерамі і мастакамі, каб гэта было годна. Каб форма адпавядала гэтай. Гэта яркая форма, адразу кідаецца ў вочы. Яе можна

ўзяць за ўзор па яркасці, выразнасці, кідкасці. Калі вы і гэтыя тканіны рабілі, тады што за праблема, зрабіце такія ж яркія.

Кіраўнік «Сола» паабяцаў дапрацаваць мадэль з улікам гэтага патрабавання. Прынята да ведама і пажаданне Прэзідэнта аб гербе на форме:

— Герб павінен быць вышыты або ўшыты на касцюме... Каб герб быў як герб, а не плямка. Гэта важна.

Дарэчы, дзяржаўным швейным прадпрыемствам ёсць пра што сур'ёзна паразважаць. Аляксандр Лукашэнка цікавіўся, чаму форму не змаглі распрацаваць яны. Аказалася, што ў конкурсе ўдзельнічалі, але па многіх параметрах недацягваюць.

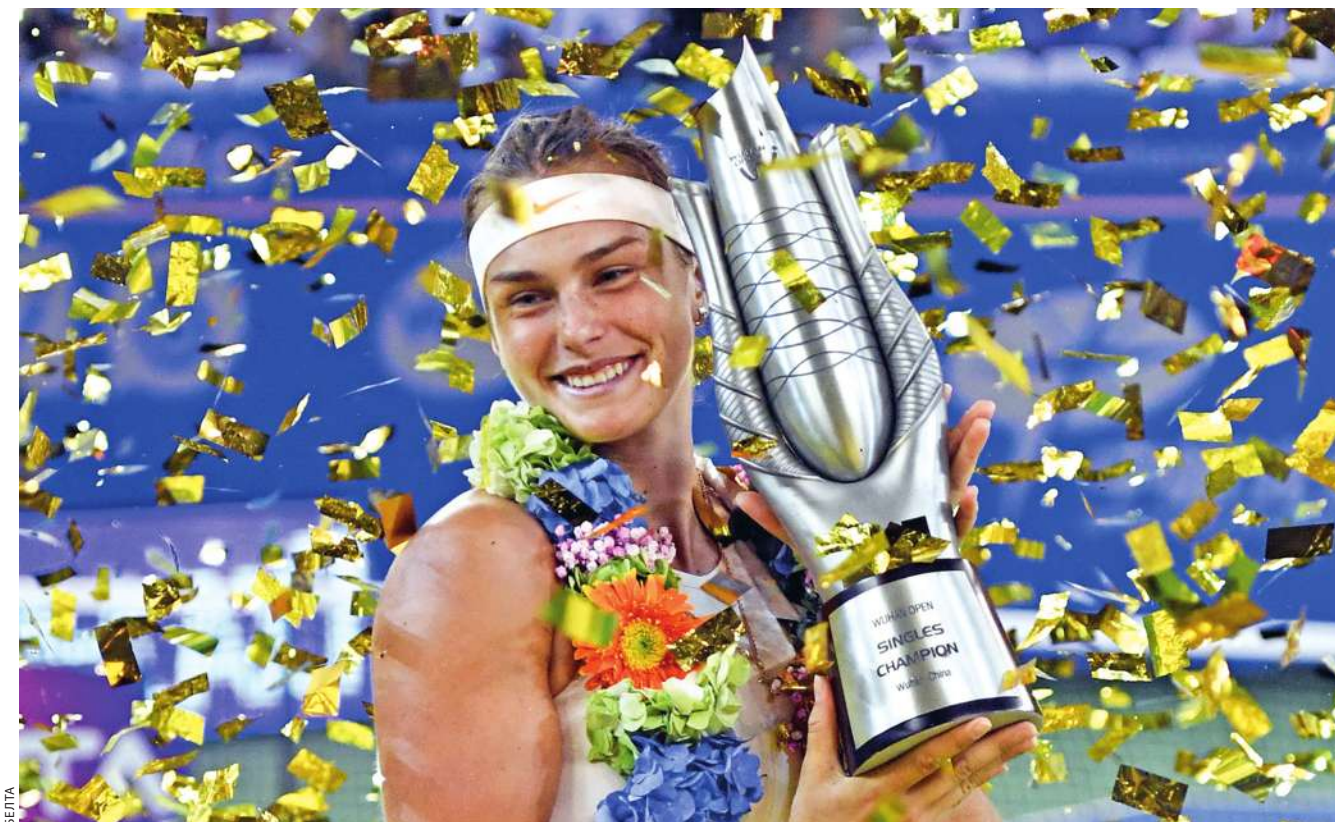
Хоць у цэлым, на думку Аляксандра Лукашэнкі, пытанне аб тым, хто будзе распрацоўваць і вырабляць форму — прыватнае прадпрыемства або дзяржаўнае, не прынцыповае. Галоўнае, каб гэтым займаліся беларускія спецыялісты і адзенне было добрай якасці.

І яшчэ прыемны момант. Мадэль адзення для Еўрапейскіх гульняў не стануць эксклюзіўнай абмежаванай серыяй. Іх стваральнікі абяцаюць выпусціць форму ў вольны продаж.

Уладзімір **Веліхаў**

БЕЛТА

БЕЛТА

ВЫДАТНАЯ ПРЭМ'ЕРА НА *PREMIER* ВА УХАНЕ

Беларуская тэністка Арына Сабаленка стала пераможцай турніру WTA катэгорыі Premier 5 у кітайскім Ухане

Фінал ва Ухане стаў чацвёртым для Арыны Сабаленкі ў 2018 годзе і трэцім у выпадку з спаборніцтвамі WTA катэгорыі «Прэм'ер». Раней яна двойчы саступала ў вырашальных матчах на турнірах у Істбурне і Лугана і перамагла ў Нью-Хэйвене.

— Заўсёды рада прыязджаць у Кітай, таму што кожны раз у мяне атрымліваецца дабівацца тут поспеху, — адзначыла Арына ў чэмпіёнскай прамове.

Шлях да вырашальнага матчу ва Ухане Сабаленка пачала з перамогі над саперніцай па фінале ў Нью-Хэй-

вене іспанкай Карлай Суарэс-Навара (22 WTA) — 7: 6, 2: 6, 6: 2. У другім круге беларуска выбіла з барацьбы ўкраінку Эліну Світоліну (6 WTA) — 6: 4, 2: 6, 6: 1. У трэцім раўндзе Арына не адчула праблем у паядынку супраць амерыканкі Софіі Кенін (62 WTA) — 6: 3, 6: 3. У чвэрцьфінале яна адолела славацкую тэністку Дамініку Цыбулкову (31 WTA) — 7: 5, 6: 3, а ў паўфінале ўзяла верх над аўстралійкай Эшлі Барці (17 WTA) — 7: 6, 6: 4.

З пачатку года Арына Сабаленка правяла 69 матчаў, у 47 з якіх была пераможцай. Яна з'яўляецца лідарам жаночага тура па колькасці перамог у

трохсэтаквым паядынку — 20. У чэмпіёнскай гонцы Арына таксама на адно месца наперадзе Уільямс-малодшай — на 11-м месцы. І да канца сезона яшчэ можа апынуцца ў ліку топ-8 гульцоў, якія згуляюць на выніковым турніры WTA.

Аляксандр Лукашэнка павіншаваў тэністку Арыну Сабаленка з бліскучай перамогай на турніры ва Ухане. «Сваёй іскрамётнай гульнёй ты заваёўваеш сэрцы мільёнаў прыхільнікаў тэніса па ўсім свеце, славіш родную краіну і дорыш радасць беларускім аматарам спорту», — гаворыцца ў віншаванні.

Паводле **БелТА**

ЧАС БЯЖЫЦЬ ХУТКА

Падрыхтоўка да Еўрапейскіх гульняў ідзе поўным ходам: адзін за адным праходзяць тэставыя турніры, якія дазваляюць ацаніць узровень гатоўнасці спартыўных аб'ектаў да спаборніцтваў, з візітамі ў сталіцу прыязджаюць тэхнічныя дэлегаты і спартсмены з розных краін, каб зразумець, чаго чакаць ад мультыспартыўнага форуму. Нядаўна ў Нацыянальным алімпійскім камітэце прайшло выязное пасяджэнне Рэспубліканскага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні II Еўрапейскіх гульняў.

Азнаёміўшыся з усімі матэрыяламі, якія тычацца правядзення Гульняў, Прэм'ер-міністр Сяргей Румас адзначыў, што зроблена ўжо нямала, але наперадзе яшчэ шмат працы: шэраг значных пытанняў па гэты час застаецца нявырашаным. Адно з іх — гатоўнасць спартыўных аб'ектаў. Усяго падчас Гульняў будуць задзейнічаны 12 спартыўных комплексаў. Па-за ўвагай на пасяджэнні не застаўся ні адзін з іх: удзельнікі абмяркоўвалі многія моманты, пачынаючы ад неабходнасці рамонту аб'ектаў і заканчваючы ацэнкамі, якія далі ім міжнародныя інспектары. Падымаліся пытанні добраўпарадкавання тэрыторый, падрыхтоўкі часовай

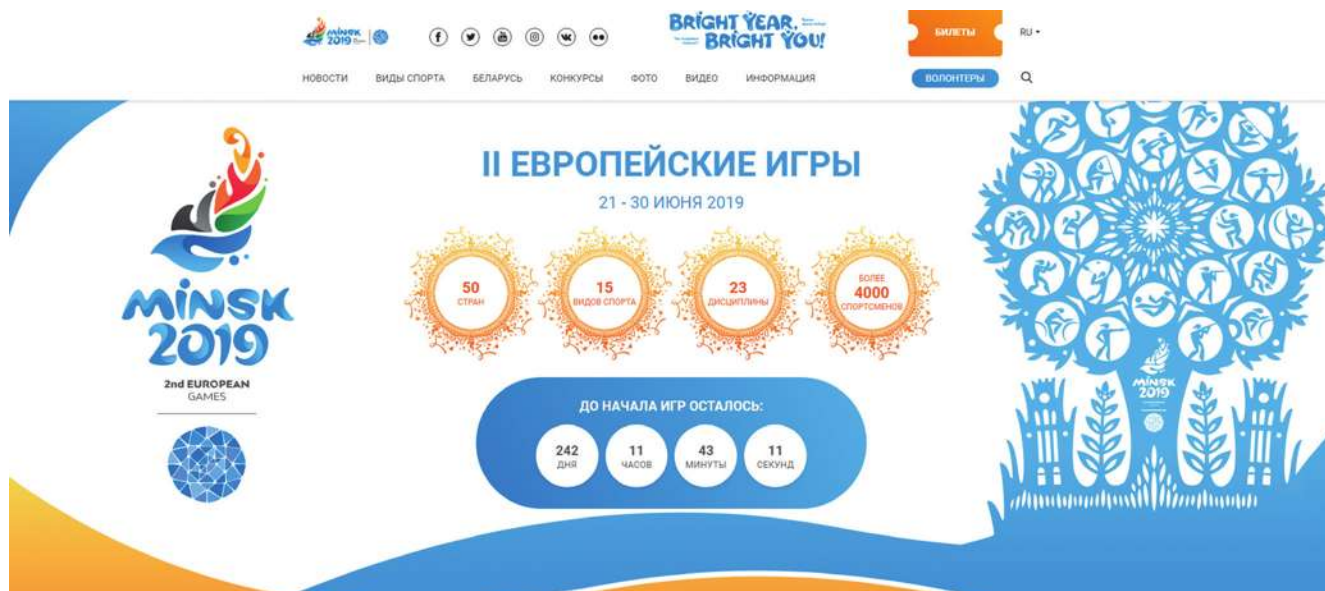
інфраструктуры і арганізацыі харчавання ўдзельнікаў II Еўрапейскіх гульняў, былі разгледжаны прапановы па талісманах спаборніцтваў, варыянты экіпіроўкі членаў спартыўнай дэлегацыі, падрыхтаваныя «Беллегпрамам» сумесна з дызайнерамі. Нюансаў, якія трэба ўлічыць, мноства.

«Разглядаючы матэрыялы да пасяджэння аргкамітэта, я бачу пытанні да дырэкцыі II Еўрапейскіх гульняў. На гэтым этапе ўжо недастаткова быць сувязным звяном паміж падкамітэтамі і дзяржаўнымі органамі. Сёння колькасць дырэкцыі ўдвая перавышае штаты многіх міністэрстваў. І менавіта дырэкцыя павінна выконваць асноўную працу па падрыхтоўцы да гульняў, а падкамітэты ў сваю чаргу павінны дапамагаць вырашаць міжведамасныя пытанні», — дадаў Сяргей Румас.

Падрыхтоўка да такой маштабнай падзеі — справа нялёгкай. Досведу правядзення значных міжнародных турніраў па розных відах спорту ў нас дастаткова, але II Еўрапейскія гульні па маштабах значна пераўзыходзяць усе тыя, што праходзілі ў Беларусі раней. Работы сапраўды яшчэ нямала, як і пытанняў, якія застаюцца адкрытымі. Час для іх рашэння яшчэ ёсць, але марудзіць ўжо нельга.

Паводле **БелТА**

ВАРТА КЛІКНУЦЬ

Абнавіўся сайт II Еўрапейскіх гульняў-2019

«Да пачатку II Еўрапейскіх гульняў засталася...», адлічвае імправізаваны «гадзіннік» на афіцыйным сайце кантынентальных спаборніцтваў. Дарэчы, цяпер ім карыстацца значна зручней: партал абнавіў дызайн і пачаў працаваць у адаптыўным рэжыме. Гэта значыць, што сачыць за навінамі і праглядаць фота можна не толькі са стаячых нагнага камп'ютара, але і з планшэта, тэлефона і ноўтбука.

Юлія Гарэлік, кіраўнік напрамку «Інтэрнэт-сэрвісы» ў Synesis Sport, які распрацоўвае сайт, падзялілася падрабязнасцямі:

— Мы прэзентуем новы дызайн і новую структуру партала невыпадкова. II Еўрапейскія гульні — падзея маштабная, і чым яна бліжэй, тым больш наведваецца сайт. Распрацоўваючы афіцыйны партал, мы імкнуліся зрабіць яго стыльным, зручным і функцыянальным. Ужо відавочная вялікая цікавасць да мерапрыемства, таму колькі б карыстальнікаў адначасова ні знаходзілася на сайце, яму трэба працаваць устойліва, не выдаваць памылак і быць

даступным. Гэта значыць, нічога не павінна адцягваць ад галоўнага пошуку і атрымання неабходнай інфармацыі. Акрамя таго, наша разам з арганізатарамі мэта заключаецца ў тым, каб у інтэрнэце ўсе Еўрагульні-2019 знаходзіліся па адным інтэрнэт-адрасе. Асабліва гэта важна для гасцей горада.

Згодна са стратэгіяй, трапляючы на www.minsk2019.by, карыстальнік бачыць поўны расклад турніру і ключавыя падзеі дня, апісанне спартыўных аб'ектаў і падрабязныя маршруты да іх, відэа і фотарэпартажы. Пры жаданні можна запланавать экскурсію, выбраўшы зручны для сябе гайд, купіць сувенірную прадукцыю і даведацца больш пра любімых спартсменаў. Асноўная задача партала — быць крыніцай навін, інструментам папулярнага. У нейкай ступені www.minsk2019.by — «жывы арганізм», які пастаянна развіваецца і паляпшаецца. Цяпер сайт стаў яшчэ больш яркім і вядомым за кошт выкарыстання афіцыйнай сімволікі. З'явіліся банеры-хвалі ў колеры Гуль-

няў, дрэва з ілюстрацыяй усіх відаў спорту, якія ўдзельнічаюць у Гульнях, а таксама сімвалы: папараць-кветка і сонца з прамянямі. Таксама рэсурс пачаў працаваць у адаптыўным рэжыме — цяпер інфармацыю лёгка і зручна праглядаць з любой прылады.

У прэс-службе Synesis Sport адзначаюць, што сайт яшчэ будзе абнаўляцца і дапрацоўвацца. Калі раней была больш актуальная базавая інфармацыя і старонка з валанцёрамі, то цяпер актыўна развіваюцца блокі з партнёрамі, спонсарамі і рэкламай. Па апошніх даных у топ-3 краін, якія наведваюць сайт, уваходзяць Беларусь, Расія і Вялікабрытанія.

Нагадаем, II Еўрапейскія гульні пройдуць у Мінску з 21 па 30 чэрвеня 2019 года на 12 спартыўных аб'ектах. Больш за 4000 атлетаў з 50 краін разыграюць каля 200 камплектаў узнагарод у 15 відах спорту. Спаборніцтвы ў 10 відах спорту стануць кваліфікацыйнымі да XXXII Алімпійскіх гульняў 2020 года ў Токіа.

Хрысціна Глушко

СУПРАЦОЎНІЦТВА НАПОЎНЕНА СЭНСАМ

Для Беларусі важна далейшае паглыбленне ва ўзаемадзеянні з Кітаем. Пра гэта заявіў Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з членам Пастаяннага камітэта Палітбюро Цэнтральнага камітэта Кампартыі Кітая, сакратаром Цэнтральнай камісіі КПК па правярцы дысцыпліны Чжао Лэцзі.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў важнасць таго, што ў чэрвені гэтага года ў горадзе Ціндаа падчас саміту Шанхайскай арганізацыі супрацоўніцтва ён сустракаўся са Старшынёй КНР Сі Цзіньпіна, дзе яны сумесна абвясцілі аб уступленні ў новы этап беларуска-кітайскага супрацоўніцтва. «Беларусь і Кітай, як прынята сёння казаць, сталі жалезнымі братамі», — заўважыў кіраўнік дзяржавы. Ён нагадаў, што ў траўні ў Мінску прымалі намесніка Старшыні КНР Ван Цішаня: «Рады, што няспынны дыялог на вышэйшым узроўні працягваецца, захоўваючы глыбіню двухбаковых адносін. Кожная сустрэча дае новы імпульс у злучэнні развіцця нашых краін у імя пабудовы супольнасці адзінага лёсу. З пункту гледжання кіраўніцтва Беларусі нашы адносіны з Кітаем інтэнсіўныя і ўсеабдымныя, яны дынамічна развіваюцца. І такой дынамікай беларускі бок задаволены. Натуральна, што на гэтым доўгім, вельмі складаным і цяж-

кім шляху заўсёды будуць нявырашаныя праблемы, задачы, якія трэба будзе рэалізоўваць».

«Вельмі важна сёння пачуць ваша меркаванне па якасці нашага ўзаемадзеяння і напрамках паглыблення беларуска-кітайскага супрацоўніцтва», — сказаў Аляксандр Лукашэнка.

Кітайскі бок высока ацэньвае асабісты ўклад кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі ў развіццё ўсебаковага беларуска-кітайскага супрацоўніцтва. Важнасць гэтага адзначыў Чжао Лэцзі.

Кітайскі госць перадаў Аляксандру Лукашэнку самыя цёплыя прывітанні і найлепшыя пажаданні «ад старога добрага сябра Старшыні КНР Сі Цзіньпіна».

Чжао Лэцзі падкрэсліў важнасць таго, што Прэзідэнт Беларусі больш за 10 разоў быў у Кітайскай Народнай Рэспубліцы: «Асабіста вы зрабілі велізарны ўнёсак у развіццё кітайска-беларускіх адносін». На яго думку, Кітай і Беларусь з'яўляюцца добрымі сябрамі, якія могуць дзяліцца і радасцю, і нягодамі, гэта добрыя партнёры, якія аказваюць адзін аднаму шчырую дапамогу».

Падчас візіту ў Мінску Чжао Лэцзі наведаў Кітайска-беларускі індустрыяльны парк «Вялікі камень», пабыўаў у Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Нацыянальнай бібліятэцы.

Але галоўная мэта візіту кітайскай дэлегацыі ў Мінск — рэалізаваць дамоўленасці, дасягнутыя кіраўнікамі дзвюх дзяржаў на палях, саміту ШАС, які адбыўся ў чэрвені гэтага года, а таксама далейшае наладжванне стратэгічнага супрацоўніцтва і ўзаемавыгадных сувязяў, умацаванне дружэлюбных адносін паміж дзвюма краінамі.

Як вядома, у верасні 2016 года кіраўнікі дзвюх дзяржаў Аляксандр Лукашэнка і Сі Цзіньпін дасягнулі дамоўленасці аб усталяванні новага асаблівага ўзроўню двухбаковых адносін — давернага ўсебаковага стратэгічнага партнёрства і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва.

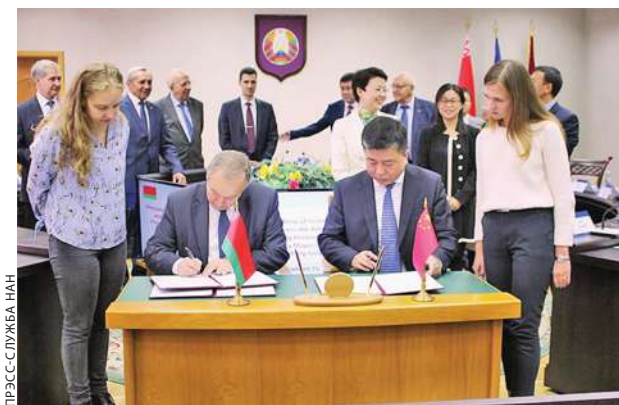
Аляксей Фядосаў

ВУЧОНЫЯ ПАВЫШАЮЦЬ ПЛАНКУ

**Акадэміі навук Беларусі
і кітайскай правінцыі Шаньдун
створаць сумесную лабараторыю**

Вырашана, што Інстытут фізікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ды Інстытут лазерных даследаванняў Акадэміі навук кітайскай правінцыі Шаньдун створаць сумесную навуковую лабараторыю. Адпаведнае пагадненне было падпісана падчас візіту кітайскай дэлегацыі ў НАН Беларусі. Дакумент прадугледжвае выкананне шэрага кантрактаў у галіне лазернай фізікі.

ПРЕСС-СЛУЖБА НАН

Акрамя гэтага пагаднення падпісаны таксама трохбаковы мемарандум аб супрацоўніцтве паміж НАН Беларусі, Акадэміяй навук правінцыі Шаньдун і муніцыпальным урадам горада Цзінань. Згодна з дакументам, у бліжэйшы час беларускія і кітайскія вучоныя вызначаць прыярытэтыя напрамкі навуковых даследаванняў, абмяркуюць магчымасць стварэння новых сумесных лабараторый і вызначаць пералік канкрэтных праектаў, якія маюць узаемную цікавасць, з мэтай развіцця адпаведных тэхнічных і прамысловых абласцей. «Сумесная праца НАН Беларусі з навуковымі арганізацыямі КНР праходзіць вельмі актыўна. Прэзідэнт Кітайскай акадэміі навук Бай Чуньлі з'яўляецца замежным членам НАН Беларусі. У цяперашні час мы перайшлі на ўзровень супрацоўніцтва з рэгіёнамі Кітая. Спадзяёмся, што новы мемарандум дазволіць узяць супрацоўніцтва паміж беларускімі і кітайскімі вучонымі на новы ўзровень», — адзначыў першы намеснік старшыні Прэзідыума НАН Беларусі Сяргей Чыжык.

Паводле **БелТА**

БЕЛТА

ІНДУСТРЫЯ АДЧЫНЕННЫХ ДЗВЯРЭЙ

Беларусь з кожным годам становіцца ўсё больш прывабнай краінай і для турыстаў з Кітая. Аўтэнтычная прырода, архітэктура, сельскія сядзібы... Усё гэта найлепш спалучаецца з выгадай бязвізавага рэжыму.

Папярэднія даныя турыстычнага сезона паказалі, у якім кірунку варта развівацца Беларусі. Праўда, тэмп развіцця будзе наўпрост залежаць ад фінансавых рэсурсаў на «піяр» краіны за мяжой.

У сусветнай статыстыцы Кітай лідзіруе па колькасці турыстычных падарожжаў — каля 140 мільёнаў замежных паездак у мінулым годзе. Амаль пятая частка выдаткаў па турызме ў свеце. Беларусі, улічваючы цеснае супрацоўніцтва, можна зрабіць Кітай вельмі перспектывным мэтавым рынкам. Дарэчы, у 2018 годзе колькасць арганізаваных турыстаў з гэтай краіны павялічалася ў 2,1 раза. Намеснік Міністра спорту і турызму Міхаіл Партной мяркуе:

— Мы планавалі штогадовы рост колькасці турыстаў з Кітая на 15–20 %, але спадзяёмся на яшчэ лепшы вынік.

На яго думку, эфект ад розных маркетынговых мерапрыемстваў, накіраваных на прыцягненне турыстаў у Беларусь, мы ўбачым праз 1–1,5 года. Залежыць ён ад прадстаўлення інфармацыі пра краіну, рэсурсаў, укладзеных у рэкламу.

У прыватнасці, Міністэрства спорту і турызму сумесна з турыстычнай супольнасцю правялі больш за 20 такіх мерапрыемстваў. Да прыкладу, упершыню паўдзельнічалі ў спецыялізаваных выставах у Нью-Ёрку і Мадрыдзе. Колькасць замежных грамадзян, якія скарысталіся бязвізавым рэжымам, узрасла на 42 працэнты ў параўнанні з папярэднім годам. Сярод лідараў — Германія, Польшча, Вялікабрытанія, ЗША, Італія. Па даных Дзяржпакежкамтэта, за першае паўгоддзе Беларусь наведала звыш 2,1 мільёна замежнікаў.

На ўсплёск гасцей у наступным годзе паўплываюць П'Еўрапейскія гульні, іх актыўна папулярызуюць на міжнародных турыстычных выставах. Каля шасці тысяч валанцёраў далучаць для дапамогі гасцям на вуліцах Мінска ў час правядзення гэтага свята спорту. Распрацоўваюцца пакеты паслуг для турыстаў і балельшчыкаў, дзе будуць квіткі на спартыўныя спаборніцтвы, пражыванне, экскурсіі, адзіны праязны дакумент і гэтак далей.

Вераніка **Малышчыц**

БЕЛТА

ПАСКАРЭННЕ РУХУ НА ШАЎКОВЫМ ШЛЯХУ

Развіццё транспартных калідораў і ўдасканаленне лагістычнай інфраструктуры ў Беларусі з'яўляецца прыярытэтай задачай. Пра гэта паведаміў Кіраўнік справамі Прэзідэнта Беларусі Віктар Шэйман падчас урачыстай цырымоніі адкрыцця пункта мытнага афармлення ў індустрыяльным парку «Вялікі камень».

«Наша краіна для Кітая — правяраны часам, стабільны і надзейны партнёр у Еўрапейскім рэгіёне. Гэта мерапрыемства пацвярджае гатоўнасць Беларусі напавуныць ініцыятыву Шаўковага шляху канкрэтнымі праектамі: транспартнымі, лагістычнымі, інфраструктурнымі», — адзначыў Віктар Шэйман.

Паводле яго слоў, пункт мытнага афармлення (ПМА) «Вялікі камень» уяўляе з сябе высокатэхналагічны аб'ект, які адпавядае ўсім сучасным

міжнародным патрабаванням. У ПМА створаны ўсе ўмовы для камфортнага мытнага афармлення грузаў. На пачатковым этапе ў зоне мытнага кантролю адначасова могуць знаходзіцца 125 грузавых аўто. Плануецца, што прайсці працэдуру мытнага афармлення ў ПМА змогуць не менш за 20 тысяч аўтамабіляў у год.

«Пачалася работа над перспектывнымі праектамі па пашырэнні складскай інфраструктуры, лагістычнай зоны парка, будаўніцтве рабатызава-

нага тэрмінала», — дадаў Віктар Шэйман.

У сваю чаргу старшыня Дзяржаўнага мытнага камітэта Юрий Сянько паведаміў, што ў «Вялікім камені» ёсць магчымасць апрацоўкі тавараў, якія будуць прыбываць як аўтамабільным, так і авіяцыйным транспартам, бо побач знаходзіцца Нацыянальны аэрапорт Мінск. У перспектыве будуць апрацоўвацца і тыя грузы, якія перавозіцца па чыгунцы.

На тэрыторыі ПМА размешчаны склад часовага захоўвання і мытны склад. Плошча кожнага з іх складае пяць тысяч квадратных метраў. Ёсць магчымасці пашырэння як зоны мытнага кантролю, так і складскіх памяшканняў.

Адкрыццю новага пункта мытнага афармлення папярэднічалі канструктыўныя перамовы і падпісанне пагадненняў з кіраўніцтвам мытнай службы КНР, правядзенне шэрагу сустрэч і мерапрыемстваў на тэрыторыі Кітая і Беларусі, дасягненне дамоўленасцяў аб інфармацыйным абмене,

супрацоўніцтве па ўсіх кірунках мытнай справы.

Для ПМА прадугледжана шырокая спецыялізацыя па ажыццяўленні мытных аперацый. Тут будуць афармляцца тавары, што перамяшчаюцца аўтамабільным транспартам; тавары, якія змяшчаюцца пад мытную працэдуру свабоднай мытнай зоны; вылічальныя машыны, камп'ютары, тэлефоны, тэлевізары і іншыя.

Напярэдадні ў ПМА былі праведзены кантрольныя мерапрыемствы па тэставанні падачы і афармлення электронных мытных дакументаў. Сімвалічна, што адкрыццё мытнага тэрмінала супала з галоўным дзяржаўным святам Кітая — Днём утварэння КНР.

Ілья **Крыжэвіч**

Марат Маркаў: «ТУТ МАЁ ЖЫЦЦЁ»

Крыху больш за паўтары гады таму, у сакавіку 2017-га, Марат Маркаў быў зацверджаны Старшынёй праўлення Закрытага акцыянернага таварыства «Другі нацыянальны тэлеканал», які вядомы мільёнам тэлегледачоў па ўсім свеце як АНТ, ці Агульнанацыянальнае тэлебачанне. На той час, дарэчы, Марат Сяргеевіч добра стаў вядомы шырокай публіцы як харызматычны тэлеведучы аўтарскай праграмы «Буйным планам» у жанры вялікага інтэрв'ю. І да таго ж займаў пасаду намесніка старшыні Белтэлерадыёкампаніі.

Зпаведамленняў у прэсе мы ведаем: пры новым кіраўніку на АНТ прайшоў маштабны кастынг вядучых (кажуць, упершыню з 2006 года), перафармаваны выпускі «Наших навін», ідзе пераабсталяванне ва ўсіх звёнах вялікай «тэлемашыны» для працы па самых сучасных стандартах. І самі мы як тэлегледачы пераканаліся, што перамены на тэлеканале АНТ — прадаўжаюцца. Скажам, у сезоне 2017/2018 стартаваў шэраг новых праектаў. Гэта, напрыклад, інфармацыйна-аналітычнае ток-шоў «Наша жыццё» з Дзмітрыем Бачковым, які перайшоў з тэлеканала «Беларусь 1». Са снежня 2017-га выходзіла спартыўная інфармацыйна-аналітычная праграма «Спартклуб», набірае абароты новы штотыднёвы праект «Рэпарцёр»: нашы калегі працуюць у ім у жанры спецыяльнага рэпартажу. Па суботах у эфіры АНТ — абсалютна новы вячэрні фармат «Нашы навін». Суботні выпуск з Вольгай Сулімавай і 10-хвілінны «Метэагід» з Дзмітрыем Рабавым і Крысцінай Вінярскай.

А нядаўна стала нам вядома: кіраўнікі АНТ адладжваюць вельмі перспектыўныя міжнародныя кантакты, у тым ліку й супрацоўніцтва з калегамі з Кітая. Даведацца пра ўсё, як гаворыцца, з першых вуснаў мы вырашылі ў Марата Маркава. А заадно прыадкрыць для чытачоў часопіса «Беларусь. Belarus» некаторыя бакі яго жыцця, што застаюцца за кадрам.

— **Марат Сяргеевіч! Як вядома, многія з нас прыходзяць да справы свайго жыцця не адразу. Ці марылі вы ў дзяцінстве пра тэлебачанне? Можа, нейкія перадачы найбольш падабаліся? Ці ж, скажам, яркая падзея ў школьныя гады паслужыла штуршком для таго, каб задумацца пра шлях на тэлебачанне?**

— І не марыў я пра тэлебачанне, і не думаў. Рос у Луніцы, на Брэстчыне — гэта палескі горад, дзе стаяла лётная часць. І з дзяцінства я вырашыў, што буду вайскоўцам. Так і адбылося. Закончыўшы з залатым медалём школу, паступіў у МВІЗРВ (Мінскае вышэйшае інжынернае зенітна-ракетнае вучылішча. — **Аўт.**). Там атрымаў маю першую, тэхнічную, вышэйшую адукацыю. І ўжо яна падводзіла мяне да тэлебачан-

ня. Чаму? А ўсё проста. Вучоба і 13 гадоў армейскай службы сфармавалі характар. Потым паўстала неабходнасць атрымаць дадатковую адукацыю — і я закончыў юрыдычны факультэт Беларускага дзяржуніверсітэта. Дарэчы, мая мама, Лілія Канстанцінаўна Маркава, — юрыст, яна 25 гадоў працавала загадчыцай натарыяльнай канторы, так што ў нейкай меры і ў мяне перададзена адукацыя была.

— **Мама ваша і цяпер жыве ў Луніцы?**

адразу ж, у снежні, быў прызначаны намеснікам старшыні Белтэлерадыёкампаніі. Вось усё гэта папярэднічала прызначэнню на пасаду кіраўніка «Другога нацыянальнага тэлеканала». Калі б мне за некалькі гадоў да таго сказалі, што я тут буду працаваць — не паверыў бы. Бо нават не ўяўляў сабе, што гэта такое. Але цяпер я разумею: працаваць на тэлебачанні змога чалавек, які валодае шырокім спектрам ведаў. Важная тут шматпрофільнасць, кіраўніцкія навыкі, жыццёвы досвед...

— **І лідарскія якасці?**

Людзей таленавітых на канале шмат: як у сферы тэлежурналістыкі, так і ў кіраванні... Многія з іх — унікальныя, і ў любой краіне змаглі б прымяніць свае веды.

— Так, і яна па-ранейшаму там — чалавек вядомы: бо праз натарыят прайшла большасць жыхароў горада й раёна. Пасля ўніверсітэта я некалькі гадоў працаваў аўдытарам, затым было БЕЛТА, і ўжо адтуль мяне запрасілі на дзяржслужбу ў Адміністрацыю Прэзідэнта. Прайшоў я там шлях ад галоўнага дарадцы да першага намесніка начальніка галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення. І якраз тая праца, тыя службовыя абавязкі вымагалі мяне пастаянна ўзаемадзейнічаць з тэлебачаннем. У 2011-м я паступіў у Акадэмію кіравання, каб асвоіць эканамічную спецыяльнасць. І амаль

— У абавязковым парадку. Я і ў школе, дарэчы, быў самым актыўным — акцыбронкам, піянерам і камсамольцам. Дзякуючы грамадскай актыўнасці двойчы пабываў і ў дзіцячым лагеры «Зубраня», і ў «Артэку». Мне падабалася публічна выступаць: і на канферэнцыях, і ў школьнай рок-групе (саліраваў і граў на бас-гітары). Акрамя таго, пяць гадоў навучаўся граць на скрыпцы, але дзеля футбола музыку пакінуў. З 17 гадоў, з моманту паступлення ў ваеннае вучылішча, у мяне ў залежнасці ад сітуацыі былі ў падпарадкаванні ад трыццаці да ста чалавек.

стар. 20

стар. 19 Пасада намесніка камандзіра ўзвода тое вызначала. І кіраўніцкія навыкі вельмі спатрэбіліся з прыходам на тэлебачанне. Калі ў цябе ў падпарадкаванні вялікі калектыў творчых людзей, якіх арганізоўваць трэба з улікам іх індывідуальнасцяў — гэта не можа быць проста. Творчыя людзі часта, вы ж ведаеце, лічаць сябе геніямі, што абсалютна нармальна. Відавочна, што без лідарскіх якасцяў мне прыйшлося б значна складаней.

— *Атрымліваецца, што ўсё, чаму навучыліся вы на жыццёвым шляху, аказалася карысным для цяперашняй дзейнасці?*

— Так і ёсць. Я прыйшоў у Белтэле радыёкампанію курыраваць інфармацыйную сферу. І зразумела, што павінен быў разбірацца як у палітычнай сітуацыі, так і валодаць дадатковым аб'ёмам ведаў, каб і пракантраляваць журналістаў, якія пішуць на розных тэмы ў розных галінах, і нават нешта ім падказаць. Калі б я не меў тэхнічнай адукацыі, то хіба б змог разабрацца ў тэхнічным абсталяванні на тэлебачан-

ні? А калі ў чым не разабраўся адразу, то з базавай адукацыяй лягчэй навучыцца. Чалавек, я ўпэўнены, усё жыццё павінен вучыцца і вучыцца. Гэта мой такі падыход.

— *Кажуць яшчэ, што дзе не хапае ведаў — часам дапамагае нам інтуіцыя. А вы да яе як ставіцеся?*

— Я на яе спадзяюся: бо ўсё ж і сапраўды ведаць немагчыма. І калі ты да інтуіцыі прыслухоўваешся, то, як правіла, не дапускаеш памылак, ці дапускаеш — мінімальныя. Калі ж іду насуперак інтуіцыі, то, заўважаў, вынік можа быць адмоўным. Інтуіцыя, на мой погляд, гэта следства жыццёвага досведу, і яна

ціха падказвае нам, як паступаць у тым ці іншым выпадку. Таму яна неабходная і кіраўніку, і журналісту. Я заўсёды лічыў, што кіраванне — гэта навука, такая ж, напрыклад, як і матэматыка, эканоміка, гісторыя. Без ведаў у сферы кіравання досыць складана кіраваць калектывам. Кіраўнік абавязаны шмат

Кітай мяне ўразіў. Краіна цікавая, шматпланавая: і з журналісцкага пункту гледжання, і з культурнага.

чытаць, умець аналізаваць жыццёвыя сітуацыі, суадносіць прагрэсіўныя метады кіравання са сваімі дзеяннямі. Я мяркую, што кіраўнікам ці тым, хто марыць узьйсці на кіраўнічы алімп, варта прачытаць палітычнае завязчанне кардынала Рышэльё. У ім выкладзены чатыры асноўныя прынцыпы кіравання, якія кожны кіраўнік абавязаны ведаць і выкарыстоўваць у працы. Гэта — аснова. Як табліца множання для матэматыка. Калі гэтыя прынцыпы, хай сабе й з іншых крыніц, не засвоіў кіраўнік, ці калі ён іх ужо ведае, але «не выконвае», то будзе атрымліваць ад падначаленага і ад жыцця пастаянныя аплывухі. Дарэчы, у палітэхнолага Дзмітрыя Гусева маецца цікавая праца, гэткае адаптацыя пад сучасную рэальнасць вышэйзгаданых прынцыпаў: яны выкладзены на даступнай мове ў дачыненні да выбарчых тэхналогій. У аспірантуры я пісаў працу па выбарчых тэхналогіях, тады ж і пазнаёміўся прадметна з асновамі тэорыі кіравання. І такія веды мне спатрэбіліся.

— *Што для вас азначае быць беларусам?*

— Я — беларус па месцы нараджэння, сталення, а мая сям'я — інтэрнацыянальная. Ува мне цячэ й грузінская кроў. І ў Грузіі, дзе не раз бываў, ёсць радня. Але вырас тут. І таму жыць хачу ў Беларусі: тут маё жыццё. Тут мая Радзіма, і я імкнуся быць ёй карысным.

Мне падабаецца падарожнічаць і бачыць іншыя краіны. Але чым часцей езджу па свеце, тым больш ганаруся, што живу ў Беларусі. У краіне, якая змагла за больш чым чвэрць стагоддзя незалежнасці, адна з многіх, ад-

Марат Маркаў і намеснік дырэктара міжнародных тэлеканалаў CGTN Цзян Хэпін

Запуск сістэмы абмена рускамоўнага відэаконтэнту

быцца, абысціся без баявых дзеянняў і кровапраліцця, стаць краінай для жыцця. У гэтым мудрасць і народа, і яго кіраўніка. Гісторыя, нашы нашчадкі, не сумняваюся, гэта яшчэ ацэняць.

— **Прайшло крыху больш за паўтары гады, як вы ўзначалілі «Другі нацыянальны тэлеканал». Як прайшоў гэты час? Ці былі складанасці для вас як кіраўніка? Якія праблемы давалася вырашаць? Што не паспелі ажыццявіць з задуманага? І якія, на ваш погляд, галоўныя дасягненні за гэты перыяд? Ці атрымалася, у прыватнасці, зрабіць «перазагрузку» АНТ і стварыць студыю, выкарыстоўваючы найноўшыя патрабаванні сучаснага тэлевяшчання так, як вам хацелася?**

— Безумоўна, былі й складанасці, праблемы. Што паспелі зрабіць — мяркую, бачыць той, хто глядзеў тэлеканал АНТ паўтары гады таму і глядзіць яго цяпер. У любым выпадку, як мы й вызначылі, новы тэлесезон стартаваў 1 кастрычніка. Хоць рэальна глабальныя змены на АНТ пачаліся значна раней: з 11 снежня 2017 года прайшоў кардынальны рэбрендынг канала. Змянілася ўпакоўка, застаўкі, з'явіліся новыя ролікі, міжпраграма, новыя праекты. І мы прадаўжаем распачатую справу: праводзім глабальную мадэрнізацыю тэлевяшчання. У лістападзе цалкам пераходзім на HD-фармат. За ўвесь гэты перыяд мы сябе не піярылі, а працавалі: бо важна ж усю працу давесці да канца, без акцэнтаў пра этапы. І мы спадзяемся, глядачы ацэняць новую тэлекарцінку. Перазагрузку АНТ адназначна ўдалося зрабіць, прычым не толькі ў тэхнічным плане, але і ў ро-

зумах людзей. Супрацоўнікі ўбачылі й зразумелі: яны не толькі запатрабаваныя — ім прадастаўлена і магчымасць тварыць. Што праца іх будзе ацэнена. Асабіста я, напрыклад, не саромеюся пасля ўдалага тэлесюжэту напісаць шарагоўнаму супрацоўніку ў сацсетках, альбо ў асабістым мэсэнджэры сваё стаўленне да ўбачанага. І калі чалавек робіць нешта не так, я таксама рэагую. Але ўжо выказваю сваё меркаванне кіраўніку яго непасрэднаму. Гэта ж адзін з прынцыпаў кіравання: калі чалавек робіць нешта добрае, ці нешта дрэннае — і тое, і другое не можа застацца незаўважаным.

Што да новых студый, то пры іх стварэнні выкарыстоўваліся тыя тэхналогіі, якіх раней ніколі яшчэ не было на беларускім рынку. Яны для нас унікальныя. Мы, падгледзеўшы,

як тое робіцца ў вядучых еўрапейскіх тэлекампаніях, ініцыявалі стварэнне пэўнага беларускага прадукту ў нашай краіне, і ён выкарыстоўваецца ў нашых студыях. Што азначае: падгледзець? Вывучыць досвед, паспрабаваць усё лепшае ў сябе прымяніць. Таму ездзім на выставы, знаёмімся з тэлекампаніямі, адзначаем лепшае — і «прыжыўляем» у сябе. І ні ў якім разе пры тым не варта займацца самабічаваннем. Я быў шмат дзе: толькі за апошні час наведаў Літву, Казахстан, Грузію, Кітай. Магу ўпэўнена сказаць: мы ўмеем працаваць часцяком лепш, чым нашы калегі. Мы прафесійныя і разумныя. І самі нават можам нечаму навучыць іншых. Але ёсць і мноства пытанняў, на якія, каб адказаць, трэба вучыцца — і таго нельга саромецца.

— **Вы — чалавек паспяховы. Ці змянілася да вас стаўленне знаёмых, сяброў пасля прызначэння на пасаду кіраўніка АНТ? Бо, калі ўспомніць Оскара Уайльда: людзі даруюць нам усё, акрамя поспеху. Ці даводзілася вам назіраць у сваім жыцці тое, што бачыў класік?**

— Не так шмат, відаць, у мяне сяброў, як у згаданага вамі чалавека, і гэта людзі, якія радуецца маім поспехам. Яны працуюць у іншых сферах. І яны таксама паспяховыя. Мы нячаста сустракаемся, але на любога з іх я магу разлічваць. І яны мне даруюць любы мой поспех, як і я гэта зраблю ў дачыненні да іх. Ну а іншыя... Яны маюць права на любое да мяне стаўленне. Гэта іх вы-

стар. 22

Маштабны медыяфорум Супольнасці міжнароднага тэлевізійнага супрацоўніцтва «Шаўковы шлях-2018»

стар. 21 бар. Поспех, безумоўна, ёсць своеасаблівая лакмусавая паперка і для самога чалавека, і для яго асяроддзя. Найлепшая праява стаўлення да чужога поспеху — уменне для сябе зрабіць правільную выснову пра сябе самога. Накшталт таго: ты сам недастаткова працуеш, у цябе мала ведаў... Так, бывае поспех і незаслужаны — бо гэта жыццё... Ёсць такое паняцце, як пратэкцыя. Але ж калі чалавек не адпавядае прызначэнню па пратэкцыі, то асяроддзе гэта заўважыць. І рана ці позна пасля медных труб славы хваля жыцця такіх “спецыялістаў” знясе на тое месца, якому яны адпавядаюць. Бо, як вядома, любая пасада часцей за ўсё карацейшая за жыццё. У нас і палітыка ў кампаніі такія: кожнаму даць шанец. І кіраўніку, і журналісту, і вядучаму. Усім даць магчымасць сябе праявіць. Але — не «звездиты» пры гэтым.

— *У адным з інтэрв’ю вы казалі, што галоўны плюс АНТ — людзі. Калектыў, які вы прынялі — згуртаваны, дружны. Не расчараваў вас хто-небудзь? І ці знайшлі тых, у каго ёсць перспектывы заставацца ў камандзе, як тое адбылося з Аляксандрам Аверкавым, Аляксандрам Сярэбранікавым, Яўгенам Лашкоўскім? Ці з’явіліся самародкі?*

— З прыходам на тэлеканал я таксама фармаваў сваю каманду людзей, на якіх змога спадзявацца. Многіх прыйшлося замяніць, што натуральна для кіраўніка. Гэта тычылася сярэдняга кіраўніцкага звяна. Некаторыя людзі сышлі самі. Хтосьці казаў: маўляў, не змагу я працаваць па вашых правілах. Гэта значыць, людзі самі вызначалі, ці будуць яны адпавядаць тым патрабаванням, якія я вылучыў. Адна вельмі важная, калі не галоўная рыса кіраўніка: ён не павінен падладжвацца пад кожнага супрацоўніка. Кіраўнік фармуе выразныя для ўсіх, празрыстыя і справядлівыя правілы працы. А людзі глядзяць, упісваюцца яны ў гэтыя правілы ці не. Як паказала практыка, для пераважнай большасці калектыву правілы гэтыя — зразумелыя і прымальныя. Я й выказаў калектыву, што хочу на яго абапірацца. Канал жа існаваў да мяне 15 гадоў, гэта значыць, што яго сфармавалі людзі. Мы й трымаемся за аскалаў: і Аверкаў застаўся, і Сярэбранікаў, і многія іншыя. І самародкі,

Знаёмства з тэхнічным аснашчэннем прадзюсарскага цэнтра тэлеканала “Сіань-ТВ”

як вы кажаце, у нас ёсць. Людзей таленавітых на канал шмат: як у сферы тэлежурналістыкі, так і ў кіраванні. Некаторыя змаглі сумясціць у сабе і тое, і другое. Многія з іх — унікальныя, і ў любой краіне змаглі б прымяніць свае веды.

— *Мы чулі, што ў вас ёсць цікавыя медыйныя праекты з Кітаем. Раскажыце пра іх. У чым іх эксклюзіўнасць?*

— Нядаўна мы былі ў Кітаі, а перад тым некалькі гадоў працавалі з кітайскім міжнародным каналам на рускай мове: CCTV-русский. То была вялікая падрыхтоўчая праца. Прыглядаліся адзін да аднаго, супрацоўнічалі. Некалькі гадоў таму ў кіраўніцтва CCTV узнікла ідэя інфармацыйна падмацаваць ініцыятыву «Новыя шаўковыя шляхі», у стварэнні якога Беларусь бярэ самы актыўны ўдзел. Як я ўжо казаў у адным з інтэрв’ю, вельмі важна, каб існавалі не толькі палітычныя ды эканамічныя дамоўленасці, але каб на ўзроўні сродкаў масавай інфармацыі яны атрымалі адпаведнае, адэкватнае і прафесійнае асвятленне. Калі падзея адбываецца, і пра яе не кажуць, то яе — няма. Для ўсіх. Пэўна, гэтак жа мяркуюць і нашы кітайскія сябры, бо кітайскі тэлеканал выступіў з ініцыятывай аб’яднаць рускамоўны сегмент, гэта значыць: стварыць адзіную платформу, куды тэлекампаніі з розных краін змогуць

прадстаўляць свой прадукт — як навінавы, так і дакументальны. Для таго, каб усе, хто ўдзельнічае ў гэтай платформе, маглі потым браць гэты прадукт і выкарыстоўваць у сябе на тэлебачанні. Пагадненне падпісалі 12 тэлекампаній, у тым ліку рэгіянальныя кампаніі з усходу Расіі — з Прымор’я, з Прыбайкалля, а таксама з Таджыкістана, Казахстана... Чым праект унікальны? Мы, не маючы карпункта, свайго прадстаўніцтва ў гэтых рэгіёнах, уключаючы Кітай, зможам атрымліваць адтуль, з месца падзей, эксклюзіўныя матэрыялы. І я думаю, што мы нават зможам заказаць нейкія матэрыялы на ўзаемавыгаднай аснове. Зразумела, што калі адбываецца, скажам, падзея міжнароднага значэння, накшталт мірных ініцыятыў Беларусі ў дачыненні да Украіны, то гэта ж цікава ўсім тэлекампаніям у свеце. Ключавым аспектам пры падпісанні пагадненняў стала тое, што цяпер, выкарыстоўваючы такую пляцоўку, мы маем магчымасць даносіць у іншыя краіны больш інфармацыі пра Беларусь. У нас ёсць добрыя ролікі, зробленыя, да прыкладу, у плыні Года малой радзімы. Ёсць дакументальныя праекты, дзе распавядаецца пра тое лепшае, што адбываецца ў нашай краіне. І мне, як прафесійнаму ідэолагу, важна, каб пра маю Беларусь даведліся ў свеце не ў нейчай, можа быць скажонай і ангажаванай, інтэрпрэтацыі.

— *А што такое Кітай для вас асабіста? Як вы з ім упершыню пазнаёміліся?*

— У гэтай паездцы першае знаёмства і адбыліся. Спадзяюся, яно прадоўжыцца. Кітай мяне ўразіў. Краіна цікавая, шматпланавая: цікавая і з журналісцкага пункту гледжання, і з культурнага.

— *Ці блізкая вам кітайская філасофія?*

— Для таго, каб пра яе гаварыць, недастаткова павярхоўнага знаёмства. Але, думаю, што жыццёвыя прынцыпы, якія выкарыстоўвае кожны чалавек, бяруць пачатак у філасофіі. Памятаеце, у Канфуцыя: абярыце сабе працу па душы, і вам не прыйдзецца працаваць ніводнага дня ў сваім жыцці.

— *У вас, падобна, так і ёсць?*

— Гэта праўда. На сённяшні дзень я атрымліваю ад працы велізарнае задавальненне. І адпаведна не лічуся з часам і ўвечары, і ў выходныя дні. Нават у думках цяжка мне адарвацца ад працы. Але гэта не напружвае. У кітайцаў, дарэчы, ёсць яшчэ афарызм: не трэба хутка бегчы, галоўнае — не стаць на месцы.

— *Што імпануе вам у кітайскай культуры?*

— Кітайцы вельмі цэняць сваю гісторыю, сваю краіну і ганарацца ўсім гэтым. І ў тым я бачу не толькі палітычны пасыл, але й культурны. Так, у кітайскай гісторыі былі розныя падзеі, але яны цэняць сваю краіну, сваю філасофію й культуру — і гэтым ганарацца. Кітайцы не саромеюцца прапаноўваць свету свой прадукт. І галоўнае: не баяцца вучыцца. Яны вучацца пастаянна. Пагадзіцеся, тэхналогіі, на сённяшні дзень імі ўжо рэалізаваныя, сведчыць пра высокі ўзровень развіцця. І нам ёсць чаму павучыцца ў іх, скажам, у дачыненні да тэлебачання. Але ёсць і такія рэчы, якія мы можам ім перадаць. Кітайцы, дарэчы, самі кажуць: рускі канал на CCTV зрабілі беларусы. Многія беларускія журналісты працавалі, цяпер працуюць на гэтым канале. Я там сустрэў Руслана Гасанаву, нашу журналістку, якая працавала на АНТ сем гадоў таму. А цяпер яна — вядучая навін на Цэнтральным тэлебачанні Кітая.

Дарэчы, Руслана і вяла цырымонію падпісання пагаднення і ўсю афіцыйную частку сустрэчы з кітайскімі калегамі ў горадзе Сіань. І я ганаруся, што прафесіяналізм нашых людзей запатрабаваны ў любой краіне. Гэта варта шанаваць. А таксама імкнуцца, каб прафесіяналы, набраўшыся новага досведу, да нас вярталіся.

— *Што цяпер чытаеце, Марат Сяргеевіч? Як падтрымліваеце інтэлектуальную форму?*

— Чытаю я пастаянна. Цяпер гэта раманы Джорджа Оруэла «1984» і «Скотны двор». Мне падабаецца Барыс Акунін, і ў прыватнасці серыя кніг ягоных з Эрастам Фандорыным. Я захапляюся ўспрыманням жыцця ў гэтага героя і яго стаўленнем да дзяржавы, службы і людзей. У мяне ёсць аўтары, да якіх я ўвесь час вяртаюся. Вельмі падабаецца Міхаіл Зошчанка, яго тонкі гумар. Люблю чытаць творы Міхаіла Жванецкага. Да душы мне ўся творчасць Роберта Раждзественскага: гэта мой любімы паэт. Я пазнаёміўся з ягоным зборнікам «Лінія» дзесяцікласнікам — і літаральна за ноч вывучыў некалькі дзясяткаў вершаў. Памятаю іх дагэтуль і, бывае, чытаю пад час сяброўскіх застолляў. Усяго Рэмарка прачытаў у юнацтве. Цяпер вось пачаў перачытваць «Жыццё ў пазыку». Адзін з любімых маіх аўтараў — Міхаіл Булгакаў, а яго раман «Майстар і Маргарыта» я, як кажуць, праглынуў у 15 гадоў, і гэты твор можна чытаць

бясконца. Прычым кожны раз, перачытваючы, будзеш адкрываць для сябе нешта новае.

— *Якія традыцыйныя звычкі дапамагаюць вам адчуць радасць жыцця? Да прыкладу, для італьянскага спевака Андрэа Бачэлі гэта традыцыйны бакал добрага віна са свайго вінаградніка, які ён выпівае дома пасля адлучкі, гастроляў. А як у вас у сям'і? Ці мо гэта язда на матацыкле?*

— Ну, бакал добрага віна пры добрай нагодзе выпіць не грэх. А што тычыцца звычак, якія застаюцца на працягу жыцця, то, здаецца, ёсць такія. Трыццаць гадоў таму, прыкладна ў такі ж восеньскі час, я прыйшоў у адну трэнажорную залу. Мне было 19, я вучыўся ў Мінску. І па гэты час я хаджу менавіта ў тую залу: падтрымліваю форму. Уявіце сабе, што там усё яшчэ працуе той жа трэнер, з якім я пачынаў. Спрабаваў я, дарэчы, наведваць іншыя залы, але нешта мяне ў іх не задавальняла, і я вяртаўся сюды. А тры гады таму прыйшло яшчэ адно захапленне — матацыкл. І цяпер у сезон у вольны час я катаюся пастаянна. Мой Мядзведзь, як яго называю, быў выпушчаны да 105-годдзя маркі Harley-Davidson. «Электрычка» — так яго называюць харлееўцы. Гэта флагман у лінейцы маркі. Нядаўна я на матацыкле ездзіў на малую радзіму — у Лунінец: выпрабаваў і дарогу, і матацыкл. Мама, вядома ж, была ў жаху... «Харлей» для мяне — гэта не цацка, гэта пэўная філасофія. Рух на матацыкле — гэта якраз тое, што вымагае не думаць аб працы. Эрганоміка машыны такая, што ты чуеш мускулы пры камфортнай хуткасці ў 80–100 кіламетраў, едзеш з адкрытым забралам і адчуваеш сябе цудоўна.

— *У свой час, у 1996-м, калі мы пешшу абыходзілі Беларусь па перыметры ўздоўж дзяржаўнай мяжы, пачаўшы з Друі, то казалі: як было добра аб'ехаць яе й на матацыкле. То можа вы хацелі б ажыццявіць такі праект? З тэлекамерай, з рэпартажамі з маршрута...*

— Можна, і хацеў бы, але ж не магу сабе такую раскошу дазволіць: праца не дазваляе.

Гутарылі

Валянціна і Іван **Ждановічы**

Яшчэ адно захапленне Марата Маркава

ДЫПЛАМАТЫЯ З КУЛЬТУРАЙ — СЯБРЫ

**Калі задумацца, культура
Індыі — ёга, індыйская
філасофія, медытацыя,
балівудскае кіно, знаёмыя
музычныя матывы —
суправаджае нас паўсюль.
Яна не патрабуе нават
дадатковай рэкламы.
Зразумела: культурныя
просторы паміж Беларуссю
ды Індыяй пашыраюцца —
гэта факт!**

Каб дакладна зразумець, што маецца на ўвазе пад «супрацоўніцтвам у сферы культуры», наш карэспандэнт звярнуўся да Пасла Індыі ў Беларусі Сангіты Бахадур. Што варта ўдакладніць: дыпламатка мае непасрэднае дачыненне да акрэсленай тэмы, бо з'яўляецца добра вядомай у Індыі аўтаркай кніг у жанры фэнтэзі.

— У сферы культуры паміж Беларуссю ды Індыяй дастаткова трывалыя кантакты. Наша Амбасада імкнецца спрыяць адносінам у якасці большым кола інтарэсаў. Падтрымліваем адносіны з Домам дружбы, музеямі, запрашаем творчыя калектывы з Індыі. Такім чынам

не проста маем дакумент аб супрацоўніцтве, намінальна скіраваны на развіццё культуры, а на справе палібіяем дасведчанасць людзей пра нашу краіну. Хочам стварыць індыйскі куток у некаторых бібліятэках, каб кожны ахвочы меў магчымасць знаёміцца з нашымі друкаванымі матэрыяламі ці відэа. Ужо чатыры гады ў Мінску праходзіць Міжнародны дзень ёгі, які карыстаецца вялікім поспехам, і штораз усё больш студый далучаюцца да прасоўвання ёгі ў Беларусі. А ў кастрычніку мы па-

чалі адзначаць 150-годдзе Махатмы Гандзі. У праграме — шмат культурных мерапрыемстваў, якія датычацца часу, работ, жыцця, думак Гандзі. Яшчэ плануем арганізаваць фестываль індыйскай ежы. Таксама мне неяк прыйшла ідэя ў галаву пра кіно. Зразумела, што беларусы любяць ці, прынамсі, любілі балівудскія фільмы, якія ўжо доўгі час не паказваюць у кінатэатрах. Таму ёсць у мяне жаданне арганізаваць кінаклуб спачатку для запрошанай аўдыторыі, а пазней і са свабодным уваходам.

— *Дзе будуць праходзіць кінапаказы і якія фільмы мяркуеце прапанаваць для прагляду?*

— У памяшканні Амбасады, яно можа ўмясціць 30–50 чалавек. Пазней, я думаю, мы арганізуем фестываль індыйскага кіно, які будзе праходзіць у адным з мінскіх кінатэатраў. Я, канешне, хацела б дэманстраваць сучасныя карціны, бо беларусы, дагадваюся, знаёмыя з фільмамі 1970–1990-х гадоў. Але новы сучасны Балівуд кардынальна адрозніваецца ад Балівуда мінулых часоў. Сучаснае прафесійнае кіно — ужо не тыя фільмы з песнямі й танцамі, што многія сабе ўяўляюць, і не гісторыі пра сустрэчу хлопца з дзяўчынай. Дакладней, таксама і пра гэта, але ў іншым — актуальным, міжнародным кантэксце, каб глядач змог супаставіць сябе з сюжэтам і героем. Я не кажу, што фільмы часоў Раджа Капура — дрэнныя, але хачу падкрэсліць, што індыйскае кіно жыве і развіваецца. Менавіта гэта мне і цікава паказаць.

— *Ёсць шмат людзей, якія самастойна імкнуцца даследаваць індыйскую культуру і нават працаваць у гэтым напрамку. Ці прыходзяць яны да вас з уласнымі ініцыятывамі?*

— Так, і мы імкнемся іх падтрымліваць. Напрыклад, выдаем бясплатныя візы альбо знаходзім кантакты неабходных арганізацый у Індыі, што могуць дапамагчы у рэалізацыі пра-

БЕЛТА

Міжнародны дзень ёгі ў Мінску, 2018

ектаў. Я працую ў Мінску прыкладна чатыры месяцы і за гэты час сустрэлася з некалькімі людзьмі. Нехта піша кнігу пра індыйскую філасофію ці гісторыю, хтосьці перакладае класічную літаратуру з санскрыту на беларускую мову. Адночы мне прынеслі кінасцэнар: гісторыю кахання паміж беларускай дзяўчынай і сынам індыйскага дыпламата. Вельмі забаўна было яго чытаць. Часам да нас звяртаюцца цэлыя інстытуцыі, напрыклад, інтэрнацыянальны ПЭН-цэнтр, што мае аддзяленне ў Беларусі. Ён арганізуе

асобыя мерапрыемствы ў Індыі і таксама запрашае нас да ўдзелу ў іх.

— *Дазвольце запытацца пра вашыя кнігі. Ці ўплывае дыпламатычны досвед на вашу літаратуру?*

— Я пачала пісаць у трынаццаць гадоў, калі была яшчэ, можна сказаць, дзіцём (напісаныя тады раманы я ніколі не публікавала). Так што пісьменніцтва ўжо вельмі доўгі час з'яўляецца маім пастаянным кампаньёнам. Жанр гераічнага фэнтэзі, у якім я пішу, дапамае збягаць ад розных працоўных складанасцяў. Гэтая літаратура адасобленая ад рэальнага жыцця. Але дыпламатычная кар'ера безумоўна паўплывала на мой жанр. Я займала шмат пасадаў, жыла ў вялікай колькасці краін і ўзаемадзейнічала з рознымі людзьмі. У выніку, калі вы пазнаёміцеся з маімі кнігамі, то знойдзеце ў іх прыклады розных культур. Лад жыцця герояў, іх філасофія, светапогляд — усё гэта адлюстравана, запазычана з рэальнага жыцця, якое мне давалася ўбачыць.

— *Калі беларускі чытач зможа пазнаёміцца з вашымі кнігамі?*

— Я была б вельмі шчаслівая, калі б такое адбылося, але першапачаткова іх трэба перавесці з ангельскай мовы. Калі нехта захоча мне дапамагчы ў гэтым — буду рада супрацоўніцтву. Нават я гатовая пачаць работу з кароткіх гісторый — імі падзяліцца прасцей і хутчэй.

Ірэна Кацяловіч

Сангіта Бахадур на прэзентацыі апошніх выдадзеных кніг

КАСМІЧНАЯ ВАНДРОЎКА ПА СЕЦІВЕ

90 працэнтаў юных беларусаў карыстаюцца інтэрнэтам, большасць з іх заходзяць у сеціва штодня. Кіберпрастора стала неад'емнай часткай нашага жыцця. Але ці заўсёды знаходжанне дзяцей у сусветным павуцінні з'яўляецца бяспечным як для іх саміх, так і для блізкіх ім людзей? Хто хаваецца па той бок экрана, якімі інтарэсамі ды мэтамі кіруецца? Інтэрактыўная выстава для школьнікаў «Сусвет інтэрнэту» прымушае пакаленне юных пра гэта задумацца...

Выстава працуе ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Гэта сумесны праект Міністэрства адукацыі, кампаніі МТС і дзіцячага фонду ААН ЮНІСЕФ.

«Сусвет інтэрнэту» ўяўляе з сябе шэсць інтэрактыўных зон. Яны прысвечаны гісторыі інтэрнэту, правілам паводзін у сеціве, бяспечнаму кантэнту і абароне асабістай інфармацыі. У гульнявой форме дзеці вандруюць ад планеты да планеты і вучацца карыстацца антывіруснымі праграмамі, генэраваць надзейныя паролі, даведваюцца, як правільна кантактаваць у інтэрнэце, у тым ліку з незнаёмымі людзьмі; якую інфармацыю аб сабе можна пакідаць, а якую нельга размяшчаць у сацыяльных сетках. Напрыклад, на планеце Канектыкус атмасфера суперадкрытая і таварыская. Насельнікі — усе жыхары Галактыкі, іх прызначэнне — устанавіць кантакт і абмяняцца інфармацыяй. Наступная пла-

нета — Іксойд: ніколі не ведаеш, што там можа здарыцца. Яе насельнікі — монстры, якія прыкідваюцца сябрамі, там і сябры — на самой справе монстры. Там трэба адрозніць хто ёсць хто. На планеце Шыфраватар знаходзіцца строга засакрэчаны аб'ект. Хто яго насельнікі — зможаш даведацца толькі калі патрапіш на яе і знойдзеш код доступу.

Напрыканцы касмічнай вандроўкі дзяцей чакае кібертэст.

— Сёння віртуальная прастора становіцца ўсё больш рэальнай. Асабліва ярка гэта праяўляецца сярод дзяцей і падлеткаў, якія вольны час усё часцей праводзяць у інтэрнэце і аддаюць перавагу не жывым стасункам, а абмену паведамленнямі ў сацыяльных сетках, — канстатуе дырэктар Галоўнага інфармацыйна-аналітычнага цэнтра Міністэрства адукацыі Павел Ліс. — Ва ўмовах усёпранікальнага пра-

цэсу лічбавай трансфармацыі немагчыма і бяссэнсава пастаянна кантраляваць паводзіны дзяцей у сеціве. Але ў нашых сілах зрабіць іх знаходжанне ў інтэрнэце больш бяспечным з дапамогай ненавязлівых адукацыйных праектаў. Інтэрактыўная выстава «Сусвет інтэрнэту» дазваляе данесці да хлопцаў і дзяўчат базавыя прынцыпы бяспечных паводзін у інтэрнэце ў цікавай і даступнай гульнявой форме.

БЕЛТА

— Выстава «Сусвет інтэрнэту» — гэта працяг праекта «Дзеці ў інтэрнэце», які мы рэалізуем ужо больш за пяць гадоў. Тэма бяспечнага інтэрнэту для дзяцей — стратэгічна важная для нас, — падкрэслівае генеральны дырэктар МТС Уладзімір Карповіч. — Мы хочам, каб сучасны свет інавацый і тэхналогій быў не толькі даступным, але і бяспечным для школьнікаў, моладзі. Дзякуючы супрацоўніцтву з Міністэрствам адукацыі і ЮНІСЕФ мы будзем імкнуцца дапамагаць маладому пакаленню выкарыстоўваць сучасныя тэхналогіі грамадзянска і з карысцю; умацоўваць іх веды ў галіне кібербяспекі, працаваць з тэмай кібербулінга, вучыць віртуальнаму «этыкету». Упэўнены, што, аб'яднаўшы нашы намаганні, мы зможам зрабіць будучыню дзяцей бяспечнай.

— Як паказала апошняе даследаванне ЮНІСЕФ, у Беларусі часцей за ўсё з булінгам у інтэрнэце сутыкаюцца падлеткі 13–17 гадоў. Інтэрактыўная выстава дапамагае ім правільна паводзіць сябе ў складанай сітуацыі ды будзе садзейнічаць зніжэнню ўзроўню кібергвалту. Я хацеў бы падзякаваць нашым партнёрам з МТС і Міністэрства адукацыі за прадуктыўную сумеснюю працу. Менавіта такое дзяржаўна-прыватнае партнёрства ў інтарэсах дзяцей дапаможа зрабіць эфектыўны ўнёсак у дасягненне агульнасусветных мэтай устойлівага развіцця, — падкрэсліў прадстаўнік Дзіцячага Фонду ААН ЮНІСЕФ у Беларусі доктар Рашэд Мустафа Сарвар.

Арганізатары збіраюцца ў рамках выставы правесці апытанне маладых наведнікаў пра кібербулінг. Атрыманыя дадзеныя дапамогуць ацаніць сітуацыю, а ў будучыні стануць падмуркам для розных мерапрыемстваў, накіраваных на павышэнне бяспекі дзяцей у кіберпрасторы.

Выстава «Сусвет інтэрнэту» будзе «вандраваць» па абласных цэнтрах Беларусі амаль да 2019 года.

Надзея Нікалаева

МІНСК РЭАЛЬНЫ І ВІРТУАЛЬНЫ

Убачыць унікальныя архіўныя фотаздымкі Мінска, зробленыя амаль паўстагоддзя таму, і адноўленыя на іх аснове лакацыі сусветна вядомай анлайн-гульні «World of Tanks», а таксама трапіць з дапамогай першых і другіх у беларускую сталіцу 60–70-х змогуць усе наведнікі незвычайнай перасоўнай выставы «Мінск рэальны і віртуальны»

Экспазіцыя — своеасаблівы падарунак Мінску ад Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі і кампаніі Wargaming. Усе ахвотныя могуць параўнаць рэальныя фотаздымкі, зробленыя з 1956 да 1984 года, і скрыншоты з гульні ды ацаніць маштаб і глыбіню працы каманды з больш як 45 мастакоў і тэхнічных спецыялістаў, якія 10 месяцаў у шчыльным кантакце з гісторыкамі «ажыўлялі» ў віртуальнасці ўчастак Мінска, ключавымі пунктамі якога сталі плошча Перамогі, Белдзяржцырк, Дом-музей І з'езда РСДРП, Оперны тэатр і Дзіцячы парк імя Горкага. «Плошча ўчастка — прыкладна кіламетр на кіламетр, — заўважае прадукт-менеджар Мінскага цэнтра распрацоўкі WoT Ілья Фукалаў, — і нашай задачай было зрабіць карту не толькі прыгожай, але і максімальна рэалістычнай».

— Прыемна тое, як адказна і беражліва распрацоўшчыкі гульні падыходзілі да рэалізацыі праекта: паказаць як мага большай колькасці людзей Мінск 60–70-х гадоў, калі горад яшчэ працягваў аднаўляцца пасля вайны. Магчыма, у перспектыве гэты момант «выстраліць» у турыстычным і культурным плане, калі гульцы з розных краін свету захочуць ва ўласныя вочы ўбачыць, як выглядае Мінск сёння, — адзначае дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Павел Сапоцька.

Вікторыя Целяшук

БЕЛАРУСЫ ЗАМАЦОЎВАЮЦЦА НА ШОСТЫМ КАНТЫНЕНЦЕ

Беларусь у асобе Нацыянальнай акадэміі навук атрымала статус асацыяванага члена Навуковага камітэта антарктычных даследаванняў (СКАР)

Пра гэта паведаміў Аляксей Гайдашоў, намеснік начальніка Рэспубліканскага цэнтра палярных даследаванняў НАН Беларусі, нязменны кіраўнік усіх дзесяці Беларускіх антарктычных экспедыцый. На пасаджэнні гэтай арганізацыі ў Давосе (Швейцарыя) было прынята аднагалоснае рашэнне на карысць далучэння да яе Беларусі.

“Шматгадовая камандная праца калектыву НАН Беларусі ў гэтым кірунку атрымала высокую ацэнку сусветнай антарктычнай супольнасці, дазволіла нашай краіне значна павысіць свой навуковы статус, адкрыла новыя магчымасці ў развіцці міжнароднай навуковай кааперацыі ў Антарктыцы”, — падкрэслівае Аляксей Гайдашоў.

Статус асацыяванага члена даць магчымасць вучоным НАН Беларусі ўдзельнічаць у распрацоўцы і вызначэнні прыярытэтаў для міжнародных антарктычных даследаванняў і мець прамы доступ да перадавых вынікаў такіх даследаванняў у свеце. Навуковы камітэт антарктычных даследаванняў можа дапамагчы вучоным Беларусі ў ажыццяўленні нацыянальнай антарктычнай даследчай праграмы, наладжванні навуковых сувязяў. Беларускія даследчыкі, у сваю чаргу, таксама плануюць актыўна ўдзельнічаць у рабоце наву-

БЕЛТА

ковых, экспертных груп і навуковых даследчых праграмах у рамках СКАР, прымаць калег з іншых краін, а таксама прадастаўляць свае тэхнічныя і навуковыя рэсурсы для даследаванняў па праблемах Антарктыкі.

Цяпер ужо рыхтуецца пакет дакументаў для падачы заяўкі нашай краінай на атрыманне ў 2019–2020 гадах статусу кансультацыйнага боку Дагавора аб Антарктыцы. Сяброўства ў Навуковым камітэце па антарктычных даследаваннях з’яўляецца адным з найважнейшых крытэрыяў адпаведнасці кансультацыйнаму статусу.

Калі ўсё атрымаецца, гэта паставіць нас на адзін узровень з самымі буйнымі эканомікамі свету, якія ўдзельнічаюць у рабоце сістэмы Дагавора аб Антарктыцы. Права голасу, права вета, права ўдзелу ў распрацоўцы і прыняцці рашэнняў, якія датычацца сучаснасці і будучыні “белага” кантынента, — вось што атрымае Беларусь у гэтым выпадку. Таму для краіны пытанне — стратэгічнае. Мы ўжо не будзем сядзець, як той казаў, на прыстаўным крэсле, а станем непасрэдна ўдзельнічаць ва ўсіх працэсах па ўрэгуляванні дзейнасці на шостым кантыненте планеты.

Надзея Нікалаева

УЗЯЎ І ПАЕХАЎ

Арэнднае аўто ў Мінску хутка стане звычайным

Хочаце пракаціцца з ветрыкам па Мінску, але грошай на сваё аўто не хапае? 29 капеек у хвіліну — і шчаслівай дарогі! Нядаўна ў горадзе з’явіўся новы сэрвіс каршэрынга — памінутнай арэнды машын цераз смартфон — Anytime. Па сутнасці, першы беларускі праект Drivetime аб’яднаўся з буйным расійскім гульцом «Делимобиль», перажыўшы рэбрэндынг. Цяпер у парку налічваецца 55 аўто. У планах — дадаць яшчэ паўсотні машын. Да канца года агульная іх колькасць павінна скласці прыкладна дзве сотні. А на працягу трох гадоў дайсці да тысячы. Чакаецца, што ў бліжэйшыя пяць гадоў інвестыцыі ў развіццё сэрвісу складуць да 20 млн долараў. Што характэрна: цяпер аўтапарк складаецца з новых Volkswagen Polo Sedan палепшанай камплектацыі. У тэставым рэжыме правяраць пяць Geely Emgrand 7 беларускага вырабу. Калі водгукі кліентаў будуць станоўчымі, у будучыні парк стане пашырацца за кошт сваіх аўто.

Першы намеснік Міністра прамысловасці, выконваючы абавязкі кіраўніка завода «Белдзи» Генадзь Свідзерскі, запэўніў, што будзе ўважліва сачыць за паведамленнямі

ад карыстальнікаў. Тыя ж цікавяцца: калі можна будзе ўзяць напракат Ferrari ці Maserati? Мяркуем, у бліжэйшы час гэта стане магчымым, але для тых, у каго будзе добры рэйтынг. У планах таксама і электрамабілі. Пакуль спецыялісты аналізуюць, якая мадэль — найбольш прымальная.

Па сутнасці, каршэрынг — нешта сярэдняе паміж кароткатэрміновай арэндай аўто і паслугамі таксі, дзе за руль садзішся ты сам. Дастаткова спампаваць дадатак, зарэгістравацца, зрабіць фота правоў кіроўцы і пашпарта, выслалі сэлфі, атрымаць дазвол ад службы. Бліжэйшы свабодны транспарт трэба знайсці праз смартфон і дабрацца да яго самастойна. Максімум за 20 хвілін. Дадатак — ён жа і ключ для адкрыцця дзвярэй.

Марыя Друк

АДГАДАЙ МЕЛОДЫЮ

Спявак і кампазітар Uzari стаў аўтарам афіцыйнага гімна да міжнароднага турніру па тэнісе St. Petersburg Open 2018

Падрабязнасцямі творчых пошукаў дзеліцца спявак і кампазітар Uzari (у свеце — 27-гадовы мінчанін Юрый Наўроцкі):

— З апошніх прыемных навінаў: не так даўно я стаў аўтарам афіцыйнага гімна да міжнароднага турніру па тэнісе St. Petersburg Open 2018. Нагадаю, што раней мне далі магчымасць напісаць і выканаць гімн жаночага тэніснага турніру St. Petersburg Ladies Trophy. Песня Be Open была напісана спецыяльна для вераснёўскага спартыўнага свята, якое транслявалася на 120 краін, збіраючы каля экрану фанатаў тэніса з усяго свету. 23 верасня на вялікай сцэне «Сібур Арэны» разам з Дзімам Біланам — некалі пераможцам конкурсу «Еўрабачанне» — мы зачынялі чэмпіянат гэтай песняй. Акрамя таго, у сеціве з'явіўся і афіцыйны відэакліп. Здымкі праходзілі ў дзвюх краінах адначасова: у роліку можна ўбачыць як мінскія вуліцы, так і найпрыгажэйшыя краіны Санкт-Пецярбурга, дзе ўдзельнікі нядаўняга VK Fest згулялі ў тэніс з вікінгамі і балерынамі.

Паралельна я працаваў над песняй для цырымоній адкрыцця і закрыцця II Еўрапейскіх гульняў, якія пройдуць у Мінску ў наступным годзе. Мая кампазіцыя This Land прайшла ў пяцёрку лепшых, і цяпер я заклікаю да дзеяння сваіх прыхільнікаў, галасаванне ўсё яшчэ адкрыта. Для мяне This Land — гэта не проста гімн. Гэта песня, у якую мы ўклалі нашы мары і надзеі, і мы спадзяемся, што яна знойдзе водгук у сэрцах слухачоў. Хочацца, каб гэтая кампазіцыя стварала настрой незалежна ад таго, дзе яна гучыць — на стотысячным стадыёне або ў слухаўках аднаго чалавека, каб яна натхняла, запальвала агонь у сэрцах.

Юліана **Леановіч**

UZARI PRODUCTION

ПРАЎДА І МІФЫ БРЭНДЫНГУ

Студэнты філалагічнага факультэта БДУ выпусцілі навучальны фільм на англійскай мове «Myths around us» («Міфы вакол нас»). Яго аўтарамі сталі першакурснікі і пяцікурснікі спецыяльнасці «Класічная філалогія».

Фільм у гульнявой форме дэманструе, якія памылкі робяць вытворцы пры выбары назваў гандлёвых марак, калі звяртаюцца да класічных міфаў. У сваім відэа студэнты

пераканаўча даказваюць, што сучасныя метады прасоўвання тавараў і паслуг павінны быць заснаваны на глыбокім разуменні міфалогіі старажытных Грэцыі ды Рыма. Часцей за ўсё няведанне змястоўнай трактоўкі антычных вобразаў прыводзіць да кур'ёзных памылак. Напрыклад, у сюжэце студэнты дэталёва праналізавалі назвы беларускіх фірмаў, дзе сустракаюцца вобразы Адысея, менад і дрыяд. Дрыяды, паводле старажытнагрэчаскай міфалогіі, з'яўляюцца заступніцамі дрэў. Аднак некаторыя беларускія мэблевыя фірмы неабдуманна выкарыстоўваюць у сваіх лагатыпах імёны дрэвавых німфаў, што супярэчыць прызначэнню захавальніц лесу. Дарэчы, дрыяды за беспадстаўнае пашкоджанне або знішчэнне дрэў маглі сурова пакараць чалавека.

Прэм'ера фільма адбылася з прыцягненнем удзельнікаў навуковага форуму, які праходзіў у Варшаўскім універсітэце, і студэнтаў філфака. Абмеркаванне прайшло ў фармаце анлайн.

Надзея **Нікалаева**

«ПОКЛІЧ ПАЛЕССЯ» ЗВЕРНУТЫ Ё БУДУЧЫНЮ

Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый
пашырае геаграфію ўдзельнікаў, збірае шіат гасцей

Традыцыйна на гэтым свяце, якое праводзіцца раз на два гады ў аграгарадку Ляскавічы, выступаюць артысты з Беларусі, Расіі, Украіны. У гэтым годзе ўпершыню прымалі ўдзел госці з Польшчы, Кітая, Індыі.

— За гады свайго існавання форум стаў вядомым. І цікава, да яго расце як з боку непасрэдных удзельнікаў, так і гледачоў. Яго наведваюць з кожным разам усё больш гасцей. У гэтым годзе іх было каля дваццаці тысяч, — распавёў кансультант упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі Іван Галабурда.

У Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый «Покліч Палесся» праходзіў у аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці. Яго ўдзельнікамі сталі больш за 1700 чалавек. Сярод іх — групы NaviBand, «Дразды», творчыя калектывы, майстры і рамеснікі з васьмі раёнаў Гомельскай — Жыткавіцкі, Ельскі, Калінкавіцкі, Лельчыцкі, Мазырскі, Нараўлянскі, Петрыкаўскі, Хойніцкі — ды трох раёнаў Брэсцкай — Лунінецкі, Пінскі, Столінскі — абласцей, калектывы з замежжа.

Ідэя свята заключаецца ў дэманстрацыі самабытнай культуры і побыту палешукоў, традыцый, якія стагоддзі таму закладзены продкамі. Праграма сёлета фестывалю, як заўсёды, была разнастайная і цікавая гасцям рознага ўзросту.

«Вельмі рады, што ў культурным жыцці краіны ёсць такая яркая падзея, як «Покліч Палесся». З кожным годам форум развіваецца, яго праграма адкрывае самыя патаемныя куткі багатай беларускай культуры, якая з'яўляецца асновай нашай нацыянальнай ідэнтычнасці. Думаю, што ў гэтага фестывалю вялікая будучыня», — падкрэсліў на ўрачыстым адкрыцці фестывалю Міністр культуры Юры Бондар, які перадаў арганізатарам, удзельнікам і гасцям форуму Прывітальны адрас ад Прэзідэнта Беларусі Александра Лукашэнкі.

Землякоў на фестывалі павіншаваў народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, прафесар Міхаіл Фінберг. Пад яго кіраўніцтвам прайшоў канцэрт Нацыянальнага акадэмічнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Беларусі.

На адкрыцці фестывалю назвалі імёны прадстаўнікоў Гомельшчыны і Брэсцшыны, удастоеных спецыяльнага звання «Ганаровы паляшук». Сёння такі статус маюць сем жыхароў краіны. Ганаровага звання ўдастоены нязменны кіраўнік заслужанага народнага аматарскага ансамбля «Выцінанка» Столінскага дома культуры Пётр Астапчук

з Брэсцкай вобласці, а таксама вядомы беларускі байдэралік, алімпійскі чэмпіён, сяміразовы чэмпіён свету, заслужаны майстар спорту Беларусі Раман Петрушэнка, які родам з Гомельскай вобласці. «Я ганаруся, што нарадзіўся і жыву на палескай зямлі. Вядома, дзе б я ні быў, малая радзіма — заўсёды ў сэрцы. Як і ўсіх беларусаў, жыхароў Палесся вылучае лагодная спагадлівасць», — сказаў Раман Петрушэнка.

Яркае і відовішняе дзейства фестывалю разгарнулася на пляцоўцы тэматычных падворкаў «У сваім краі, як у раі». Тут прадстаўнікі Прыпяцкага рэгіёна ўзнавілі традыцыі і каларыт паселішчаў Палескага краю. Госці таксама змаглі даведацца пра версію паходжання незвычайных назваў тутэйшых вёсак.

Як адзначыў Іван Галабурда, «Покліч Палесся» ўмее не толькі забаўляць, але і развіваць. Правялі тут і свята «Сярод вёскі карагод». На пляцоўцы арганізавалі традыцыйныя народныя гульні для ўсіх ахвочых, у тым ліку па матывах побытавых танцаў «Танчым па-даўнейшаму». У праграме былі выступленні аўтэнтычных калектываў, конкурс прыгажосці «Палеская Прыгажуня — 2018».

Падчас фестывалю ў рэжыме нон-стоп працавала прэзентацыйная пляцоўка беларускага народнага тэатра «Батлейка.by». Тут на майстар-класе можна было вырабіць рэквізіт, лялькі для батлеек, а таксама ўбачыць новыя пастаноўкі батлейшчыкаў Гомельскага і Брэсцкага рэгіёнаў.

З навінкамі кнігавыдання і свежымі навінамі рэгіёна і краіны знаёміла інтэрактыўная экспазіцыя «Фестываль кнігі і прэсы». Выбраць экскурсійны тур або пущэўку ў беларускія здраўніцы госці фестывалю маглі на выставе турыстычнага патэнцыялу Гомельскай вобласці.

Арганізатары паклапаціліся пра тое, каб гледачы маглі камфортна дабрацца да месца дзеяння: штогадзіны ад райцэнтраў Петрыкаў і Жыткавічы курсіравалі дадатковыя аўтобусы да Ляскавіч.

Сёння відавочна, што міжнародны фестываль «Покліч Палесся» скіраваны на захаванне і папулярызацыю этнакультурных традыцый, вывучэнне і падтрымку багатай гістарычна-культурнай спадчыны рэгіёна, умацаванне творчых сувязяў памежных рэгіёнаў. Яго арганізатарамі традыцыйна выступаюць Міністэрства культуры Беларусі, гомельскі і брэсцкі аблвыканкамы, а таксама Нацыянальны парк «Прыпяцкі».

Алег Багамазай

БЕЛТА

У ГРОДНЕ СВЯТКУЮЦЬ З РАЗМАХАМ

Больш за 100 тысяч чалавек наведаль святую горада, на якім можна было сустрэцца з гараднічым, убачыць сілача, прадэгуставаць новы сыр, зрабіць сэлфі з касманаўтам...

Урачыстасці пачаліся яшчэ напярэдні святочнай даты. У Гродзенскім абласным драмтэатры адбылося ўрачыстае пасяджэнне, на якім ушанавалі тых, каму прысвоена званне «Ганаровы грамадзянін Гродна», і тых, чые імёны папоўнілі Кнігу Славы. Найлепшыя

работнікі розных сфер дзейнасці атрымалі Ганаровыя граматы аблвыканкама. Старшыня Гродзенскага гарадскога выканаўчага камітэта Мечыслаў Гой адзначыў, што гэта святая паядноўвае ўсіх гараджан. І тых, хто лічыць Гродна сваёй радзімай, і тых, хто робіць яго камфортным і зручным для пражывання.

Гродзенская зямля вядома і сваёй прыгажосцю. Юбілей горада — важ-

кая нагода, каб успомніць багатую гісторыю Гродна, якая і сёння пішацца.

З гістарычнага праменаду пачаліся і святочныя мерапрыемствы. На пляцоўцы гродзенскага архіварыуса — ахоўніка сімвалічнага скрутка — пакінуў свой запіс губернатар Уладзімір Краўцоў. Адрозна пасля таго гараднічы запрасіў усіх на імправізаваную экскурсію, дзе можна было ўбачыць урок музыкі

на балконе, рыцарскі паядынак і нават пачуць серэнады старажытнага ідальга сваёй даме сэрца. Такія імерсіўныя спектаклі без пачатку і канца папулярныя ў Еўропе, а ў Гродне і ў Беларусі былі арганізаваны ўпершыню. На працягу дня на цэнтральнай вуліцы Гродна можна было ўбачыць цікавыя сцэны з жыцця горада і апынуцца ў атмасферу далёкага мінулага. Многія гараджане й госці горада міжволі становіліся ўдзельнікамі гэтага імерсіўнага спектакля, што спрыяла настрою і адчуванню свята. На такі лад былі накіраваны ўсе мерапрыемствы маштабнага дзеяння.

Гродзенская зямля вядома і сваёй прыгажосцю. Юбілей горада — важкая нагода, каб успомніць багатую гісторыю Гродна, якая і сёння пішацца.

Дарэчы, горад напярэдадні свята атрымаў некалькі важкіх падарункаў. У новым мікрараёне Альшанка адкрылі дзіцячы садок на 230 месцаў. Гэта ўжо чацвёртая такая там установа, якая цяпер дынамічна развіваецца. У гэты ж дзень пачаў працаваць міні-рынак.

Яшчэ адзін падарунак атрымалі прыёмныя бацькі Андрэй і Наталля Мушыньскія, што выхоўваюць васьмярых дзяцей. Для іх у Дзень горада быў адкрыты дом сямейнага тыпу. Ён пабудаваны на вуліцы Валковіча, 21 побач з двума іншымі такімі ж аб'ектамі, а вуліца ўжо атрымала неафіцыйную назву «бацькоўскай».

Між тым вуліца Савецкая падчас свята стала алеяй знакамітасцяў. Тут можна было сустрэць нямала вядомых артыстаў, у тым ліку ўдзельнікаў Еўрабачання, музыкантаў, пісьменнікаў. Цэнтр горада стаў тэатральнай пляцоўкай з дзясяткамі зон. Тут размясціліся і кніжны фестываль, і спартыўны гарадок, і сырная пляцоўка. Сырны фестываль у дзень горада стаў ужо традыцыйным. Удзел у ім прымаюць сыраробы з усёй краіны. Арганізатары й гэтым разам змаглі здзівіць — ганаровым госцем стаў касманаўт Алег Навіцкі. Адбылася дэгустацыя новага гатунку сыру, які атрымаў назву ў гонар каралеўскага горада — «ГарадзенЪ».

Новыя зоркі зазіхацелі на кінаалеі, дзе ўладкаваны пліты з назвамі кінафільмаў, якія тут здымалі. Падчас свята адкрылі яшчэ дзве: у гонар фільма «Мяне завуць Арлекіна» і «Кааператыў Палітбюро». І гэта яшчэ не ўсе «навінкі» архітэктуры. На цэнтральнай плошчы з'явіўся 200-кілаграмовы металічны глобус з назвай гарадоў-пабрацімаў Гродна. Арт-аб'ект можа стаць яшчэ адной фотазонай горада. Глобус устанавілі побач з «квітневым» сонечным гадзіннікам.

Святочным арт-аб'ектам можна назваць і незвычайны каравай, складзены з дзясятка апетытных караваяў. Прыгожыя вырабы падараваны гасцям свята, якія прыбылі з суседніх краін і гарадоў-пабрацімаў.

Дарэчы, у дзень свята плошча Леніна пераўтварылася ў гіганцкую кухню. Мала хто прайшоў міма гастронамічнага фестывалю «Гарадзенскія прысмакі». Там можна было адчуць сапраўднае Сярэднявечча: у цэнтры горада смажылася парася на ражне, многія вырабы пазначаны былі юбілейнай датай — 890.

Цікавым штрыхом свята можна назваць выступленне гродзенскага атлета Аляксандра Кодзіса, які працягнуў цераз плошчу 12-тонны тралейбус з малымі пасажырамі. Усе прысутныя гарача падтрымалі асілка. А ў гэты час адбылося і яшчэ нешта цікавае. Каля новай статуі ў цэнтры горада сустрэлі 60-тысячнага гасця. Ён аказаўся ту-

рыст з Нарвегіі. Ён выказаў задавальненне, што трапіў на такое прыгожае свята.

Вечарам адбылося вогненнае шоу ў Швейцарскай даліне. Тэатр агню прадставіў новую праграму, якая доўжылася 15 хвілін. Фіналам выступлення стаў вогненны надпіс «Гродна 890 гадоў». Цёпла сустрэлі гродзенцы беларускіх артыстаў — Алену Ланскую, Руслана Аляхно, будучага ўдзельніка дзіцячага Еўрабачання Даніэля Ястрэмскага. А фіналам свята стаў працяглы феерверк, які расквеціў неба над горадам бліскучымі каляровымі зоркамі.

Маргарыта **Ушкевіч**

БЕЛАРУСКІЯ ЗУБРЫ ДЛЯ АЗЕРБАЙДЖАНА

Міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі Андрэй Худык і Міністр экалогіі ды прыродных рэсурсаў Азербайджана Мухтар Бабаеў падпісалі Праграму на 2018–2019 гады па рэалізацыі Пагаднення паміж міністэрствамі ў галіне аховы навакольнага асяроддзя ад 2010 года

Падчас трохдзённага візіту Міністр экалогіі ды прыродных рэсурсаў Азербайджана таксама на ведаў структурныя падраздзяленні Мінпрыроды, смеццэперапрацоўчы сартавальны завод у раёне палігона «Трасцянецкі», Нацыянальны парк «Белавежская пушча», лясгасы.

— У Беларусі ёсць шмат цікавых напрацовак па пытаннях аховы прыроды, чаму можна павучыцца і прымяніць у Азербайджане. Ёсць, зразумела, і тое, чым мы самі можам падзяліцца, — расказаў Мухтар Баба-

еў. — Так, напрыклад, у нашай краіне ёсць перадавыя прадпрыемствы, якія займаюцца перапрацоўкай цвёрдых адходаў. Мы хацелі б падзяліцца сваім досведам у гэтым кірунку і паглядзець, як гэта пытанне вырашаецца ў Беларусі.

Па словах Міністра экалогіі ды прыродных рэсурсаў Азербайджана, падпісаная праграма — гэта «дарожная карта» таго, чым міністэрствы будуць займацца ў 2018–2019 гадах. Сярод кірункаў — абмен інфармацыяй і спецыялістамі, работа ў сферы заха-

вання біяразнастайнасці, рэалізацыя сумесных праектаў.

Міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі Андрэй Худык падкрэсліў таксама мэтазгоднасць развіцця супрацоўніцтва паміж прыродаахоўнымі ведамствамі ў галіне геалогіі, разведкі ды асваення мінеральных рэсурсаў.

— Для нас важнае сёння развіццё мінеральна-сыравіннай базы краіны, а Азербайджан — гэта нафтаздабыўная краіна, там вельмі развіта геалогія, — адзначыў Андрэй Худык. — Таму мы плануем шчыльна супрацоўнічаць у гэтых кірунках. Так, плануецца сустрэча беларускіх і азербайджанскіх арганізацый, якія непасрэдна займаюцца пытаннямі развіцця мінеральна-сыравіннай базы, для вывучэння досведу абедзвюх краін.

Беларускі бок таксама зацікавіла гідраметэаралагічная дзейнасць у Азербайджане, якая ў гэтай краіне арганізавана на дастаткова высокім узроўні.

— У Беларусі гэта работа вядзецца таксама сур'ёзна, ідзе мадэрнізацыя, укараняюцца новыя тэхналогіі, але нам цікавы і досвед іншых краін, — падкрэсліў Андрэй Худык.

Азербайджанскі бок выказаў жаданне разгледзець пытанне аб набыцці зубра еўрапейскага для развіцця папуляцыі гэтай жывёлы ў сябе.

Вераніка Коласова

КУДЫ КОЦЯЦЦА ЯБЛЫКІ

БЕЛА

У гэтым годзе ў нас — небывалы ўраджай яблыкаў. Антонаўка, імрус, штрыфель... У прыватным сектары і ў садах сельгаспрадпрыемстваў галінкі гнуцца і нават ломяцца ад плодоў. У адным толькі адкрытым акцыянерным таварыстве «Фірма “Кадзіно”» Магілёўскага раёна, дзе пад фруктовы сад адведзена каля 105 гектараў зямлі, плануюць сабраць больш за 400 тон яблыкаў. І збор ранніх гатункаў ужо ідзе поўным ходам.

Усяго ж, паводле звестак Мінсельгасхарча, у гэтым годзе ў краіне плануюць сабраць 150 тысяч тон яблыкаў. «Гэта адзін з лепшых ураджаяў не толькі ў сельгасарганізацыях, але і ў насельніцтва, — адзначыў на нядаўняй прэс-канферэнцыі намеснік Міністра сельскай гаспадаркі і харчавання Уладзімір Гракун. — Цяперашні ўраджай зможам зберагчы, паколькі маем сховішчы, дзе плады можна захоўваць практычна да наступнага сезону».

Ці ёсць у яблыкаў шанец дакаціцца да пакупніка і захавацца да вясны?

Мінулы 2017 год яблычным не быў — сабралі каля 109 тысяч тон плодў. Ці гатовыя нарыхтоўшчыкі да цяперашняга ўраджайнасці, ці прымаюць антонаўку ды штрыфель у насельніцтва? Начальнік упраўлення нарыхтовак Белкаапсаюза Аксана Скіндар супакойвае:

— Мы гатовыя закупіць у людзей 100 тысяч тон яблыкаў. Прымаем і таварныя, і апад. Прычым па ўсёй краіне.

ВАЛЯНЦІНА ЖДАНОВІЧ

Такой колькасці яблыкаў нам не пастаўлялі даўно. А пойдучы яшчэ пазнейшыя гатункі, яблычны сезон прадаўжаецца, і мы гатовыя забіраць гэтую карысную садавіну ў людзей.

Прывезці лішкі прадукцыі, вырашчанай на прысядзібным участку, вяскоўцы могуць на нарыхтоўчы пункт ці ў краму, дзе з імі разлічацца грашыма альбо натурпрадуктамі — прапануюць выбраць тавар на здадзеную суму. А калі такіх лішніх яблыкаў некалькі мяхоў, кааператары самі прыедуць за імі на дом.

Нарыхтаваныя для прамысловай перапрацоўкі яблыкі пойдучы на вытворчасць сокаў, павідла, дзіцячага харчавання.

Вольга **Кісляк**

АЛІСА ГОНГЕР

ВЫСОКАЕ ШЧАСЦЕ ГОРНЫХ ДАРОГ

**Як нашы калегі ў складзе
турыстычнай групы з Беларусі
падняліся на Эльбрус**

Нехта на мора, хтосьці на дачу... А двое нашых калег з газеты «СБ. Беларусь сегодня» Сяргей Кусін і Віталь Недзень у адпачынку вырашылі выбраць падарожжа па горных сцэжках. Яны адправіліся на Эльбрус і пад кіраўніцтвам дасведчанага гіда Сяргея Загадскага дасягнулі вяршыні, разгарнуўшы малянак лагатыпа свайго холдынга на вышыні 5.642 метра.

Ідэя здзейсніць узыходжанне на самую высокую горную вяршыню Еўропы нарадзілася прыкладна год таму. І з таго моманту пачалася карпатлівая падрыхтоўка: басейн, трэнажорная зала, бег...

А яшчэ купля рыштунку, аргсходы ў офісе арганізатара паездкі. Да «гадзіны ікс» трэба было падысці, што называецца, у поўным узбраенні. Гэтыя хлопцы падышлі. З турыстычнай групы да вяршыні Эльбруса дайшлі 14 чалавек з 22. І Віталь Недзень з Сяргеем Кусіным апынуліся ў іх ліку.

У некаторых удзельнікаў групы раней быў досвед узыходжанняў. Але падрыхтоўку на месцы, зразумела, ніхто не фарсіраваў. Спачатку некалькі дзён пайшло на акліматызацыю: падымаліся на пэўную вышыню, спускаліся ды пачавалі ў Церсколе, затым вышэй — і па тым жа сцэнары. Калі група прайшла гэты «курс маладога байца», яе перакінулі ў так званы другі базавы лагер, які знаходзіцца на вышыні каля 4.100 метраў, — «Приют Мария».

— У Церсколе, дзе стаяць домікі гасцінічнага тыпу, былі нармальныя санвузел, гарачая вада, тэлевізар, халадзільнік, душ — увогуле, уся цывілізацыя, можна паскардзіцца хіба што на адсутнасць Wi-Fi. А вось далей пайшлі сапраўды спартанскія ўмовы, — кажа Сяргей. Спалі ў пакойчыку па восем чалавек, у цэлым у вагончыку пачавалі больш за 30 чалавек.

— Ці не задыхаліся там?

— Ды не. Наадварот, людзі грэлі паветра дыханнем, было не так холадна, як магло б. Елі, праўда, многія знадворку, бо на кухні проста немагчыма ўсім змясціцца. У плане

ежы, зразумела, таксама ўсё немудрагеліста: сухі паёк, суп на хуткую руку... Зрэшты, усе ведалі, на што ішлі. Ва ўсіх была мэта: узысці на Эльбрус. І на такія цяжкасці, нязручнасці мы там неяк проста не звярталі ўвагі.

Самае складанае — менавіта падняцца на вяршыню. Аднак удзельнікі групы дапамагалі адзін аднаму, дзякуючы чаму большасць змагла дайсці да канчатковага пункта маршруту.

Віталь Недзень распавядае:

— 21 жніўня мы былі перакінутыя ў другі базавы лаггер. Правялі яшчэ адзін трэнеральны ўздых да скал Пастухова, затым, у каго заставаліся сілы і жаданне, прайшлі да закінутага ратрака. А ў ноч на 24 жніўня адправіліся ўласна на вяршыню. На сярэдзіне шляху з-за таго, што мы не паспявалі, нашу групу з 22 чалавек падзялілі на дзве часткі. Тыя, хто мог ісці хутчэй, пайшлі ў першай. Астатнія — у другой, і іх у выніку вярнулі назад. Мы ж дайшлі. Хоць, вядома, прыйшлося складана. Каля 8–9 гадзін раніцы мы былі на седлавіне. І вось там пачалося! Падняўся такі вецер, што нельга было ўцяпіцца. Адзенне з рук вырывала. Але мы нешта прыдумвалі. Скажам, адзін стане, вецер заслоніць — другі накіне «фліску»... Многія лічаць узыходжанне на Эльбрус адносна нескладаным мерапрыемствам. Але эксперты адзначаюць, што галоўная небяспека гэтага стратавулкана як раз і крыецца ў знешняй простасці, а любое адступленне ад правілаў тэхнікі бяспекі, рэкамендацый гідаў можа закончыцца атрыманнем сур'ёзных траўмаў ці нават смерцю. Паводле неафіцыйных дадзеных, штогод гара забірае жыццё 15–20 чалавек, а, дапусцім, пазамінулы год зусім стаў рэкордным у гэтым плане за шмат апошніх гадоў: на Эльбрусе, паводле дадзеных Эльбрускага высакагорнага пошукава-выратавальнага атрада, загінулі 30 чалавек, а ў цэлым у гарах Кабардзіна-Балкарыі — 40.

Дарэчы, не абышлося без трагедыі і тады, калі беларусы ўздыхаліся на гару. У сераду, 22 жніўня, на вышыні прыкладна 4300 метраў на Эльбрусе ўдарыла маланка, у выніку чаго адзін чалавек загінуў, а яшчэ двое былі пацярпелыя.

Сяргей Кусін у момант, калі ўдарыла маланка, знаходзіўся недалёка ад таго месца:

— Мы якраз былі ў вагончыку ў «Приют Мария». Пачуўся гучны пляскач. Яшчэ кажу: «Вось, напэўна, чарговая лавіна сыходзіць». Літаральна ж напярэдадні бачылі, чулі сход лавіны з вяршыні Дангуз-Арун. А потым ужо мы даяваліся, у чым там справа. Выявілася, на скалах была ўсталяваная палатка, у якой размяшчаліся муж з жонкай, а паблізу знаходзіўся яшчэ адзін чалавек. У выніку ўдару маланкі муж загінуў, а дваіх іншых выратавалі. У лаггеры яшчэ расказвалі, што пасля ўдару маланкі людзі ў радыёсе некалькіх дзясяткаў метраў страцілі прытомнасць. Жах, увогуле.

У гарах можна зламаць руку або нагу, зрабіўшы адзін неасцярожны крок. Можна атрымаць апёкі, знаходзячыся пад прамымі прамянямі сонца. Можна трапіць пад удар маланкі... Небяспекі, увогуле, пільнуюць паўсюль. Аднак Сяргей Кусін і Віталь Недзень, нягледзячы на тое, што ім давялося ўбачыць і перажыць, не шкадуюць аб тым, як выраслі правесці тыдзень свайго адпачынку, і ў будучыні не супраць паўтарыць. Праўда, пайсці ўжо на новую вяршыню.

Юры Бакеранка

ХТО ПАСПЕЎ, ТОЙ НЕ СПАЗНІЎСЯ

На выстаўцы «Беларусь і Біблія» можна было ўбачыць самыя старыя спісы «Іліяды» і Пасланьня апостала Паўла

Выстава «Беларусь і Біблія», якая праходзіла ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, была ўнікальная. Гэта каля двух соцень экспанатаў сусветнага значэння, з іх каля сотні прывезены з розных краін і кантынентаў. Многія рарытэты, а кошт на іх часам вылічваецца ў дзесятках мільёнаў еўра, з'яўляюцца яшчэ і неацэннымі святынямі, прычым для прадстаўнікоў розных канфесій.

Калі казаць пра Біблію ў яе матэрыяльным увасабленні, то гэта самая распаўсюджаная і вядомая ў свеце кніга.

— Наша экспазіцыя ўяўляла з сябе Кнігу кніг у кантэксце часу: пяць тысячагоддзяў гісторыі Бібліі, культурны фон, на якім яна ўзнікла, — намеснік дырэктара бібліятэкі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Алесь Суша праводзіў для нас эксклюзіўную экскурсію.

Там былі прадстаўлены старазапаветныя тэксты, так званыя Кумранскія скруткі, рукапісы новазапаветныя, пачынаючы з II стагоддзя. Копцкая Біблія, Біблія эфіопская, самарыянская, армянская, кітайская, індыйская, узбекская... Арыгіналы выданняў Гутэнберга, Лютэра і Скарыны. Ёсць арыгіналы гравюр Дзюрэра і Сальвадора Далі, унікалы сусветнага значэння з прыватных калекцый! Гэта была якраз асаблівае вышэй: паказвалі малавядомыя помнікі, з асобых збораў. Некаторыя з іх па гэты час ніколі не выстаўляліся на публіцы. Нават калі вымяраць у кошыце экспанатаў, то настолькі важнай выставы ў нас у Нацыянальнай бібліятэцы, ды, мабыць, і ў краіне яшчэ не было. Арыгіналаў рукапісаў, якім па пяць тысяч гадоў, дакладна не прывозілі.

Важна, што шырока паказаны гістарычны шлях Бібліі ў Беларусі. Бо фактычна з яе пачалася наша кніжная культура. Самы старажытны рукапіс — Тураўскае Евангелле. Наогул першыя друкаваныя кнігі — гэта была духоўная літаратура.

Чаго яшчэ варта было не выпусціць з-пад увагі, наведваючы выставу?

1. Шумерскія клінапісныя рукапісы

Вавілон...

Ці адчуваеце, якая часовая бездань за гэтым словам? Месапатамія, старажытны Ур — радзіма біблейскага Аўраама... Менавіта адтуль самы старажытны артэфакт выставы. Ён прыбыў у Мінск з карэйскага Музея хрысціянскіх

місій. Шумерскія старажытныя рукапісы ў выглядзе гліняных таблічак: адна піктаграфічная і дзве клінапісныя. Глядзіш на невялікі каменны цыліндр, пакрыты таямнічымі сімваламі, і разумееш — гэта ж кніга! Толькі ёй пяць тысяч гадоў.

2. Фрагмент папірусу з тэкстам «Іліяды» Гамера

Маленькі кавалачак папірусу амаль празрысты па краях... Яшчэ б: яму каля двух тысяч гадоў — часы зараджэння хрысціянства. Радкі на старажытнагрэчаскай... Памятаеце Мандэльштамаўскае: «Я спіс караблёў прачытаў да сярэдзіны»? На папірусных абрыўках менавіта той спіс караблёў з «Іліяды» Гамера. Не верыцца, што гэта не копія — арыгінал. Да Бібліі менавіта «Іліяда» Гамера была самым распаўсюджаным тэкстам у свеце, самым уплывовым. Яе таму й называюць «Бібліяй антычнасці».

3. Байкі Эзопа

На патрэпаным папірусе, таксама датаваным пачаткам нашай эры, бачым тэкст байкі Эзопа — павучальныя гісторыі, якія прыпісваюцца легендарнаму грэку Эзопу, геніяльнаму рабу, былі вельмі папулярныя, яны

перапісваліся, шырока распаўсюджваліся. «Ты — неразумны гультай, нават Эзопа не вывучыў», — кажа адзін з герояў Арыстафана. Так што ў часы зараджэння хрысціянства Эзоп быў неад'емнай часткай культурнага фону.

4. Спіс Паслання апостала Паўла

Яшчэ адзін кавалачак папірусу... Але каштоўнасць яго неўяўляльная. Перад намі быў адзін з самых першых хрысціянскіх тэкстаў: 1-е Пасланне апостала Паўла да Карынфян, арыгінал II стагоддзя нашай эры на грэчаскай мове. Менавіта на грэчаскую мову ўпершыню быў пераведзены цалкам тэкст Бібліі.

5. Вульгата святога Іероніма

А гэта ўжо сапраўдная кніга. Рукапісная, са старанна выведзенымі літарамі, з ужываннем чырвонай і сіняй фарбаў. Так званая Вульгата — пераклад Бібліі на лацінскую мову зроблены ў IV стагоддзі Іеранімам Блажэнным. Вульгата стала класічным выданнем і па гэты час распаўсюджана.

Вульгата стала класічным выданнем і па гэты час распаўсюджана.

6. Армянская Біблія

Гэты невялікі пергамент — адзін з першых перакладаў Святога Пісання на армянскую мову. Вядома, што армяне першымі ў свеце прынялі хрысціянства як дзяржаўную рэлігію, было гэта ў 301 годзе. Біблія загучала на армянскай мове ў пачатку V стагоддзя дзякуючы навукоўцу Месропу Маштоцу, вынаходніку нацыянальнага алфавіта. На выставе быў прадстаўлены спіс яго перакладу IX стагоддзя, адзін з самых ранніх, якія захаваліся. А побач — вельмі багаты рукапіс 1500 года — армянская Біблія з Кілікійскага княства: кожная старонка ілюстравана, блішчыць сусальным золатам, мільгае кармінавай фарбай...

7. Тора з Індыі

Гэты артэфакт немагчыма было не заўважыць. Увэнчаная масіўнай каронай скрыня, акаваная срэбрам. У ёй — пажалцы старадаўня скрутак. Краіна паходжання экспаната — Індыя.

Гэта Тора, Пяцікніжжа Майсеева. Перад наведнікамі выставы быў прыклад, як яна рэальна захоўвалася, лісты пергаменту сшываліся, накручваліся на дзве восі і змяшчаліся ў спецыяльную скрыню, якая называлася — цік.

8. Парыжская Паліглота

А гэты экспанат быў прывезены з лонданскага Музея кнігі. Парыжская Паліглота — Біблія, у якой тэкст даецца паралельна на некалькіх мовах. Яна была выдадзена ў XVII стагоддзі ў Парыжы. Аднак яшчэ раней, у 1572 годзе ў Антверпене, у вядомым выдавецтве Хрыстафора Плантэна з'явілася Паліглота, багата ілюстраваная, на цудоўнай паперы. Яе таксама можна было ўбачыць на выставе.

9. Біблія для сляпых

На першы погляд гэта былі проста белыя шчыльныя лісты паперы. Але калі паглядзець пад вуглом, то відаць, што ў іх выцеснены літары.

Гэта Біблія 1856 года для сляпых людзей. Так бы мовіць, папярэднік шрыфта Брайля. Гэта была вельмі важная і рэвалюцыйная падзея — з'яўленне выдання, якое дало магчымасць пазбаўленым зроку людзям з дапамогай дотыку чытаць святое слова.

«Беларусь і Біблія» — гэта была не проста выстава, але і дыскусія, лекцыі, інтэрактыўныя гульні, забаўляльная праграма.

Алесь Суша:

— У нас працавала шмат валанджараў і замежных, і беларускіх. Навуковая праграма праходзіла з удзелам сусветна вядомых экспертаў, такіх як лаўрэат Нобелеўскай прэміі міру Кеннет Брокман і вядомы амерыканскі вучоны-бібліст Скот Кэрал. Ён, дарэчы, куратар выставы ад амерыканскай «Групы даследавання рукапісаў» і аўтар цікавай кнігі для дзяцей пра Біблію, яна перакладзена на беларускую мову. Дакладная копія друкаванага станка XV стагоддзя прылягала са ЗША — кожны мог паспрабаваць сябе ў ролі першадрукара, а таксама паўдзельнічаць у перапісванні Бібліі на велізарным звітку і ў працы школы юнага прафесара.

Людміла Рублеўская

ТАЛЕНТ СА СЛУЧЧЫНЫ НА ЎЗБЕКСКАЙ ЗЯМЛІ

У імкненні адкрываць новыя імёны, а ў выпадку з лёсамі людзей вядомых, я часта зазіраю ў невялікія вёскі, вёсачкі, мястэчкі, дзе можна знайсці шмат слядоў гістарычнай памяці. Праз невялікія фрагменты, праз успаміны землякоў... Як правіла, прыязджаю ў такія месцы з ужо сабраным багажом звестак.

Шкадую, што не пабываў яшчэ ў вёсцы Барок (да 1964 года — Баславічы) на Случчыне Мінскай вобласці. Там нара-

дзіўся літаратуразнаўца, паэт, перакладчык Сцяпан Іванавіч Ліхадзіеўскі. Нарадзіўся 9 мая 1911 года. Зрабіў ён за гады свайго няпростага жыцця столькі, што ўжо дакладна не мог у дзяцінстве, а таксама ў юнацтве быць асобай непрыкметнай...

У 1918–1922 гадах хлопчук вучыўся ў пачатковай школе ў роднай вёсцы Баславічы, затым — у Грозава. Яшчэ школьнікам Сцяпан пачаў дасылаць свае тэксты ў часопіс «Малады араты». Распавядаў пра аднавяскоўцаў, пра змену жыцця ў вёсцы, пра новыя палітычныя сілы, якія ўступалі ў дзеянне. У той час з’явіліся і першыя вершы Ліхадзіеўскага на старонках «Чырвонага сейбіта», «Беларускага піонэра», «Чырвонай змены». Назвы былі простыя, не мудрагелістыя: «Ільічу», «Весеннее», «Я ўспомніў»...

У 1926–1930 гады пачатковец-літаратар вучыўся ў Беларускай педагагічнай тэхнікуме. Потым — у Беларускай дзяржаўным універсітэце і Мінскім вышэйшым педагагічным інстытуце. Наркамас высока ацаніў намаганні слускага хлопца ў вучобе, камсамольскай рабоце — тады Сцяпан Ліхадзіеўскі пачаў атрымліваць персанальную стыпендыю. Малады чалавек дыхае разам з краінай: удзельнічае ў калектывізацыі ў роднай вёсцы, распавядае пра гэта ў сваіх вершах і публіцыстычных артыкулах. Таксама ўступае ў пісьменніцкае маладзёжнае аб’яднанне «Маладняк», уваходзіць у БелАПП, піша публіцыстычныя паэмы «Новыя шумы» і «Крываваы зоркі на снезе»...

У 1931 і 1932 гадах выходзяць першыя паэтычныя кнігі Сцяпана Ліхадзіеўскага: «Раскаты далёкага грому», «Крываваы зоркі на снезе», «Чырванеюць вішні», «Мы — маладая гвардыя». Рэцэнзіямі на іх адгукаюцца вядомыя пісьменнікі, журналісты, дзеячы беларускай нацыянальнай культуры. Сярод іх — Барыс Мікуліч, Эдуард Галубок, Сымон Куніцкі...

У той час малады літаратар ездзіў на Чарнаморскі флот, адкуль прывёз матэрыялы для наступнай кнігі нарысаў «Паўднёвая вахта». Але шматлікім планам маладога ўраджэнца Случчыны не наканавана было здзейсніцца: 10 жніўня 1933 года Сцяпана Ліхадзіеўскага высылаюць з Беларусі без усялякіх на тое падстаў. Пачыналіся першыя масавыя палітычныя рэпрэсіі...

Каля чатырох год Сцяпан Іванавіч працаваў ў школах Ташкента настаўнікам рускай мовы і літаратуры і па-ранейшаму працягваў пісаць вершы.

У 1937 годзе ён паступае на 3-і курс літаратурнага факультэта Ташкенцкага педінстытута. З таго часу наш зям-

Сцяпан Ліхадзіеўскі. 12 снежня 1944 г.

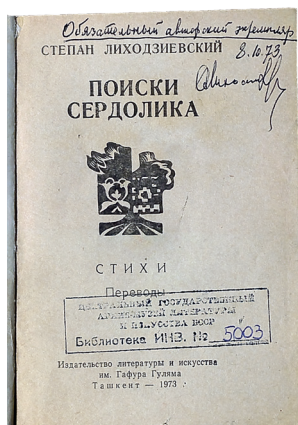
ляк звязвае сваё жыццё з Узбекістанам. Праўда, і адтуль яго спрабавалі вырваць па тых жа абвінавачваннях у контррэвалюцыйнай нацдэмаўскай дзейнасці.

Некаторы час пісьменнік жыў у Томску. А з 1939 года Сцяпан Іванавіч зноў у Ташкенце: паступае ў асіпірантуру тамтэйшага Педінстытута. У 1942 годзе Ліхадзіеўскі абараняе кандыдацкую дысертацыю па тэме «Проза Анатоля Франса». У час Вялікай Айчыннай вайны наш зямляк сустракаецца ў Ташкенце з народным песняром Беларусі Якубам Коласам. Чытаем у энцыклапедычным слоўніку «Янка Купала» (Мінск, 1986 г.): «Вялікая роля ў знаёмстве з творчасцю Купалы належыць Якубу Коласу, Сцяпану Ліхадзіеўскаму, дзейнасць якіх спрыяла развіццю беларуска-ўзбекскіх літаратурных сувязяў...» 27 чэрвеня 1943 года на ўрачыстым пасяджэнні АН БССР у Ташкенцкім педінстытуце малады навуковец выступіў з дакладам «Жыццё і творчасць Янкі Купалы». У 1948-м Ліхадзіеўскі быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў СССР, і з таго часу ён стаў больш размаўляць з Беларуссю, мінскімі калегамі, многія з якіх вярнуліся дадому з розных канцоў краіны з месцаў пад агульнай назвай ГУЛАГ.

У 1956 годзе пісьменніка рэабілітавалі. Прайшло дзесяць год, і наш зямляк абараніў доктарскую дысертацыю «Творчасць Анатоля Франса і праблема крытычнага рэалізму ў французкай літаратуры канца XIX — пачатку XX стагоддзя».

В а ўсе гады свайго жыцця ў Ташкенце Сцяпан Іванавіч быў уважлівым да двух нацыянальных літаратур — беларускай і ўзбекскай. У мінскіх газетах і часопісах друкаваліся вершы Ліхадзіеўскага. Ён шмат перакладаў творы ўзбекскіх паэтаў на беларускую мову: «Спявае Узбекістан» (Мінск, 1963 год), «Сонца ў арыках»... У Ташкенце публікуюцца пераклады ўзбекскіх паэтаў на рускую мову.

Сцяпан Іванавіч палюбіў творчасць пераемнікаў Алішэра Навая. Калегі па пісьменніцкім цэху ўключылі аўтарытэтнага літаратуразнаўцу і перакладчыка ў склад рэдкалегіі часопіса «Заря Востока». На старонках гэтага выдання былі надрукаваныя і многія артыкулы ўраджэнца Беларусі, прысвечаныя ўзбекскай літаратуры. Не забываў навуковец і пра родную яму беларускую літаратуру. У «Зарэ Востока» былі размешчаны яго артыкулы «Якуб Колас у Ташкенце», «Паэзія беларускіх партызан», «Узбекскія паэты на беларускай мове»...

На фотаздымку: Сцяпан Ліхадзіеўскі (справа), Насірула Ахундзі, Іззат Султанаў, Шухрат (Гулям Алімаў) ды іншыя на адкрыцці мемарыяльнай дошкі ў гонар Якуба Коласа. Ташкент, 25 красавіка 1960 г.

Доўгія гады наш зямляк быў дэканам філалагічнага факультэта, загадчыкам кафедры замежнай літаратуры Ташкенцкага педагагічнага інстытута. Там пабачыла свет кніга яго выбраных перакладаў з узбекскай паэзіі «Перламутравы вянок». А ў Мінску ў 1974 годзе — кніга вершаў і перакладаў на беларускую «Вянкi камунарам». Ёсць у ёй і пераклады французкай паэзіі на беларускую мову.

П амёр вучоны 13 лютага 1979 года. Пахаваны на Ташкенцкіх могілках Домбрабад. Сын Сцяпана Іванавіча, Анатоль Ліхадзіеўскі, пайшоў па слядах бацькі: таксама стаў доктарам філалагічных навук.

У Сцяпана Ліхадзіеўскага ёсць выдатны верш «Вуліца Якуба Коласа ў Ташкенце». Твор шмат разоў друкаваўся на беларускай мове ў Мінску. У гэтым вершы — любоў беларускага паэта і літаратуразнаўца, адрасаваная ўзбекскаму народу, узбекскім пісьменнікам.

Кірыл Ладуцька.

Фотаздымкі прадастаўлены Беларускім дзяржаўным архівам-музеям літаратуры і мастацтва.

Кожны па жыцці ідзе сваёй дарогай

НІКОЛІ ЎЖО НЕ ВЕРНЕШСЯ, АЛЕСЯ?

Гісторыя адносін паміж людзьмі, як гаворыцца, старая нібы свет. Уся сусветная культура, гуманітарныя навукі, філасофія і літаратура ў тым ліку з яе раманамі «адчужэння» і «салідарнасці» ў любой краіне скіраваныя на даследаванне чалавечых стасункаў. Таму што, як сказаў мудрэц, усе мы ў зносінах сілкуемся адзін ад аднаго.

стар. 43 на дэкламавала, займалася спартыўнай гімнастыкай. У Ганны ў альбоме я бачыла пацешнае фота, дзе яе 10-гадовая пляменніца ў чорным спартыўным купальніку, падняўшы тонкія ручкі ўверх, замерла перад скачком на бярвяне. І падпісаны быў здымак няроўным дзіцячым почыткам: Алеся на бярвяне...

Да навук яна не надта была схільная, маўляў, артысты гэта ні да чаго. Але мы спрабавалі дастукацца да яе, разважаючы пра агульны круггляд чалавека, яго духоўнае развіццё, раілі пачытаць тую ці іншую кнігу. Чытанне прозы й паэзіі давалася Алесі з цяжкасцю. «Якой жа ты будзеш артысткай, калі не любіш паэзію», — казала ёй Ганна. Калі Алеся перайшла ў дзясяты клас і ў чарговы раз прыехала да сяброўкі на адзін з летніх месяцаў, для яе адкрылася і паэзія Марыны Цвятаевай, і проза Міхаіла Булгакава. Абставіны склаліся так, што зрабіла гэта я. Зрэшты, правільней сказаць: гэта ж Алеся тады саспела, каб успрымаць узровень літаратуры са знакам якасці. Як абвяшчае старажытная індыйская мудрасць: гатовы вучань — прыходзіць настаўнік. Вось і я ў пэўным сэнсе была для Алесі такім настаўнікам. Тым летам у ад'ездзе быў мой муж, сяброўка таксама з'ехала ў камандзіроўку, нашы дзеці адпачывалі ў бабуль — таму дзяўчынка заставалася са мною. Мы, натуральна, вялі сардэчныя гутаркі, гаварылі й пра каханне. Таму і лірыка Марыны Цвятаевай была вельмі дарэчы. Алеся слухала і ўжо не пратэставала супраць чытання вершаў. Ну, а раман «Майстар і Маргарыта» Булгакава я вельмі люблю сама, таму проста неяк узяла кнігу з паліцы, адкрыла і пачала чытаць услых. Праявіла валюнтарызм, праігнараваўшы Канфуцыя: варта вучыць таго, хто шукае ведаў, выявіўшы сваё невуцтва. Чытаючы, краем вока назірала... Па меры разгортвання фавулы рамана вочы Алесі пачыналі блішчаць ярэй, і я ўбачыла ў іх суперажыванне. Чытанне захапіла нашу выхаванку. Кажу «нашу», бо прымала вялікі ўдзел у далучэнні Алесі да літаратуры, тэатра, як і да паўсядзённых жаночых абавязкаў. Уласна, мы з Ганнай нічога не рабілі. Усё складвалася

як бы само сабой. Алеся бачыла, як жывем мы, і, вядома, упітвала, як губка, усё, што ёй падабалася ў нашым асяродку. А жылі мы весела, дружна і з суседзямі па інтэрнаце. Бо тое была маладосць, калі лёгка сябравалася і на ўсё хапала часу. Ніхто з нас тады не задумваўся пра асабісты камфорт, і калі словы «стомленасць» ці «недахоп часу» гучалі побач, мы ўспрымалі іх як нешта чужароднае. І ў далёкай будучыні былі тыя сённяшнія дні, калі ўсё менш часу на сяброў і сваякоў. Калі ўсё больш востра адчуваеш, што ён ляціць, і ўсё больш цэнніш уласны камфорт і магчымасць займацца творчасцю.

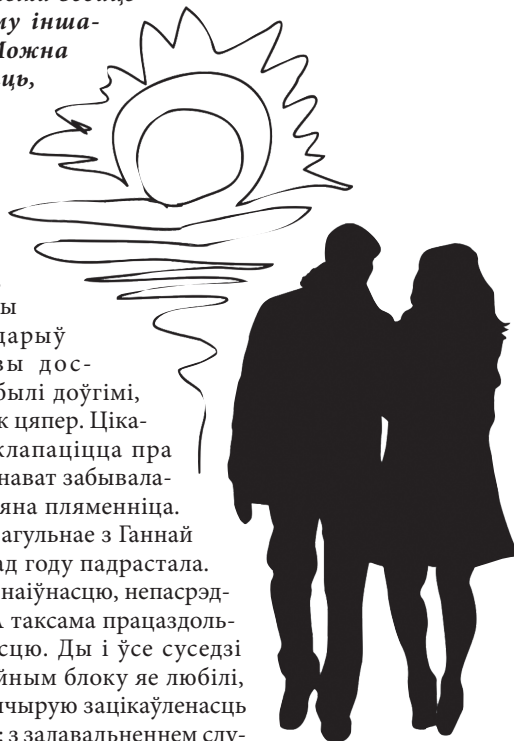
«Ніхто не можа ведаць па-сапраўднаму іншага чалавека. Можна толькі адгадаваць, калі любіш...»

**Рычард
Олдынган**

Так, часу і сіл у маладосці хапала на ўсё. І, мабыць, кожны дзень жыцця дарыў радасць і новы досвед. Таму і дні былі доўгімі, а не кароткімі, як цяпер. Цікава і мне было клапаціцца пра Алесю. Часам я нават забывалася пра тое, чыя яна пляменніца. Гэта было наша агульнае з Ганнай дзіця, якое год ад году падрасцала. Мы захапляліся наіўнасцю, непасрэднасцю Алесі... А таксама працаздольнасцю і ўпартасцю. Ды і ўсе суседзі па нашым сямейным блоку яе любілі, таму выяўлялі шчырую зацікаўленасць у лёсе дзяўчыны: з задавальненнем слухалі, як яна спявае, чытае вершы, ненадакучліва раілі, як апрануцца і прычасацца на першы экзаменацыйны тур. Усё было скіравана на агранку «алмаза» з правінцыі.

Я ніколі не забуду, як Алеся з'явілася пакараць сталіцу — паступаць у тэатральна-мастацкі інстытут. Мы з Ганнай падрыхтавалі для яе арыгінальную праграму — прозу, паэзію. Сябар-акцёр падабраў байку. Я вучыла нашу будучую зорку дэкламаваць, тлумачыла, што важна не толькі прыгожа прачытаць тэкст, але й адчуць яго душу, самой захапіцца, і тады, казала, табе паверыць журы. І вось дзень настаў. Ранкам суседзі сабраліся на кухні, каб пажадаць Алесі поспеху і, калі тая пайшла, згрудзіліся каля акна, каб з вышыні пятага паверха ўбачыць, як наша выхаванка, пастукаючы абцаскамі, ляцела ў інстытут — насустрач свайму лёсу. І Алеся паступіла! Меркаванне журы было адназначным: туры абітурыентка з Украіны прайшла бліскава! І ніхто з выкладчыкаў не заўважыў украінскага акцэнта ў яе вымаўленні. Аб тым па сакрэце мне сказала сяброўка педагога, які набіраў курс на акцёрскае аддзяленне.

Ганна радавалася бязмерна: яе дзяўчынка вырвецца з глухмані, яна ж усё для таго зрабіла! І гэта была наша агульная перамога. Святкавалі мы яе ў крымскім Кактэбелі, куды вялікай камандай паехалі адпачываць і дзе новаспечаная студэнтка была ўсеагульнай любіміцай. І нам здавалася, што добра ведаем Алесю, і наперадзе ў яе — шлях поспеху і радасці: яна ж была такая таленавітая і мэтанакіраваная. Але мы не адгадалі, бо не задумваліся над тым, што сталенне чалавека — гэта і камяні на дарозе жыцця, і расчараванні, і страты. А яшчэ — сукупнасць генаў і выхавання. Тады ж мы яшчэ былі дылетантамі ў пытаннях пазнання сябе, чым зацікавіліся значна пазней, калі сталі дарослымі нашыя сыны. Так, нам з Ганнай здавалася, што шчаслівы лёс

Алесі быў накіраваны на бліжэйшы час, калі не назаўсёды. Як жа мы памыляліся: бо нават хвіліну — і тую не ўтрымаеш, як гучыць у Рэмарка ў «Трыумфальнай арцы». Што ўжо тут казаць пра «назаўжды»? А юную Алесю і пагатоў было — не ўтрымаць...

«Жыві і памыляйся. У гэтым жыццё. Не думай, што ты не можаш быць дасканаласцю, — гэта немагчыма...»
Рычард Олдынган

Вельмі часта менавіта сапраўдная дружба, кажуць псіхолагі, дапамагае нам пасталець, зразумець, хто мы ёсць і куды нам рухацца далей. Але калі мы вырастаем, то ўсё больш забываем пра людзей, якія не толькі дапамагалі нам прымаць важныя жыццёвыя рашэнні, а й дзяліліся кавалкам хлеба. Зразумела, прычыны гэтай няпамятлівасці могуць быць самыя розныя. Так здарылася і з Алесяй.

Яна ўсё радзей з'яўлялася ў нас у інтэрнаце, калі й забягала, то на хвілінку да Ганны. Жыла ў студэнцкім інтэрнаце. У яе з'явіліся сябры, сяброўкі. Неяк заскочыла на даўжэй, мы яе пакармілі на кухні пад гукі «АВБА». На-

«Перш чым асуджаць кагосьці, вазьмі яго абутак і прайдзі яго шляхам, паспрабуй яго слёзы, адчуй яго боль. Наткніся на кожны камень, аб які ён спатыкнуўся. І толькі пасля гэтага кажы, што ты ведаеш — як правільна жыць...»

З размовы вучоных з Далай-ламай

гадаю: гэта культывы шведскі музычны квартэт, які быў у зеніце славы ў 1972–1982 гадах і названы па першых літарых імёнаў выканаўцаў. І вось тады ўпершыню й мяне Алеся непрыемна здзівіла, дапусціўшы бестактоўнасць у адносінах да суседзяў, ды й да нас, кінула: што вы тут гэтую састарэлую музыку слухаеце, мода на яе прайшла... Я раптам убачыла яе непрыгожай. Мы з Ганнай пераглянуліся, і нічога ёй не сказалі. Вядома ж, гэтую прыкрыую рэпліку апраўдалі тым, што Алеся такая маладая, ад правінцыяналізма яшчэ не пазбавілася, маўляў, жыццё навучыць яе ўстрымлівацца ад рэзкіх, не далікатных меркаванняў.

Жыццё і вучыла. Праз першае каханне, ды такое яркае, што на курсе ўсе зайздросцілі: як гэта яе, 18 гадовую дзяўчынку, абраў самы-самы, таленавіты студэнт-прыгажун, старэйшы ў групе. Гэта было першае каханне Алесі, якое дабавіла ёй жаночкасці. Нават знешне дзяўчына змянілася: стала больш мяккай. Куды й падзелася яе рэзкасць. Гэтая артыстычная пара часта бывала у нашым інтэрнаце, і суседзі, дзякуючы абаяльнасці таго, хто быў побач з Алесяй, забыліся пра яе крытыку «АВБА», ці то апраўдалі тую нетактоўнасць маладосцю, як і мы з Ганнай.

А потым усё неяк разам абвалілася... Скончыўшы першы курс, Алеся прыйшла да нас і паведаміла: яе сябар, якога не задавальняў узровень выкладання, кідае інстытут, а яе на другі курс не пераводзяць і раіць забраць дакументы. Мы з Ганнай былі аглушаныя, але так і не змаглі зразумець, чаму Алесю адлічылі. Бо ацэнка яе здольнасцяў на працягу першага курса была высокай, ведаем таксама, што на ўзроўні народных артыстаў ёй прадказвалі бліскучую кар'еру артысткі драмы. Дзіўна паводзіла сябе й сяброўка кіраўніка курсу, не кажучы нам пра сапраўдныя прычыны: чаму наша дзяўчынка не можа працягваць вучобу. І сама Алеся, як нам здавалася, чагосьці не дагаворвала. І тады мы прыдумалі легенду для знаёмых: сышла яна з акцёрскага аддзялення з-за свайго каханага. А з часам гэта стала не важна.

«Памылак не бывае. Падзеі, якія мы прыцягваем у нашае жыццё, якімі б непрыемнымі для нас яны ні былі, неабходныя для таго, каб мы навучыліся таму, чаму павінны навучыцца...»

Рычард Бах

Амаль цэлы год Алеся жыла ў Ганны. Аксана ж, яе маці, вырашылі не гаварыць аб адлічэнні дачкі, каб не хваляваць. Часам дзяўчына і ў мяне начавала: сыноч яе любіў, і Ганне трэба было даць магчымасць пабыць з мужам і сынам. Яшчэ Алеся падзарабляла ў дзіцячым садзе, куды хадзілі нашы з Ганнай хлопчыкі, яна іх і вазіла туды і назад. Вядома ж, дзяўчына перажывала. Мы як маглі яе падтрымлівалі: і маральна, і матэрыяльна. А потым Алесю ўзялі-такі ў адзін з мінскіх тэатраў, дзе яна з часам стала вядучай актрысай. Скончыла завочна інстытут па сумежнай спецыяльнасці, выйшла замуж, нарадзіла дачку. Але так склалася, што яе муж чамусьці не ўспрымаў цётку: ці то раўнаваў пляменніцу да Ганны, ці то не хацеў ні ад каго прымаць дапамогу, ці то Ганна яму проста не падабалася. Вядома ж, і такое бывае. Ганна толькі зрэдку ездзіла да Алесі ў госці на іх здымную кватэру, калі мужа там не было. Распавядала мне, якая пляменніца разумніца: чысцюля,

стар. **46**

стар. 45 гаспадыня. І апрануцца ўмее пры невялікіх
 фінансавых магчымасцях. Ды і ў тэатры ўсё
 добра складалася.

Гады ішлі. Мы з Ганнай бачыліся не часта, раз'ехаўшыся
 па сваіх кватэрах. І калі перасякаліся з Алессяй у гасцях ці то ў
 мяне, ці то ў Ганны, гаварылі без перапынку. І здавалася, наша
 сяброўства ніколі не скончыцца. Ох, ужо гэта ніколі... А потым
 я даведалася ад Ганны: Алесья развялася, а праз год выйшла за-
 муж за сябра мужа цёткі. Ганна і вяселле зладзіла ў сябе дома:
 бацькі мужа не надта былі захопленыя абранніцай сына, у якой
 была дачушка. У хуткім часе скончылася і акцёрская кар'ера
 Алесі. З тэатра сышоў кіраўнік, і яна вырашыла прысвяціць
 сябе сям'і. Так прайшло 12 гадоў. У Алесі нарадзіліся яшчэ
 дзве дачкі. Дарэчы, Ганне пляменніца даверыла ўсіх трох сваіх
 дзяўчынак выкупаць пасля вяртання дадому з радзілы: бо
 мама была далёка. І Ганна ганарылася, што гэты традыцый-
 ны славянскі абрад купання новароджаных выконвае яна,
 як старэйшая ў мінскім сямейным клане. Дочкі Алесіны
 раслі, а Ганна жартавала, што ў маладым узросце ста-
 ла, як сама сябе назвала, цёткай-бабуляй — бо ўсе тры
 прыгажуні былі яе ўнучатымі пляменніцамі. Яна іх
 таксама любіла, і калі даводзілася сустракацца,
 кожны раз імкнулася іх пацешыць. І ёй было пры-
 емна, што нават за такую дробязь, як шакаладка,
 дзяўчынкі былі ўдзячныя. А калі запрашала да
 сябе ў госці, то ўлаштоўвала свята з песнямі,
 вясёлымі жартамі й шчодрым застоллем.
 Адна з дачок Алесі аднойчы сказала: Ганна,
 ты — жанчына-свята. І я ведала ад сяброўкі,
 хоць і сама ў тых дні не раз сярод іх быва-
 ла, што пачуццё сваяцтва і сяброўства іх
 не пакідала. А ў апошнія гады большасць
 выхадных яны праводзілі разам: выбіраліся
 на пікнікі — то ў лес, то на лецішча сына Ган-
 ны... Часам і без дзяцей, бо тыя становіліся ўсё
 больш самастойнымі.

*«У нас заўсёды няправільны пункт адліку.
 Замест таго каб пачынаць з сябе, мы хочам
 выпраўляць іншых, а сябе пакідаем на потым.
 Пачні кожны з сябе — вось нам і будзе святло
 паўсюль! Святлы Іаан Залатавуст кажа: «Калі
 чалавек сам сабе не нашкодзіць, ніхто не зможа
 яму нашкодзіць!»*

Сербскі старац Фадзей Вітаўніцкі

Аналізуючы сітуацыю, якая склалася паміж Ганнай, Але-
 ссяй і яе дарослымі дочкамі, я наткнулася на роздумы псі-
 хааналітыкаў: ці будуць людзі сябраваць і мець зносіны, калі
 пасталеюць — тое залежыць ад іх адданасці адзін аднаму і часу,
 які яны гатовыя ахвяраваць на зносіны. Магу сказаць, з Ганнай
 у нас так і атрымалася. Па гэты час, хоць і не часта, мы су-
 стракаемся і з задавальненнем маем цёплыя зносіны, гаворым
 па душах. А вось у Алесі з цёткай дружба разладзілася. Ганна
 страшэнна перажывала гэты разрыў, і нават «сарвала» сэрца:
 ляжала ў бальніцы. Бо як дачка была для яе Алесі, прызналася.
 Ганна і з псіхолагам кансультавалася, да якога пайшла з пытан-
 нем: ці трэба наогул было браць на сябе адказнасць, выцяг-
 ваць з правінцыі пляменніцу? Гэта быў ваш выбар, адказала
 тая і, выкарыстоўваючы псіхалагічныя тэсты, патлумачыла,

што ў Алесі пачаўся перыяд, калі ёй трэба ўсе аўтарытэты ад-
 кінуць, у тым ліку і любімую цётку, каб павысіць сваю самаа-
 цэнку, іншымі словамі, стаць дарослай. Парадокс, але й Ганна,
 якая вучыла пляменніцу не залежаць ні ад чых меркаванняў:
 калег, дачок ды яе асабістых, аказалася вінаватай. Так бы мо-
 віць, хоць і з добрых намераў, навязвала Алесі свае парады і
 жаданні, а яшчэ «лезла» ў яе сям'ю, цікавячыся, як там справы.
 Магу Ганну зразумець: ад такога абвінавачвання цяжка было
 не «сарваць» сэрца. Тым больш, калі сам ведаеш, куды добрыя
 намеры могуць завесці.

І цяпер, калі мы з сяброўкай сустрэліся, яна прызналася
 мне, што за паўтары гады іх растання з пляменніцай Ганна
 ўсвядоміла, у чым памылялася ў дачыненні да сваёй дзяўчынкі.
 І расказала без утойвання, што ж адбылося. Аказалася, у ад-
 ным з эмацыйных станаў, выкліканых
 асабістай стомленас-

цю, назапашанымі прабле-
 мамі на працы, якія аслабляюць чалавека,
 яна дазволіла сабе ў дыялогу з мужам крытычна выказацца
 пра Алесю, бо тая адцягвала сваё рашэнне аб сумесным адпа-
 чынку з цёткай. Маўляў, неразумная, зноў пачаліся ваганні...
 Аказваецца, быў яшчэ момант у іх жыцці, калі пляменніца
 вадзіла цётку за нос, абцягаючы сумесны адпачынак. А муж-
 чыны, як вядома, не надта любяць прымаць удзел у абмерка-
 ванні «жаночых» пытанняў, нахштальт тых, што трэба купляць
 авіябілеты, і хто з кім будзе жыць... Ды яшчэ пасля напру-
 жанага працоўнага дня. Муж Ганны ўскіпеў, дасталася ўсім: і
 ёй, і Алесі з мужам, і яе старэйшай дачцэ. Успомніліся іншыя
 трэнні паміж сем'ямі, якія лёгка знікалі: бо чаго не бывае між
 сваякамі, калі яны любяць адзін аднаго. Сяброўка, як магла,
 супакойвала мужа, шкадавала, што завяла тую гутарку, адчу-
 ваючы, што не павінна была настойваць на сумесным адпа-

чынку з Алесяй. Больш таго, вымавіла: так, мы з табой на іншай хвалі... І муж, і жонка не чулі, што на працягу размовы на павышаных тонах нехта стаяў у прэдным пакоі, а потым знік. То была Алеся, якая тую размову потайкам падслухала.

«Перш чым асуджаць кагосьці, вазьмі яго абутак і прайдзі яго шляхам, паспрабуй яго слёзы, адчуй яго боль. Наткніся на кожны камень, аб які ён спатыкнуўся. І толькі пасля гэтага кажы, што ты ведаеш — як правільна жыць...»

З размовы вучоных з Далай-Ламай

Псіхолагі маюць рацыю, калі гавораць: людзям важна адчуваць, што іх укладванне ў сяброўства раўназначнае — што яны атрымліваюць столькі ж, колькі аддаюць. Адданаць і ўменне

аддаваць — яшчэ адна ўмова сяброўства на ўсё жыццё. Ганна гэта рабіць умела у дачыненні да сям'і Алесі. Але яе памылка, па-мойму, была ў тым, што чакала ад пляменніцы таго ж, успрымаючы яе як саму сябе. А дзяўчына ў сілу розных прычын не магла весці дыялог, як гаворыцца, на той жа частаце хвалі, даць Ганне, чаго ёй хацелася: адкрытасці, шчырасці, душэўнасці, жадання ўдасканалваць сябе, прызнаваць свае памылкі, аналізаваць іх разам... У гэтым сэнсе Ганна — прыклад і для мяне. Калі ў чым памыліцца, то лёгка прызнае сваю недасканаласць. Аднак Алеся — іншая, яе ўнутраны свет — закрыты. Яна не церпіць крытыкі ў свой адрас і, як правіла, не прызнае сваіх пралікаў нават у зносінах з блізкімі. Такія людзі не ўмеюць (не хочуць?) прасіць прабачэнне. Чаму? Падказку ў развагах над гэтым знайшла ў Далай-ламы, чым і падзялілася з Ганнай. У яго ёсць меркаванне: калі на пачатку

жыцця чалавек падвяргаўся небяспецы, то і ў далейшым ён будзе пастаянна глядзець на свет як на крыніцу небяспекі.

А сутнасць у тым, што Алеся нарадзілася ў няшчаснай сям'і: яе бацька, брат Ганны, піў і жорстка абыходзіўся з маці. Вось адкуль, як кажуць, ногі растуць. Дзіцячымі псіхалагічнымі траўмамі, пэўна, можна растлумачыць і душэўную закрытасць Алесі, і яе нястрымнае жаданне стварыць свой свет камфорту і бяспекі. Як і жаданне чуць адабрэнне ў свой адрас і ад цёткі, і ад дачок. І ніякай крытыкі! Любое напружанне з боку, у тым ліку тое, што ішло ад вас з мужам, казала я Ганне, пляменніца, сталечуцы, успрымала як навязванне стылю жыцця, у якім была для яе небяспека. Спачатку маўчала, цяпела. А вы, навязліва раячы працаваць над сабой, заходзілі на яе асабістую тэрыторыю без дазволу, абмяжоўвалі яе волю. Вы ўспрымалі яе як сябе. А яна, паўтаруся, іншая. Тое, што для вас, паміж вамі, непрыёмальна, у сям'і Алесі — норма. Але ж гэта, мяркую, зусім не значыць, што працэс усведамлення сябе ў такіх людзей не ідзе. А тут раптам яна чуе — «неразумная», на «іншай хвалі»... Ды яшчэ ад каго? Ад той, што карысталася ў яе вялікім аўтарытэтам. А мужа Ганны Алеся наогул лічыла ідэалам. Як там кажуць, куміры былі зрынуты...

У такіх выпадках псіхолагі раюць: любіш — прымай чалавека такім, які ён ёсць, не спрабуй яго змяніць. І апраўдвай яго недасканаласць, і даруй: бо і сам ты — недасканалы. Памятаеш, казала я Ганне, у Олдынганта ёсць радкі: «Ніколі не спрабуй зрабіць іншых тым, чым у цябе не атрымалася...». А не задавальняе нешта ў чалавеку — сыходзь. І Ганна, і яе муж, наадварот, спрабавалі пры сустрэчах раскрыць вочы пляменніцы на саму сябе, каб тая разумела, чаму ў яе ўзнікаюць цяжкасці з мужам, з дачкамі. Больш таго: маглі падтрымаць не яе, а яго ў той момант, калі менавіта мужчыну трэба было ўсвядоміць меру сваёй адказнасці ў сямейнай дыскусіі. Я разумею, што ў жаданні ашчаслівіць Алесю Ганна і яе муж памыляліся. Лепшае, што яны маглі зрабіць — выслухаць тых, калі ім тое было патрэбна. А рэзкая размова, якую падслухала Алеся, прывяла да заканамернага выніку: сем'я рассталася. Пляменніца пазней сказала: «Я ўсё чула». І не даравала Ганне, хоць і гаварыла пры сустрэчы праз паўгода, што на цётку не крыўдзіцца. Больш за тое, асудзілі Ганну і дачкі Алесі, бо яны, як аказалася, вельмі раўнавалі маці да зносінаў з цёткай...

Пасля аповеду Ганны ў мяне склалася ўражанне: усе члены сям'і Алесі, якіх цётка не аднойчы апраўдвала, падтрымлівала, выслухоўвала, калі яны скардзіліся адно на аднаго, і раіла прымірыцца, усклалі віну за трэнні ў іх жыцці, сямейныя канфлікты — на яе. Але, разважалі мы з вышыні сваіх гадоў, не варта на іх за гэта крыўдзіцца, бо крыўда — рэч небяспечная: можа разбурыць чалавека знутры, калі ён нават пра тое не падазрае. Сваякі ж у той момант жыцця і сапраўды плылі ў іншых яго хвалях. Гэта ні добра, ні дрэнна. Проста ім зручней было ў шторм на іншым караблі. Пажадаем ім спадарожнага ветру. А то й штылю. У іх жа цяпер ўсё добра? Магчыма, калі-небудзь мы і прышвартуемся ў адной ціхай гавані. І адноўленымі сустрэнемся — для радасці.

Валянціна **Ждановіч**.

Графічнае афармленне **Артура Гурыва**.

З ПРУДКА Ў КОСМАС, альбо Паяднаныя з Сусветам

Эсэ з нагоды прэм'еры спектакля «Радзіва "Прудок"»
у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

Калі напрыканцы мінула-га тэатральнага сезона была прэм'ера гэтага спектакля, патрапіць у тэатр нам не ўдалося: не было квіткаў. Пра іх запыталі яшчэ ад мятро: такога шуму нарабіў Андрусь Горват, былы дворнік Купалаўскага тэатра, са сваім дзённікам. Ён працягваў пісаць яго, з'ехаўшы ў вёску Прудок, што на Палессі, на радзіму продкаў. Гэта, пісаў, Калінкавіцкі раён, 300 км на поўдзень ад Мінска. У

Прудку жыве цяпер каля 150 чалавек. Найбліжэйшы ад вёскі горад — Хойнікі. Там жа побач вядомыя па рамане Івана Мележа «Людзі на балоце» вёскі Юравічы, Аўцюкі ды Каранёўка. Да таго ж, кажуць, адна з родзічак Андруса ў свой час і паслужыла правобразам для Ганны, адной з галоўных герояў знакамітага мележаўскага твора. Дык вось, пісаў Андрусь у Прудку, пісаў — а потым выдаў кнігу пад назвай «Мемуары дворніка».

Усё, пра што ў кнізе гаварыцца, не выдумка нейкая, а рэальнасць. Андрусь

і сапраўды працаваў у тэатры імя Янкі Купалы. Услед за Горватам і вядучы акцёр тэатра Раман Падаляка, які ўжо і раней не без поспеху спрабаваў сябе ў рэжысуры, прыклаў руку да творчасці калегі па тэатры. Відаць, паклаліся на душу Раману развагі Горвата, ды так, што разам з акцёрам-купалаўцам Міхасём Зуем і Віталем Кулеўскім напісалі яны інсцэніроўку паводле кнігі. А потым Падаляка і спектакль паставіў на Камернай сцэне Купалаўскага тэатра.

Касцюмы і сцэнаграфію прыдумвала маладая, але ўжо дастаткова вядо-

Андрусь Горват і акцёр Міхась Зуй пасля прэм'еры

У космасе Горвата — лёгка!

мая ў мінскім тэатральным асяроддзі мастачка Кацярына Шымановіч.

І толькі цяпер, паглядзеўшы спектакль, а гэта ўсё яшчэ па няпісаным тэатральным законе прэм'ера, чытаю кнігу Горвата. І смяюся, і не стрымліваю слёзы, раздумваючы над пастаноўкай. І згадваю зноў сваю малую радзіму, самы што ні ёсць родны космас, дзе нарадзілася і жыла да 17 гадоў. І другія маленькія радзімы — месцы, дзе нарадзіліся мае сябры, знаёмыя, ды іншых людзей: на іх жа ў аб'яўлены ў Беларусі Год малой радзімы скіраваная ўвага грамадства. І пра малую радзіму Андрэя Горвата думаю, і пра тое, што спектакль «Радзіва «Прудок»» менавіта ў гэты год — да месца. І разумею (у які раз!): усе мы, пра тое пісаў Максім Багдановіч, разам ляцім да зор. Пра гэта і ў спектаклі ёсць, хоць словы там гучаць не паэтава, а Горватава.

«Радзіва «Прудок»» — гэта сапраўдны тэатр, па-еўрапейску стыльны і па форме, і па змесце. Не здзіўляюся, прачытаўшы дзённік Андрэя, чаму Раман Падалька захапіўся гэтай прозай. І спачатку зрабіў кінафільм «Ягор», а потым узяўся за пастаноўку ў тэатры.

У творы вясковага рамантыка Горвата многа душы, святла, радасці і адначасова тугі. Гумару таксама хапае. У запісах — жыццё, не надуманае, а як вынік пражытага. У кнізе, як гаворыць сам Горват, і пра сур'ёзнае ёсць развагі. Пра адзіноту і смерць. І пра каханне, без якога жыццё можа скласціся трагічна. Пра блуканні па свеце і дарогу дадому. Дарогу да сябе самога. Пра свой космас, у якім немагчыма ізаля-

вацца ад свету, бо ўсе космасы паяднаныя адным-адзіным сувоём Жыцця. І людзі паўсюль аднолькавыя, калі глядзець на іх, не ацэньваючы па знешніх праявах — ува што апранутыя, ці прэстыжная ў іх праца, ці прыгожа гавораць, ды аб чым, ды іншае — а прама ў душу... І тады пачынаеш разумець, што тыя, хто наўскідку падаваліся ці то

беларус з родавымі каранямі ў Прудку, літаратар-пачатковец, які да таго ж разважае аб праблемах самаідэнтыфікацыі беларусаў. Бог мой, колькі ж можна жадаць самаідэнтыфікавацца, думала я, апярэджваючы ў думках наступны падзеі ў спектаклі.

Хуткатыя недарэчныя маерэфлексіі былі выциснутыя каштоўнымі адкрыц-

У творы Горвата многа душы, святла, радасці і адначасова тугі. І гумара хапае. У ім — жыццё, не надуманае, а як вынік пражытага. У кнізе і ў спектакле — пра сур'ёзнае. Пра адзіноту і смерць. Пра блуканні і дарогу дадому. Дарогу да сябе самога. Пра свой космас, у якім немагчыма ізалявацца ад свету, бо ўсе космасы паяднаныя адным адзіным сувоём жыцця.

грубымі, ці то непрыгожымі, на самой справе мілыя і душэўныя людзі. Як там у Экзюперы: самае галоўнае вачыма не пабачыш — відушчае толькі сэрца. Я дадала б яшчэ: калі глядзець вачыма любові, то ўбачыш многае.

Але, калі па шчырасці, на пачатку спектакля ў мяне так не атрымалася. Аж карцела папракнуць стваральнікаў у, так бы мовіць, местачковасці: расказваюць пра нейкі Прудок, Богам забытую палескую глыбінку. Пра нейкага дзіўнага хлопца, які мучыцца пошукамі сябе ў гэтым свеце, спрабуючы знайсці сваё ў ім месца. Наш сучаснік — не праграміст, не юрыст, не бізнесмен, урэшце, і не вядомы купалаўскі артыст, а — дворнік. Так,

цямі. Стоп! — злавіла я сэнс у някідкіх развагах галоўнага героя — яго іграе Міхась Зуй — пра самаідэнтыфікацыю. І ўзрадавалася: дык гэта ж у спектаклі якраз пра тое: трэба ўжо спыніцца на гэтым шляху самаідэнтыфікацыі, час ужо (бо далёка не з «Людзей на балоце» пачынаецца беларуская гісторыя) сябе паважаць! Рэспект і Горвату, і рэжысёру-пастаноўшчыку за такі пасыл нам усім. У той момант Андрэў — Міхась Зуй ляжыць на падлозе дзедавай хаты, глядзіць на зоры, і здаецца яму, а таксама й нам, што гэта ўжо не хата, не родавае падвор'е, а наша Зямля-маці ў вялікай Галактыцы. А ён, герой, па-над часам, быццам плыве ў прасторы космасы. І

стар. 50

Святлана Анікей па-майстэрску пераўвасабляецца ў розных асобаў

я лаўлю сябе на думцы: колькі ж нас, такіх людзей-кропляў у акіяне Жыцця. Гэты вялікі свет напоўнены якраз такімі людзьмі з не гучнымі прозвішчамі, якія не на слыху. Яны сціпла жывуць і шчыра, ці як там у каго атрымліваецца, робяць свае справы. І лёгка тым, хто цэніць у жыцці тое, што мае. Можа, якраз гэта і трэба было зразумець Андрэю Горвату? Дык тое і адбылося ў Прудку, калі ён застаўся сам-насам з катом Ромаў ды радыё. Яно, дарэчы, гаворыць з ім то голасам маці, то дзеда, то нейкай іншапланетнай істоты. Радзіва, як кажуць на мове-трасянцы палешукі, у спектаклі яшчэ і сімвал адзіночаты героя, і яго, казалі б псіхааналітыкі, альтэр-эга. І заныванні ў-ўспамінаў у мінулае, а таксама «космасу думак» наогул, што плаваюць у чалавечай галаве. Радзіва — люстэрка ўнутранага свету Андрэя і дыялогу з самім сабой.

На працягу дзеяння побытавыя выскосныя сцэны арганічна ўпісваюцца ў касмічныя, напаўняюцца сэнсамі, набываюць маштабнае гучанне. І тады робіш выснову: час — гэта паняцце ўмоўнае, бо ўсё ў свеце існуе адначасова: і сёняшняе, і мінулае, і будучыня. Такому ўспрымання сцэнічнай дзеі дапамагае і музыка, і святло, і відэакантэнт. З задавальненнем назаву прозвішчы тых, хто стварае віртуальную прастору прудкоўскага космасу, беларускага нацыянальнага космасу ды космасу наогул. Музыку, пранізліваю і шчымлівую, пісалі і падбіралі Дзмітры Есянэвіч, Міхась Зуй, Віталь

Кулеўскі. А Юры Бачкароў ладзіў музычнае афармленне. Мастак-аніматоў відэакантэнт Глеб Куфцэрын наогул здзівіў. Ілюзія прысутнасці нас, глядачоў, побач з героямі, жыцця з імі, як кажуць, на адной пачуццёвай хвалі была надзвычай моцнаю дзякуючы новым тэхналогіям. Гукарэжысёр Сяргей Завадскі, мастак па святле Мікалай Суркоў таксама прафесійна выконваюць тое, што ім належала рабіць — ніводнага збою не заўважыла я ў тэмпарытме дзеяння. Усе гэтыя складнікі наогул твораць чуд, надаючы сэнсу не толькі касмічнаму пылу, зоркам, якія — з усіх бакоў, з кожнай шчылінкі ў прудкоўскім космасе, і адсвечваюць у калодзежы. Сэнс набываюць... нават мухі. У адной з іх, прудкоўскай, да таго ж ёсць імя: Наташа!

Дзіўна, але тыднем пазней пасля прагляду спектакля ехалі мы з мужам у горад з вёскі Яцкаўшчыны, што пад Клецкам, непадалёк ад Нясвіжа, з маёй беларускай малой радзімы, і ў салон машыны ўбілася муха. І ўпершыню ў дарослым сваім жыцці не захацелася мне яе выганяць, барані Бога — забіць. Так яцкаўская муха з намі ў Мінск і з'явілася. Знайшла, можа, цёплую шчылінку, каб перазімаваць у сталіцы... Жарты жартамі, але такая пільная горватаўская ўвага да ўсяго жывога падштурхоўвае й мяне тое-сёе прыгавдаць.

Быццам бачу божых «каровак», якія выпаўзаюць на сакавіцкае сонца, а мы, дзеці, па-сяброўску грэемся разам з імі, седзячы ля плоту. Вось жа вынырнулі з памяці, а з імі дзіцячая

прыказка: «Божая кароўка, паляці на небка...» І яшчэ карцінка бліснула ў свядомасці ў той момант, калі Андрэў трымаў на каленях узятая з высковага калодзежа празрыстае кола — на ім, як на кінаэкране, плылі яго ўспаміны: твар дзеда, якога ён ніколі не бачыў, але ж на якога, кажуць родныя, падобны... Для мяне ж нібы адкрыўся партал у маё мінулае: свядомасць паляцела ў дзяцінства, у горад Ваўчанск, што на Харкаўшчыне, дзе нарадзілася. Вось я, малеча, сяджу на таткавых каленях за машынкай Zinger, і тата паказвае мне, як яна «штабнуе». Чарадзейна бягуць радкі-сцяжкі: яны то доўгія, то робяцца кароткімі, калі татка падкруціць маленечкую гайку... А потым ён дае мне патрымаць маленькую, гладзенькую такую шпульку, і вось на яе намотваецца нітка з катушкі. Мне ўтульна, цёпла і весела. Татка мой пахне машынным алеем, і яшчэ муштуком ад барытона, духавога інструмента, які стаіць тут жа ў куце, і яшчэ нечым знаёмым. За вокнамі — завіруха, паміж шыбамі — белая вата, пра якую, дарэчы, і ў спектаклі ёсць згадка... Я таткам гаварю: ён быў на вайне музыкантам і санітарам. Але гэтае салодкае «пачуццё гонару» не перашкаджае мне крыху «шкодзіць»: бегчы да «Зінгера» тады, калі таткі няма ў хаце, спрабаваць самай шыць. Іголка не слухаецца, нічога не атрымліваецца, і тады я лезу пад машыну — і кручу кола. Гэта лёгка і зусім не весела: бо машынка не строчыць. Я не могу зразумець: чаму, калі тата шые, кола круціцца інакш. Калі падрасла, то зразумела: прывадны рамень здымаўся з яго, каб я, дзіця неразумнае, не пашкодзіла пальчыкі, бо яны ж так і лезлі пад швейную іголку.

Часам, успомнілася таксама, засынала я пад мернае стукацenne машыны: тата-франтавік, ветэран Вялікай Айчыннай, шыў прыгожыя, стыльныя кепкі. Я тады не ведала, як хутка бягуць гады жыцця бацькоў, і мае таксама. Нібы з-пад машыны шытво...

Цудоўны момант у спектаклі, калі белыя палотны «снегу» з птушынымі слядкамі вакол сцэны скручваюць героі-дворнікі ў два невялічкія сувоіскруткі. Гэта ж — і пра нашыя гады, са слядамі розных падзей, якія ляцяць, ляцяць...

Асабістыя ўспаміны між тым не перашкаджалі мне бачыць, што адбываецца на сцэне, яны існавалі быццам

Сцэна са спектакля. Святлана Анікей, Міхась Зуй, Дзмітрый Есянэвіч.

у паралельным свеце, выцягваліся з мінулага, абуджаючы ў душы пачуццё вялікай ўдзячнасці. За ўсё, што мела ў дзяцінстве. За смачную смолку з вішань і сліў у нашым садзе, ад якой зліпаліся пальцы і вусны, за смак зялёнага аграсту і райскіх яблыкаў, за церпкі ўвосень тэрэн, за гарчынку ад першых вішнёвых пупіхаў — іх жа таксама трэба было дзяўчынцы паспрабаваць на смак. І за блакітныя вочкі барвінка, што рос у садзе: туды я кожную весну бегла, каб павітацца з кветкамі. За маму і татку, за родную хату ў абдымках дзікага вінаграду на вуліцы Падгорнай. А яшчэ над ёй часам пасля навальніцы дугой паўставала вясёлка, і мне здавалася, калі падскочу, то абавязкова зачэплюся за яе — і адтуль убачу Бога з анёламі. Тую вясёлку я не прыгадвала мо гадоў дваццаць, як і амаль поўнае сонечнае зацямненне. Ад яго не было страшна, хоць дарослыя і пужалі, маўляў, вочы сапсую, калі буду глядзець у неба... Усплыло, як развіталася з домам, калі забіралі маму ў Мінск. Дом той тата з мамай збудавалі, разбурыўшы старую хату-мазанку пад саломай, ды годна ў ім пражылі адпущаныя лёсам сумесныя гады. Ніколі не забуду, як сядзела на канапе, дзе любіў сядзець тата, слухала цішыню і дыханне дома, як развіталася з малой радзімай наогул. Памятаю, потым унутры як абарвалася нешта...

Дзякуй Андрэю Горвату з Раман Падаякам ды ўсёй творчай камандзе за мае такія ўспаміны. Бо для мяне спектакль — і пра мой бацькоўскі дом, і пра сілу памяці, што робіць нас моцнымі, напаўняючы жыццё каштоўнасцямі, якім няма цаны.

Танальнасць спектакля «Радзіва «Прудок»» — элегічная, рытм «вясковы», быццам запаволены, але дзіўным чынам трымае ў напружанні: а што ж далей, да чаго і куды прывядуць нас рэжысёр, акцёры? А яны таленавіта паказваюць: дзе б ты ні быў, шлях у свет уласнай душы знайсці — лёгка, калі не блукаць у лабірынце пустых надзей, ілюзій.

Іграюць усіх герояў чудаўных майстры-купалаўцы Святлана Анікей і Дзмітрый Есяневіч. Дзякуючы псіхалагічнаму майстэрству, якім валодаюць бездакорна, яны лёгка пераўвасабляюцца ў розных асобаў. Нават

БЕЛТА

Інтэрв'ю перад прэм'ерай. Злева направа: сцэнаграф Кацярына Шымановіч, рэжысёр Раман Падаяка, аўтар «Дзённіка» Андрэў Горват.

у жукоў, што жывуць ў падвале, і ў муху з высокім інтэлектам, як Анікей. А Есяневіч грае яшчэ і жука, і мышку Верачку, і сабаку. Розных вяскоўцаў у іх выкананні яшчэ адрозніваюць і

камі, якія звяняць, калі яе дояць. Хто з вясковых — ведае: струменьчыкі малака сапраўды дынькаюць-звяняць па дне пустога бляшанага вядра, калі доіш казу ці карову. А колькі рэактыўнага «касмізму»-камізму ствараюць простыя балончыкі, якімі папырскваюць, гарэзлячы ў Сусвеце, «касмiчныя сілы»

Інь ды Ян — тыя ж Анікей з Есяневічам. Усё гэта, мяркую, арыгінальныя прыдумкі Кацярыны Шымановіч ды яе сяброў-аднадумцаў па спектаклі.

Яшчэ трохі пра гэтую мастачку з тонкім густам і здольнасцю чароўным чынам трансфармаваць самыя звычайныя рэчы ў глыбокія сімвалы — як, напрыклад, падушкі пераўтвараюцца ў дзеі ў надмагільныя помнікі. Яе сцэнаграфія і касцюмы, якія вытрыманы ў касмічным стылі, прыўздымаюць над побытам усіх персанажаў і сам аповед. За кошт гэтага ўзмацняецца думка, што ў кожным, хто жыве на зямлі, ёсць свая прыгажосць. І прудкоўцы — таксама ж носьбіты свайго космасу, як і купалаўцы, як і ўсе мы. Сярод іх ёсць і месца нават міліцыянт з метро — пра тое толькі ў «Дзённіку» Андрэя Горвата — які не ведае, хто такія купалаўцы. Але ж тое зусім не значыць: калі ты чаго не ведаеш, то гэта кепска. Бо ўсе мы, паўтаруся, толькі кроплі ў акіяне Жыцця. Ці адчуваць нам сябе кропляй шчаслівай, ці няшчаснай і «не самаідэнтыфікаванай» — гэта ўжо як каму хочацца. І, як вядома ж, як можацца.

Валянціна **Ждановіч**

дэталі касцюмаў: ці то вязаныя шкарпэткі, ці швэдар альбо шапка... Мілага ката Рому, якому, аднак, не ўдаецца «дажыць» да канца дзеі, бо ён трапляе пад машыну, іграе разам з галоўным героем... падушка, дакладней — выява ката, вышыванка на ёй графічнымі лініямі. Таксама з крэатывам атрымаўся на коўдры каза Цёця — са званоч-

АДМЕТНЫЯ СКЛАДНІКІ АДНАГО СТЫЛЮ

Але ж маюць рацыю тыя крытыкі, хто сцвярджае: як бы ні жадаў сучасны мастак адгарадзіцца ад якіх-небудзь аналогій, яму не пазбегнуць рознага роду параўнанняў. І хоць параўнанні амаль заўсёды гавораць больш чым трэба, выпускаючы з-пад увагі аўтарскае і індывідуальнае, за Георгіем Скрыпнічэнкам замацавалася цвёрдае — «беларускі Сальвадор Далі».

Прыгадваюцца лістапад і снежань 2016 года. Поўных два месяцы ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі прайшлі пад знакам выставачнага праекта памяці Георгія Скрыпнічэнкі (са-

мога мастака не стала тры гады таму). Грандыёзная падзея па мерках увагі да персону аднаго, няхай і вельмі таленавітага майстра. У экспазіцыі тады было прадстаўлена больш за пяцьдзясят жывапісных і графічных твораў з калекцыі сям'і мастака, якія адносяцца да розных перыядаў яго творчасці: ад ранняга, часу пошукаў, — да стала-

га, калі развіваліся тыя пошукі ў сучасным ключы.

— Іншасказанне і метафара, імправізацыя і неўтаймаваная фантазія з'яўляліся для мастака арганічнай формай існавання ў мастацтве, — гаворыць Кацярына Ізафатава, загадчыца аддзела сучаснага беларускага мастацтва Нацыянальнага мастацкага музея.

Так, у мастацкім свеце Георгія Скрыпнічэнкі ёсць месца казачным і ўяўным нерэальным краявідам, варыяцыям на тэмы класічнага мастацтва, біблейскім і міфалагічным персонажам, вядомым гістарычным асобам і выявам сучаснікаў, калейдаскопу чалавечых станаў, пакут і суцяшэнняў, трывог і надзей. Усё, да чаго звяртаўся мастак, пад яго пэндзлем ператваралася ў алегарычную карціну часу і Сусвету.

Дзіўна іншае. Як у інфармацыйным вакууме савецкага грамадства, ва ўмовах даволі негатыўнага стаўлення да традыцый мадэрнісцкага мастацтва маглі нарадзіцца вобразы, што балансуюць на мяжы рэальнасці ды ірэальнасці, якія злучаюць фантастычнае і натуралістычнае, цялеснае і рэчыўнае.

Але ж спачатку ў яго былі і пейзажы, і эцюды, і партрэты. Між тым, яшчэ падчас вучобы ў Мінскім мастацкім вучылішчы ў 60-я гады адбыўся паступовы адыход ад апісальных адносінаў знешніх рэалій да рэалій унутранага свету. Ужо тады ў Георгія Скрыпнічэнкі як бы адкрыліся магчымасці для больш багатай інтэлектуальнай гульні без правілаў, палёту імправізацый, якія ў далейшым эфектна і непрадказальна злучыліся ў графічных і жывапісных творах.

Паступова абазначылася тая вобразная сістэма, дзе найбольшую ўвагу прыцягваюць разважанні мастака пра

Па шляху жыцця. 1992 год.

сюжэты, запазычаныя са Старога Запавету, антычнай міфалогіі, сусветнай гісторыі, афарбаваныя суб'ектыўнай аўтарскай пазыткай.

— Такія работы Георгія Скрыпнічэнкі, як «Святы Себасц'ян», «Выкраданне Еўропы», «Адам і Ева», «Дон Кіхот XX стагоддзя», успрымаюцца не столькі ў кантэксце агульнапрынятых трактовак, колькі інтэрпрэтаванымі аўтарам у адпаведнасці з сучасным светаразуменнем, у адпаведнасці з воль-

насцямі аўтарскай міфатворчасці, — гаворыць Кацярына Ізафатава. — Ён па-свойму, згодна з уласнымі прынцыпамі і перакананнямі, па-філасофску трактуе адвечныя ісціны, знаходзіць арыгінальную сістэму іх выяўленнячага ўвасаблення, злучаючы мінулае і сучаснае, даследуючы абарачальнасць вобразаў і формаў.

Да ўпадабаных матываў варта аднесці жаночыя вобразы, нярэдка з партрэтнымі рысамі, у прасторы сюррэалістычнага інтэр'еру — «Ахвяра» (1996), «Вячэрняя рапсодыя», «Аднойчы ў Ратамцы» (1979). Для іх характэрна адценне фантазмагорыі, ператварэння рэальнасці ў гістарычна-рамантычным ключы. Гэта своеасаблівыя карціны-прыпавесці, карціны-іншасказанні.

І на той выставе двухгадовай даўніны яркая і арыгінальная мастацкая мова Георгія Скрыпнічэнкі з першых крокаў уцягваў глядачоў у асацыятыўную гульню. Аднак гэтая гульня, увесь гэты «суб'ектыўны гістарызм» быў пазбаўлены якой бы там ні было парадыйнай усмешкі. Не, у Скрыпнічэнкі ўсё сур'ёзна і сумленна. У гэтай гульні — шлях да самаідэнтыфікацыі. Гульня з'явілася для мастака асаблівай формай вобразнага пазнання гісторыі чалавецтва, духоўных каштоўнасцяў і, вядома ж, выяўленчых магчымасцяў.

У гэтай сувязі дарэчы ўспомніць

стар. 54

Гармонія стагоддзяў. 1983 год.

стар. 53 словы вялікага містыфікатара Сальвадора Далі: «...калі Адраджэнне захацела наследаваць Бессмяротнай Грэцыі, з гэтага атрымаўся Рафаэль. Энгр хацеў наследаваць Рафаэлю, з гэтага атрымаўся Энгр. Сезан захацеў наследаваць Пусену — атрымаўся Сезан. Далі захацеў наследаваць Мейсаньё. З ГЭТАГА АТРЫМАЎСЯ ДАЛІ. З тых, хто не хоча нікому наследаваць, нічога не выходзіць».

Георгій Скрыпнічэнка стварыў свой індывідуальны стыль. Ён стаў надзвычай нацыянальным мастаком, атрымаў у спадчыну своеасаблівасць сваёй культуры і арганічна злучыў са шматвяковым досведам сусветнага мастацтва. Сёння рэтраспектыўны паказ яго творчасці — гэта яшчэ адна магчымасць пазнаёміцца з разнапланавай спадчынай майстра.

Паміж іншым, вельмі нямногія з беларускіх мастакоў маглі пахваліцца тым, што іх работы знаходзяцца ў пастаяннай экспазіцыі галоўнага музея краіны. У ліку гэтых нямногіх быў і Георгій Скрыпнічэнка, які талентам і майстэрствам праклаў сабе дарогу да прызнання.

3 гутарак з мастаком:

Скрыпнічэнка: — Групавых выстаў у мяне шмат было: і ў Мінску, і ў Маскве, і ў далёкім замежжы. Правёў некалькі невялікіх аўтарскіх выстаў, прысвечаных Мінску. Я з юнацтва,

Унутраны погляд. 1992 год.

як і грузінскі прымітывіст Пірасмані, блукаў па горадзе з эцюднікам. З'яўляліся малюнкi, накіды, акварэлі...

— *Усё ж такі вы прыхільнік неформальнага жыцця?*

— Напэўна. Зрэшты, я з любоўю стаўлюся да рэалістычнага мастацтва. Хіба Караваджа не рэаліст, хіба Эль Грэка не рэаліст? Але я ніколі не фармуляваў асабістае стаўленне да сваёй творчасці. Свядома.

— *Што рухае вамі ў працэсе напісання карціны? Што першаснае, што другаснае?*

— Я люблю пісаць з натуры. Мне падабаецца разважаць, фантазіра-

ваць, стоячы ля мальберта. Палатно — гэта гульня, тэатр — з фальшам, хлуснёй, смехам...

— *Вы — філосаф?..*

— Ніколі не лічыў сябе філосафам. Філасофія — гэта нешта высокае. А вось інтуіцыя ад прыроды мне, думаю, дадзена. Я дрэнны філосаф і мысліцель, але заўсёды шмат працую.

— *Вас ніколі не бянтэжыла, што глядач можа не зразумець вашы работы?*

— Ён павінен быць падрыхтаваны.

— *А як вы ставіцеся да папулярнасці?*

— Калі яна заслужаная, то яе трэба прымаць як належнае. Я гэтага не зведваў і не ведаю, што такое папулярнасць. Прыемна, калі на выставе адзначаць тваю работу, і ты сам ведаеш, што яна ўдалая. Ды любому прыемна, калі да тваёй работы людзі неабыхавыя.

— *Якія ў вас творчыя планы?*

— Працаваць, працаваць, працаваць!..

Георгій Скрыпнічэнка свае работы не прадаваў. Ён іх дарыў, хоць і даволі рэдка. Гаварыў, што цяжка расстацца з тым, што выпакутавана, перш за ўсё, душою. Для яго кожная работа была па-свойму значная: бо ёй аддадзена асабістая энергетыка, а на палатне заўсёды прысутнічае няхай і суб'ектыўная, але думка аўтара.

Як бы там ні было, Георгій Скрыпнічэнка лічыў сябе мастаком-рэалістам. Хоць знешні, фармальны бок яго карцін гэты факт відавочна не пацвярджае. У яго ёсць пейзажы, нацюрморты, але большая частка работ усё ж іншага складу. Так, у гэтых карцінах прысутнічаюць рэалістычныя фігуры і прадметы, да таго ж дасканалыя вылічаныя, аднак яны — толькі дэталі аўтарскага сюжэта. Георгій Скрыпнічэнка любіў інтэрпрэтаваць прастору і час, адлюстроўваць іх сваімі, часам толькі яму да канца зразумелымі вобразамі. Ён — мастак іранічны, прасур'ёзныя рэчы ўмеў разважаць як бы з усмешкай. Нездарма і назвы карцінам даваў складаныя, з выдуманай. Напэўна, таму, што сумяшчаў на палатне не зусім сумяшчальныя ў жыцці рэчы. Але сэнс заўсёды імкнуўся пакінуць на паверхні — для ўважлівага глядача.

3 гутарак з мастаком:

— Мая філасофія як мастака проста: яна выходзіць ад душы. Я пераношу на палатно свае эмоцыі, свае пачуцці, сваё бачанне свету. Але раблю гэта даступнымі мне выразнымі формамі.

— Што ўсё-такі падштурхнула да таго, каб вы сталі мастаком?

— Відаць, у мяне гены. У свой час бацька паступаў у мастацкае вучылішча. Не атрымалася. Але ў бацькі было вялікае жаданне, прыхільнасць да малявання. Калі глыбей капаць, то дзед мой — таксама аматар малявання. Я жыў у Слуцку. Там у нас складалася вельмі магутнае творчае асяроддзе. Кіраваў іза-студый Уладзімір Сцяпанавіч Садзін — вялікі энтузіяст. А яшчэ на мяне аказаў уплыў Мікалай Карзоў — у яго была сапраўдная цяга да малявання. Мы пасябравалі. Ён змог і мяне накіраваць па гэтым шляху. Потым было мастацкае вучылішча. Там малявалі да знямогі: з ранку да вечара...

— Той час, вы лічыце, дапамог вам сфарміравацца?

— Мы жылі толькі мастацтвам. Нічога іншага не ведалі. Думаю, гэтая акалічнасць і прымушала ісці ў адным напрамку. Мэта тады, на хвалі юнацкага максімалізму, бачылася толькі адна — быць як Леанарда да Вінчы.

Несумненна, усе жывалісныя палотны Георгія Скрыпнічэнкі нясуць на сабе пячатку аўтарскіх разваг. А за плячыма ў мастака быў вялікі жыццёвы досвед. Пасляваеннае дзяцінства, як успамінаў, памяталася дакладна: цяжкае, без асаблівых падстаў для радасці. Працаваў на будоўлі і вучыўся ў вячэрняй школе. А яшчэ, калі выдавалася вольная хвіліна, маляваў. За тыдзень, здаралася, рабіў да трохсот эцюдаў, накідаў...

У яго засталася шмат незавершаных работ. Тых, якія былі пачаты яшчэ

дзесяць, дваццаць, а то і больш гадоў назад. Ён любіў да іх вяртацца. Раней, падавалася, знаходзіў рашэнне арыгінальнай ідэі, улоўліваў яе, а потым раптам знікала цікавасць да карціны. Палотны так і заставаліся ляжаць у «паўфабрыкатным» выглядзе. Але прыходзіў момант, і мастак дапрацоўваў, дапісваў пачатае раней. Наставаў

— Адказаць адназначна не магу. Кожны мастак працуе ў меру свайго таленту. Я, напрыклад, быў вельмі здзіўлены, калі фінскія галерэйшчыкі зацікавіліся маімі раннімі работамі. Думаў, што гэта нікому не будзе патрэбна.

— Тым не менш, як бы вызначылі вы сваё творчае крэда?

Не будзе перабольшаннем сказаць, што мастак Георгій Скрыпнічэнка стаў вядомы як аўтар рознага роду містыфікацый і парадоксаў. Калі размова заходзіць пра сюррэалізм у беларускім выяўленчым мастацтве, то гавораць у першую чаргу пра яго творчасць.

Чарнобыльскія дзяўчаты. 1997 год.

своеасаблівы час новых адкрыццяў, і ён іх пераносіў да старых персанажаў.

Ён увесь час шукаў для сябе новыя грані ўласнага мыслення. Але знаходзіў іх толькі праз нейкі жыццёвы перыяд. Калі складаліся ўражанні ў адно цэлае, фармулявалася думка — тады і можна было ўсё гэта выказаць.

3 гутарак з мастаком:

— Як бы самі ахарактарызавалі стылістыку сваіх карцін? Вы ў іх адлюстроўваеце тое, што падказвае душа?

— Я ўсё-такі рэаліст. Абстрактных работ не ўмею рабіць. Напэўна, з-за таго, што з вялікай любоўю адносіўся да такіх імёнаў, як Рэмбрант, Эль Грэка, Веласкес... У мяне амаль усё рэальнае. Вобразы — рэальныя, іншая справа, яны дэфармаваныя. Хутчэй за ўсё, гэта ўплыў моды. У мяне творчасць пачынаецца з чыстага ліста. Я не ведаю, што там будзе далей. Гэта ўсё інтуітыўна, падспудна. Іншы раз дастаткова дакрануцца да нацягнутага палатна — і прыходзіць азарэнне. Бывае, вядома, што я ўжо ведаю, чаго хачу. Але пачынаю твор звычайна не як рэаліст.

Яны, як правіла, спачатку робяць мноства накідаў, эцюдаў. Можа, цяпер іншы час — мысленне, псіхалогія іншая, — але ў мяне чамусьці раптам рэалістычная рэч атрымліваецца з элементамі сюррэалізму.

Ён меў свой арыгінальны погляд на штодзённасць яшчэ ў гады вучобы ў мастацкім вучылішчы. За гэтую арыгінальнасць, за фармальныя кампазіцыі, за самаўпэўненасць у разуменні жыцця такога, якое адлюстроўваў у работах, некалькі разоў справа даходзіла амаль што да выключэння. І выключылі б, калі б не падтрымалі выкладчыкі. Менавіта

стар. **56**

стар. 55 яны казалі дырэктару вучылішча: калі выключачь Скрыпнічэнку, то каго тады пакідаць? Гэта для яго было, напэўна, самай аўтарытэтай ацэнкай.

У майстэрні бачыў некаторыя работы таго часу. Яны яшчэ вельмі простыя па кампазіцыі, але нават у звычайных пастановачных нацюрмортах адчуваецца імкненне да абагульнення формаў, іх адасабленне ад навакольнага асяроддзя. Што датычыцца жывапісных работ, то там адрыв ад рэальнасці яшчэ большы. Мастак дэфармуе прапорцыі пад уплывам кубістычных ідэй Пікасо, пазбягае дэталізацыі, уводзіць сімвалы, акцэнтуючы ўмоўнасць асяроддзя.

3 гутарак з мастаком:

— *Вы ўпэўнены, што вашы работы заснаваны на жыцці?*

— Несумненна. Усё ідзе менавіта ад рэальнасці. Гэта тое, што звязана са мной, з майёй малой радзімай — Слуцкам, вялікай радзімай — Мінскам. Дарэчы, дзе б я ні быў за мяжой, мяне заўсёды цягнула ў сваю родную майстэрню. Паміж іншым, у нас выдатная нацыянальная мастацкая школа. Гэта і графіка, і жывапіс, і скульптура. І за мяжой мы глядзімся не горш, а часцяком лепш за іншых. Вышэй па майстэрстве.

— *А якая яна, беларуская мастацкая школа?*

— Школа графікі ў нас наогул непаўторная. Яна сфарміравалася на аснове высокага прафесіяналізму. І, што важна, у Акадэміі мастацтваў, дзе маладыя людзі атрымліваюць сур'ёзную адукацыю, педагогі магутныя.

— *Вы лічыце сябе беларускім мастаком ці мастак павінен быць інтэрнацыянальным?*

— Натуральна, я — беларускі мастак. Самы сапраўдны. Але мне крыху не падабаецца параўнанне. Калі я на высокім узроўні беларускі мастак, значыць — інтэрнацыянальны. Я не адхіляю ні Пікасо, ні Сальвадора Далі, ні Ван Гога, ні ў цэлым сусветнае мастацтва. Наадварот, усё гэта мяне натхняе. Мы жывём багатай гісторыяй, але робім сваё. Нават дзіўна, як бы я, жывучы тут, перакінуўся на іншую планету. Так не бывае. Я ўспрымаю ўвесь свет, але раблю сваё. І чым вышэйшы ты як мастак, тым больш ты інтэрнацыянальны. Выставы за мяжой — гэта ўжо інтэрнацыянальна. Мабыць, нацыянальнае і інтэрнацыянальнае павінна быць непадзельным. У мастацтве, ва ўсякім разе. Мне так падаецца.

— *Колькі работ вы напісалі?*

— Тысячы: малюнкi, жывапіс, акварэль, графіка, літаграфія, афорты, накіды...

— *У вашых работах сумяшчаюцца рэальнасць, асацыяцыі, думкі. Без гэтага, напэўна, працэс творчасці немагчымы?*

— У мяне быў перыяд, калі я рабіў ілюстрацыі для кніг. Яшчэ ў космас не прарваліся, а ў мяне — ускраіна меланхалічнага горада, апараты нейкія лётаюць... Адкуль гэта бярэцца? Нічога з нічога не бывае. А наогул чалавек павінен быць рознабаковым. Я, напэўна, інтуітыўна атрымаў свае веды, ніхто ж не накіроўваў. Працаваў. У той жа час чытаў Пушкіна, цікавіўся, па магчымасці, авангардным мастацтвам. Бо нічога адназначнага не бывае.

— *Для вас важна прызнанне як мастака?*

— Я шчаслівы, што ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі ёсць мае работы, у Музеі сучаснага мастацтва. Гэта выдатна. Вядома ж, мае работы ёсць у прыватных калекцыях па ўсім свеце. Карціны выстаўляліся на дзясятках міжнародных выстаў. Неяк мне па пошце прыйшоў часопіс са Злучаных Штатаў Амерыкі. У ім было апублікавана, што ёсць такі мастак Георгій Скрыпнічэнка з Беларусі, і была надрукавана адна з маіх работ. Таксама прыемна.

— *І ўсё-такі, якая сутнасць вашых карцін?*

— На карцінах — мой унутраны свет.

Можна выказаць здагадку, што ўсякі мастак імкнецца да гармоніі, нават калі пры гэтым дэкларуе зусім іншае. Ствараецца ўражанне, што Георгій Скрыпнічэнка ішоў да гармоніі праз асэнсаванне канфліктаў жыцця. «Па дарозе жыцця» — так называецца і адна з яго карцін, якую мастак пісаў на працягу дваццаці гадоў.

Скрыпнічэнка любіў фактурны жывапіс, але ў структуры палатна сярод гучных колеравых усплёскаў, калажных элементаў абавязкова прысутнічаюць твары або рэчы. Мастаку падабаўся жывапіс, які дазваляе дэталёва прамалёўваць кожную фігуру. А ўжо потым узнікаюць складаныя асацыятыўныя, вобразныя структуры — фантастычна разнастайныя і прыцягальныя.

Усё гэта — бакі аднаго стылю. Магчыма, такая асаблівасць дапамагла мастаку Георгію Скрыпнічэнку захаваць цэласць светаадчування. У гэтым сэнсе яго карціны належаць да тых твораў, якія фарміруюць новыя маштабы не толькі ў беларускім выйўленчым мастацтве.

Веніямін Міхееў

КРАІНА Ў ЦЭНТРЫ ЕЎРОПЫ

**Часопіс для тых,
хто жадае ведаць больш**

9 770320 754006

1 8 0 1 0

ЧАСОПІС ДЛЯ ВАС

№10 (1021), КАСТРЫЧНІК, 2018
Беларусь. Belarus

БЕЛАРУСЬ

Палітыка. Эканоміка. Культура

ISSN 0320-7544

У ПАДЗЕІ — ВЫСОКІ СТАТУС

ГАЗЕТА 3 БЕЛАРУСІ

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАННЕ «ГОЛАС РАДЗІМЫ» — НА САЙЦЕ ZVIAZDA.BY

Газета
для савайчыннікаў,
якую ведаюць
і чытаюць па ўсім свеце

Георгій Скрипнічєнка. Радаї́ниця. 1963-1965 гг.